

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI

MILADIKA

DRVZINSKI LIST S PODOBAMI
19 LETO 32
XIII

XI NOVEMBER PESMI: Obiski (Jože Pogačnik) / Na grobovih (Francè Horvat) / Moja ladja (Draga Krajnc) / Komu veter (Zdravko Ocvirk) — LEPOSLOVNI SPISI: Veliki Tomaž (France Bevk) / Starec z metlami (Venceslav Winkler) / Pri drvarjih (Stefanič Francé) / Ko so hrasti šumeli (Minclov-Vdovič) — POLJUDNI SPISI: V prepadih (Pavel Kunaver) / O starih fantih (Bogdan Kazak) / Mesojede; rastlinojede (dr. Janez Plečnik) — PISANO POLJE: Kako Lenka Prešernova svojega brata popisuje (Tomo Zupan) / Nove knjige / Naše slike / Mandžurija, dežela zmešnjav, dežela bodočnosti (Albin Zalaznik) — DRUŽINA: Naši ribji trgi (Hugon Turk) / Nekaj o pomivanju (Š.H.) / O cveticah / Kdor ima vrt (H.) / O gospodinjstvu drugih deželâ (K.) / Kuharica (M.R.) — ZA KRATEK ČAS: Osat (Miha Gorjanc) / Smešnice / Uganke / Slike: Benjamin Vautier: Tesnobna ura / Danhauser: Samostanska juha / Miha Maleš: Kraljica angelov; Hrvatje se klanjajo Mariji; Evangelist sv. Marko / R. Bacher: Mamki / Fotografije: Na južnem robu Trnovskega gozda; (Fr. Krašovec): Sam... sam...; Le sveti križ nam govori...; Sred polja samotni križ stoji...; Blagor mu, ki se spočije...; Trudni križi molijo...

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju.** — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **F. S. Finžgar**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: **Mladika**, Ljubljana, poštni predal 357; telefon 3191.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v Št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

OTROK

v predšolski dobi

od prvega do sedmega leta

Tak je naslov važni knjigi, ki je izšla pri Mohorjevi. Spisal jo je strokovnjak dr. B. Dragaš, primarij in vodja otroške bolnice. Brez te knjige pač ne bo nobena mati, ki ima otroke v predšolski dobi. Vzreja, prehrana, vzgoja, bolezni otrok in vsa higiena za to predšolsko dobo je v knjigi poljudnoznanstveno obravnavana. Bogato ilustrirana.

Naroči si jo po dopisnici:

Mohorjeva tiskarna v Celju.

Stane broš. 35.— (44.—), vez. 42.— (56.—)

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 130 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930 in 1931 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje). Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

MMLMDIKK 1932 XI

VELIKI TOMAŽ

Povest / Spisal France Bevk

30.

Dni, ki so sledili po Joštovi mračni izpovedi, se je Tinca pozneje le z grozo spominjala. V tistih minutah je več trpela kot vse življenje. Venomer se je zamišljala, buljila pred se, kot da hoče nečemu nerazrešnemu prodreti do dna. Pa je bilo jasno. Čemu bi oče podkupoval Jošta, če bi se ne čutil krivega? Misel, ki se je je otepala vse dni, jo je zdaj podžigala ko s plameni. Kadar je bila sama, se je od razburjenja grabila za glavo.

Očeta se skoraj ni upala pogledati. Bilo ji je, kot da se velika senca krivde vleče za njim. Pa se je zdrznila. Sumiti očeta se ji je zdelo grešno natolcevanje, sama pri sebi se je tega sramovala. Toda minute, v katerih je podvomila, so bile redke. V srcu mu je celó očitala, da je radi njega izgubila Andrejca. Zakaj se je moralo to zgoditi? In čeprav se je misli, da bi izdala očeta, krčevito otresala, ji je vendar globlje pronicala v dušo. Da bi popravila storjeno krivico, bi ga izdala? Ne, radi Andrejca... Sebičnica! Da bi ga izdal Jošt! Ne, ne! Pričakovala je čudeža, ni našla izhoda. Duša ji je ječala.

Teže ni mogla sama nositi, razodela se je Gabrijele. Ta je strmela vsa bleda in trepetala... Da, že usodnega večera, ko je bila stopila v izbo in zagledala Tomaža, se ji je bila nehote porodila enaka slutnja. Pokopala si jo je v dno duše. Zdaj ni vedela, kaj naj si misli, kaj naj reče, kaj naj svetuje. »Moj Bog,« je grenko vzdihnila, »ni prav, da kdo po krivici trpi, a oče je vendar naš... Poleg tega se še ne ve, če je bil res on...« Ženski sta se objeli in se razjokali, svetovati si nista znali.

Prišla je nedelja. Gabrijele in Tinca poslednje dni nista več govorili o tem. S pogledi sta se celó izogibali... Tinca je odšla med zadnjimi k maši. Vse jutro se je obotavljala, kot da se v nečem ne

more odločiti. Ko je odhitela iz hiše, je bila vas že prazna. Vso pot je tekla. Saj bo še mašo zamudila! Na polovici poti je zagledala človeka pred seboj. Bil je Andrejc. Srce ji je udarilo močnejše, vroče jo je spreletelo po životu. Ali je slutila, da ga bo našla, in se je zato obotavljala? Ni se ozrl. Še bolj je pohitel. Tinca je tekla, kar je imela moči. Dohitela ga je.

»Strašno dolge korake delaš,« je izsopla iz sebe.

Andrejc se je za hip ozrl, nato je znova gledal pod noge.

»Mhm!« je zamomljal.

Nastal je molk. Slišati je bilo le korake in gluho šušljanje odpadajočega listja. Tinca je gledala fantu v hrbet. Ni je mogel varati, jasno je občutila, da jo ima še vedno rad. Ta zavest ji je dajala poguma in moči. Poganjala se je, da bi hodila vstric njega, a je zaostajala.

»Tvojo hišo sem videla. Saj je skoraj narejena.«

»Kdo jo bo potreboval!« je hrknil Andrejc.

Tinci je prebodlo srce.

»Čemu ne?« ji je milo zapel glas. »Hišo vsak potrebuje.«

Stežka je zadrževala jok. Tak kamen ji je ležal v prsni, da ga je komaj nosila.

Andrejc je molčal. Okoli glave so se mu ovijali gosti oblaki tobakovega dima. Delal je tako dolge korake, kot da ji hoče za vsako ceno ubežati.

Tinca je požirala bridkost, misli so ji kovale. Saj je tudi Andrejcu hudo, to je vedela. Le težko mu je, da bi začel; on je že tak... Pomislila je na očeta. Zgrozila se je, grenkoba ji je stopila v grlo. Pa sama sebi se je zastudila.

»Andrejc, zakaj si tak? Saj sam veš... da ti nič nisem naredila. Še ko se vsi ostali niste pogledali, se jaz nisem zmenila za to...«

»Saj tebe nihče ničesar ne dolži,« je rekel Andrejc počasi, zamolklo in spravił ugaslo pipo

v žep. »Saj veš, kako je, saj sem ti povedal. Dokler se krivica ne popravi... ne morem... To je!« In je pljunil na pot.

Tinca je globoko občutila vso toplino Andrejčevega čuvstva do nje, a obenem neizprosno trdoto njegovega sklepa. Kakor da visi nad prepadom, a se mora rešiti. Kopneli so ji vsi pomisleki, vsi očitki, pred seboj je videla samo Andrejca.

»Saj krivica se lahko popravi,« je izjecljala. »Oče... oče...!«

Umolknila je. Andrejč se je ozrl in je ni več izpustil iz oči, ki so žgale ko ogenj. Tinco so tako omamile, da je pozabila na vse drugo. Povedala je, kar je vedela. Ko je bila izrečena zadnja beseda, se je zdrznila, široko odprla oči in roko položila na usta. Kaj je storila! Planila je v presunljiv jok.

Saj je Andrejč vse to že jasno slutil. Nihče tako kot on. Vendar ga je prevzelo. »O, presneta reč!« si je segel v lase.

»O, kaj sem naredila!« je tožila Tinca. »O, kaj sem naredila!«

Dekle se je fantu zasmililo. V tistem trenutku še na Gašperja ni pomislil. Ljubezen, ki jo je zadnje čase zadrževal z vso silo, je divje planila iz njega.

»Pomiri se, Tinca! Pravico si naredila. Krivica se mora popraviti. Ne, Tinca?«

Hotel jo je objeti.

»Ne, ne, pusti me!«

Iztrgala se mu je, se naglo okrenila in stekla proti Ravnici. Ni se ozrla. Njeno modrikasto krilo se je plahutaje izgubilo med drevesi.

31.

Po maši je bil Tomaž stopil v krčmo. Osamljen je sedel v kotu in pil.

Kmetje so sedeli pri dveh sosednih mizah, a se niso zmenili zanj. Tomaž je opazil, kako se ga zadnje čase skoraj vidno izogibljejo. V očeh jim je bral nekaj, česar si niso upali glasno izreči. Sprva se je ob tem spoznanju zaničljivo smehljal, a polagoma mu je prezir z vedno večjo težo legal na dušo.

Pa saj mu ni bilo samo radi prezira. Trpkemu nemiru njegove notranjosti se je pridružilo še nekaj drugega in ga neusmiljeno pritiskalo k tlom. Pogledi, neizgovorjene besede, ki jih jim je bral z obraza, nema namigavanja z očmi... Vse to je nekaj dokazovalo, kar bi bil rad za vedno izbrisal. Bil je dušno in telesno močan človek, trdovraten in neupogljiv, a zadnje čase se je začel bridko zavedati, da mu pojemajo moči. Zdaj pa zdaj je ves zlezal na kup, se pogreznil vase, zastrmel v neke podobe, ki so ga preganjale, in ječal iz polne duše.

Videti je bilo, da se bo zrušil. Pa se je nenadoma zopet zavedel in se uporno vzravnaval.

Še nikoli ga nista neka neopredeljiva tegoba in nemoč tako prevzemali kot tisto nedeljo. Z mržnjo v zenicah se je oziral po ljudeh, ki so pletli razgovor. Lovil je besede in jih tehtal. Ali ne govoré prikrito o njem?

Vstopil je Andrejč in obstal na vratih. Oster pogled se je zapičil naravnost vanj. Izprva ga je streslo, a nato je trmasto vzdržal pogled. Zavzel se je, ko je videl, da stopa naravnost k njemu. Kaj mu hoče?

Andrejč je obstal in se naslonil z roko na mizo.

»Tomaž, stopite za trenotek domov!«

Tomaža je pretreslo do droba.

»Po kaj?« je zahropel.

Ozrl se je po ljudeh. Sosedje so postali pozorni, ozirali so se in poslušali. Andrejč je to opazil in govoril tiše:

»Nekaj bi radi govorili z vami.«

»Kaj bomo govorili?« je Tomaž stežka izdavił iz sebe. »Kdo bo govoril?«

Andrejču se je poblisknilo v očeh, glavo mu je nagnil do ušesa: »Poiskali bomo vašo puško,« je zasikal.

Tomaž se je zleknil, ko da ga je pičil gad. Roka mu je nehote segla po steklenici. Treščil bi jo bil v Andrejca, a se je v hipu premislil, ni maral vzbujati še večje pozornosti. Zastrmel je za Andrejcem, ki je že v naslednjem trenutku izginil skozi vrata. Nato se je ozrl na kmete, ki so ga še vedno gledali ko čudo. Čutil je, kako se od hipa do hipa huje razburja.

»Le glej me, Jernač!« je hropel. »Reci mi rajši kar naravnost, da sem lump. Tako — kot si misliš.«

»Še zinil nisem,« je rekel kmet in ga ni več pogledal.

»Pa zini! Kar daj!«

Grabilo ga je, da bi bil planil nadnje in jih pretepel ko pse. Niso se več ozirali po njem. Zastrmel je v mizo in se zamislil. Kaj mu hoče Andrejč? Slutnja? Ali nekaj ve? On nekaj ve! In z začudenjem je ugotovil, da ga misel na to nič več tako ne vznemirja kot prve čase. Ali se ni že zadosti namučil? Vsaka rešitev, kakršnakoli, bi mu bila v odrešenje. Saj se je vsak dan jasneje zavedal, da tega ne bo mogel več dolgo prenašati. V mislih sta mu klonila duša in telo, a se je znova vzravnaval. Ne, ne vda se! To bi bilo neumno. Kaj se godi doma? Pred dušo mu je stal Jošt in se mu bebasto režal. Zaškrtal je z zobmi in položil pest na mizo.

Ni mogel več prestajati v krčmi. Izpil je vino, plačal in se odzibal skozi vrata.

Benjamin Vautier: Tesnoba ura. (Liechtensteinska galerija na Dunaju.)

Že je s težko sklonjeno glavo stopal iz vasi, ko je nenadoma postal. Imel je znojno čelo, tudi srajca mu je lepila na potnem telesu. Sredi dušnih muk se je z zbeganimi očmi ozrl po cerkvi na kuclju. Okoli nje so stali nagrobni križi in kamni. Krenil je s poti, tekel čez jesenske njive. Zavil je mimo župnišča — ali ga kdo vidi? Stopil je na pokopališče, ki je ko venec oklepalo cerkev.

Odkril se je, se pokrižal in se ozrl po Melinah. Žive duše ni bilo videti, tožna pokrajina je objemala vrh, nad katerim je visel oblak. Stopil je okoli cerkve, oči so mu begale po gomilah, iskal je Polonin grob. Ležal je poleg mrtvašnice, v njem je tičal lesen, črn križ brez napisa. Gabrijela in Tinca sta bili med ograjico nasadili vahtnic, ki so pravkar cvetele.

Tomaž je obstal pred križem, noge so se mu zašibile. Po kaj je prišel? Privedla ga je bila neka tajna sila, kateri se ni mogel ustavljati. Od pogreba ga ni bilo več na ženinem grobu. Zastrmel je v križ, nato v vahtnice, ki so ga gledale z velikimi, belimi in rumenimi cveti.

Nenadoma se mu je izvilo dolga vzdih iz prsi, ustnice so mu zatrepetale. Padel je pa kolena,

klobuk mu je zletel na tla, sklenil je roke. Usta so mu šepetala. Besede niso bile molitev, ampak nekaj drugega, kar ga je že dolgo peklo in je polagoma zorelo v besede. Doživljal je enega izmed redkih trenutkov, ko se mu je duša z vso silo prebudila. Pa vendar ni tožil Polone, ni je prosil odpuščanja. Ni obnavljal spominov na dni njunega skupnega življenja. Ni je vpraševal, kaj naj stori. Bil pa je tako izmučen na duši in na telesu, da je potreboval koga, ki naj mu vlije novih moči. Vzdržati, za vsako ceno vzdržati. Polona! Kadarkoli mu je v težkih trenutkih življenja rekla tolažečo besedo, je dobil novega poguma... Ustnice so mu šepetale zmehdene besede, iz oči so mu tekale solze.

Polona pa je tiha ležala v grobu. Le vahtnice so ga gledale in se nagibale v sapi. Na žalujki so trepetale mladike. V bezgu ob zidu so ščebetali vrabci. Kovinski petelin na cerkveni strehi se je okrenil na jug in tožno zacvrkotal.

Iz Tomaževih prsi se je iztrgal dolg, bolesten vzdih.

Dvignil se je in si s pestjo obrisal mokra lica. Pokrižal se je in se pokrnil. Občutil je novo moč.

Tedaj se mu je začelo silno muditi. Glava mu ni več klonila, korak mu je bil trd in odločen. Ne in ne!

32.

Istega popoldneva se je vozil Štefan domov. Sedel je poleg psa na vozu, na kakršnih vozijo teleta v mesto. Voznik je prešerno pokal z bičem in priganjal konje. Kadarkoli je zazvonilo v kateri izmed cerkvá, mimo katerih so vozili, še je Štefan odkril in zmolil kratko molitev. Nato se je znova razpredel kratek razgovor.

»No, res,« je rekel voznik, ko sta bila že blizu Potoka, »naglo si se izlival.«

»Hvala Bogu! Še tri dni bi bil moral ostati v bolnici, pa je bila ravno prilika za voz.«

V Potoku je Štefan stopil na cesto. Nekaj minut se je zadržal pri Lužarjevih, že se je poslovil. Strašno se mu je mudilo domov. Bolj je tekel nego hodil po stezi proti Ravnici.

Sredi gozda je postal. V splošni tišini, ki ga je obdajala, se mu je čudno storilo pri srcu. Na desnici je ležal njegov gozd. Spomnil se je dneva, ko je štel parobke. Pred njegovimi očmi sta stala Gašper in oče. Gašper naslonjen na puško, a oče z dvignjeno palico. Obnovila so se mu čuvstva, s katerimi je hodil takrat domov. Obrisal si je pot, ki mu je v drobnih kapljicah stopal na čelo. Kdo je ustrelil skozi okno? Katero sovraštvo ga je hotelo pogubiti? Prvih dni se je spominjal le kot mučnih sanj. Videl je Gabrijelelin obraz, slišal njen klic. Nato se je vse zagrnilo v meglo. Prebudil se je v temi, plaval je mimo gozdnih dreves. Kje je? Znova ga je zagrnilo... Na vozu ga je stresalo. Izmenoma se mu je jasnila in se mu znova zagrinjala zavest. Prebudil se je v belih rjuhah. Nad njim se je sklanjal obraz z naočniki. Šele tedaj mu je ves dogodek jasno stopil pred oči. Prej je bila misel na smrt zamolkla, nejasna, da se je skoraj ni zavedel. Spomnil se je Gabrijele, spomnil otroka. Napel je vse moči, da bi izpregovoril. Zdravnik mu je bral vprašanje z obraza. »Ušli ste smrti, a ne smete govoriti...« Prevzelo ga je neizmerno olajšanje. Pretekli so dnevi, jezik se mu je razvezal. Prišli so neki gospodje in ga začeli izpraševati. Kdo je streljal? Ne, on ne ve, kdo bi bil to storil. Povedali so mu, da je Gašper že pod ključem. Zamahnil je z roko: »Ne, saj to ne more biti...« Kako da ne? Tega on ni vedel. Noč in dan je naporno razmišljal o krivdi. Bolnica je pomirjevalno vplivala nanj. Daleč od doma, telesno izčrpan ni čutil tiste mržnje do Gašperja in do očeta kot nekdanj. Saj nihče ne ve. In kaj bi on imel od tega, čeprav koga obsodijo? Da je le spet zdrav, da le spet živi.

Ta zavest mu je bila ko vesela pesem še tedaj, ko je postal sredi gozda in mislil. Pozabil je na tegobo, ki mu je bila ustavila korak. Odrngal se je z mesta in hitel dalje. Pozdravljal je vsako drevo, kot da pozdravlja življenje. Dospel je na domače polje. V daljavi je zagledal vrt, izmed drevja je razložil domačo hišo. Velika njiva se mu še nikoli ni zdela tako mogočna in lepa.

Zadnji kos poti je kar tekel. Ko je stopal skozi sadovnjak, mu je od pričakovanja tako bilo srce, da ni slišal glasnega govorjenja, ki se je razlegalo iz izbe. V veži je stala Gabrijele, njen obraz je bil blede, prepadel. Ko je zagledala Štefana, je vzkliknila in skočila k njemu.

»Nismo te še pričakovali! O, da si le prišel! Ali si zdrav?«

Objela sta se. Na licih so se mu poznali obrastki od ranic. Poldek je bil sprva preplašen, a nato je zgrabil očeta za noge. Štefan ga je dvignil in si ga pritisnil na lice. Gabrijele se je po prvem veselju nenadoma zavedela nečesa drugega. Pritisnila je roke na prsi.

»Moj Bog, kaj se godi pri nas!«

»Kaj?« je Štefana stisnilo za srce.

»Stopi v izbo!« Ni mu mogla povedati.

Štefan je vstopil in se začudil. V izbi je bilo več ljudi. Ko so ga zagledali, so umolkli in niso obrnili oči od njega. Bil je Andrej in njegova brata s Hribarjem. Amalija je stala ob peči, imela je objokane oči. Na peči je čepel Jošt, hlipal in strmel skozi solze kot obsojenec. Ob uri pa je stal Tomaž. Bil je blede, upadel, a odločen. Obrvi so mu sršele.

Štefan je na prvi pogled zaslutil, kaj se godi.

»Dober dan, ljudje božji! Kaj se je zgodilo?«

»To puško smo našli,« je rekel Hribar počasi, pohrkovaje. »Tvojega očeta je. Kaj pa, če nam pove, kdo je meril nate.«

»Hribar!« je zrasel oče in mahal z rokami, kot da se z vso silo oteplje izgovorjenih besed. »Priatelj sva si bila, a zdaj tako... Jaz ne vem za nobeno puško... Ta je norec!« je pokazal na Jošta. »Njemu verjamete? Njemu?«

Glas ni bil prepričevalen. Zdelo se je, da se nekaj lomi v njegovi duši in težka zadržuje resnico, da ne izbruhne iz njega. Noge so mu klecale, ustnice so se mu tresle. Ta negotovost v besedi in v kretnji je bila tako očitna, da je Štefanu že v prvem trenutku udarila v oči. Prevzelo ga je tisoč bridkosti, burne misli so ga delale pijanega. Oče? On?

»Možje, pustite ga!« je spregovoril zamolklo.

»Če je res, se bo vse poravnalo... Pojdite! Pustite naju sama! Puško lahko odnesete.«

Danhauser: Samostanska juha. (Galerija 19. stoletja v Belvederu na Dunaju.)

Od šibkosti, od žalosti, od presenečenja mu je glas skoraj jokal. Štefanov prihod in njegove besede so tako vplivale na navzočne, da so se molče vzdignili in odšli. Tudi Jošt se je potegnil s peči in zbežal na skedenj.

Oče in sin sta bila sama. Nastala je mučna tihota. Štefan je občutil tako slabost, da bi se bil kmalu zgrudil. Moral je sestiti. Ko mu je minila omotica, je dvignil obraz.

»Oče, ali je res?« se mu je tresel glas.

Tomaž ga je za hip strmo gledal. Še prej, pred sosedi, se je le stežka zadrževal, da se ni izdal. Dasi je bil odločen stopil v hišo, se mu je bila izcedila vsa odločnost in moč, ko so mu pokazali puško. Zdaj, ko je sedel pred njim sin, bled, tožen, ki ga ni obtoževal, ampak ga je le bridko vprašal, se je zlomilo v njem.

Dvignil je roke, a so mu znova padle ob telesu. Obraz se mu je spačil v joku, a ga je zatrl. Dvakrat je hropnil glas iz njega, obakrat je onemel. Šele v tretje:

»Ko pa si tako počel z menoj, da je prišel hudič vame... Ko pa si... ko pa ste vsi...«

Vzelo mu je besedo. Obraz mu je pomodrel, oči so mu izstopile. Opotekel se je, vzdihnil, sedel, roke so mu obvisle ob telesu. Tako je strmel v sina.

»Oče!« se je izvilo iz Štefana. Za hip mu je v glasu ležalo očitaje, začudenje, jeza. Znova ga je prevzelo občutje mehkebe kot v bolnici. Ali ni bil morda tudi on sam kriv? Dà, tudi on. »Oče,« je povzel mehkeje, »ničesar vas ne obtožujem. Če bi bilo samo radi mene, bi vas ne pustil odpeljati. Toda nekdo drugi je v ječi... nekdo drugi... to ni prav...«

Tomaž je molčal. Z rokama je držal za klop.

»Ali veste, kaj morate storiti?«

»Vem,« je hropnil Tomaž. »Ni me treba učiti.«

Tedajci je začel Tomaž tako trepetati, ko da ga je zgrabila mrzlica. Prsi so se mu burno dvigale, jok se je lomil iz njega, a ga je z vso silo tiščal vase. Nenadoma je dvignil glavo in zmeden pogledal sina. Pogled mu je bil sovražen, mrzel, še vedno uporen. Vstal je, vzela klobuk in z opotekajočimi se koraki stopil v vežo.

Sin je šel za njim.

»Oče, vzemite si toplejšo obleko. Mraz vam bo.«

Starec je bil že pred hišo. Zastal mu je korak, a ozrl se ni. Nato je molče, odločno stopal dalje.

Ob pažu nad hlevom je čepela Tinca. Skrila se je bila pred ljudmi. Radi samoočitaja, ker je izdala očeta, bi se bila najrajši v tla pogreznila. Ko je zagledala odhajajočega očeta, je udarila s čelom ob deske in zagnala neutolažljiv jok.

Bila je že pomlad. Skozi visoka okna sodne dvorane je posijalo popoldansko sonce. Ozek žarek se je ujel na brušeni steklenici pred mladim odvetnikom, vrgel snop mavričnih zrcal na steno pod vladarjevo podobo. Občinstvo jih je opazilo, celó porotniki so postali raztreseni. Ozrla se nista samo mladi odvetnik in obtoženec. Mladi odvetnik je govoril:

»Človeška duša, gospodje porotniki, je uganka. V vsakomer izmed nas spijo tajne sile, katerih se niti ne zavedamo. Pride pa dan, ko se v posebnih okoliščinah nenadoma prebudijo — in že smo zločinci. Vse zaman, da se že v naslednjem hipu tega zavemo, da se zgrozimo in si zakrijemo obraz. Enega samega dne je bilo treba, ene same ure, morda enega samega trenutka, da so bila namah pokopana dolga leta naše poštene preteklosti... Gospodje porotniki, pogledajte tega skrušenega moža, ki sedi pred vami in čaka vaše obsodbe ali vaše milosti. Pet in šestdeset let je živel med nami, nihče mu ni mogel ničesar očitati. Oženil se je, zredil otroke, skoraj iz nič si je pridobil lepo posestvo, ga dvignil s svojo pridnostjo in varčnostjo. Če bi ga bili srečali na cesti, ali bi se ne bili odkrili njegovemu poštenemu obrazu? Nikoli v življenju se mu še sanjalo ni, da bo nabil puško in jo izprožil na svojega lastnega sina. Toda prišel je usodni trenutek — beseda ni pretirana — neke blaznosti. Prebudilo se je tisto, kar spi v vsakem izmed nas, ga naredilo za zločinca in se znova potuhnilo v notranjost. V hipu, ko je bilo dejanje storjeno, je že gledal nanj z isto grozo in istim obsojanjem kot vsakdo izmed nas. Saj niti ni mogel verjeti, da je on to storil. Brez miru in počitka, ko blazen je hodil okrog, dokler se ni sam ovadil sodniji. On trdi, da sina ni hotel ubiti, da sploh ne ve, kaj je hotel, a ne moleduje za milost, izpovedal je še več, kot je bilo treba. Gospodje porotniki...«

Odvetnik je govoril razburjeno, z visokim glasom. Obraz mu je bil rdeč, roke so mu mahale, kot da opisujejo skrivnostne črte po zraku. Bil je prvi njegov obrambni govor.

Obračal se je na porotnike, ki so bili že trudni od dolgega zasliševanja. Ko je opazil, da njihove oči počivajo na mavričnih barvah na steni, je tako dvignil glas, da so se zdrznili celó sodniki. Občinstvo je topo zastrmelo vanj, v nekaterih očeh so se lesketale solze. Odvetnik jih ni prezrl, to ga je še huje ogrelo. Na obtoženca skoraj ni pogledal, le z roko je kazal na njegovo glavo.

Tomaž je sključen sedel med dvema paznikoma. Še nikoli ni bil videti tako majhen. Roke je tiščal med kolena, glava mu je klonila na prsi.

Obraz mu je bil ves v gubah, oči so mu motno sijale. Poslušal je odvetnika. Sprva se je čudil: čemu se tako trudi? Vseh besed in stavkov ni razumel. O kakšni uganki, o kateri skrivnosti govori? Vendar se mu je včasih zdelo, da mu je z besedo segel globoko v dušo in bridko jasno opisal tisto, česar bi še sam ne znal povedati. Tedaj ga je mrzlo spreletelo po životu... Slednjič so odvetnikove besede le zamolklo padale v njegovo zavest. Ni se premaknil, kot da ga poslušajo, a poslušal je samega sebe.

Iz spomina mu je vstal prizor iz mladosti, ko je bil zagrozil prešernemu fantu: »Zakoljem te!« Več mesecev se je ko gnojna rana napihovalo v njem, dokler se mu ni zabliskal nož v rokah. Fant je bil ranjen, a ni ga izdal. Ušel je kazni, a vendar ga je dolgo pekla vest. Mlad človek tudi dušne rane naglo preboli... Pretekla so leta, kri se mu je umirila, a nato je prišel prizor v gozdu. Tiha mržnja do sina, ki je že več let tlela v njem, je zagorela v najvišjem plamenu. Ni pil, a bil je pijan. Ko se je vračal domov, se je zaletaval od debla do debla. Čez polje je hodil prihuljeno ko razbojnik, nerazločno je hroplo iz njega: »Ubijem ga... Ne bo hodil na sodnijo...« V tistem hipu ni pomislil, da bo stal s puško pred človekom, pred sinom. Bil je skoraj brez zavesti. Še ko je pomeril, je videl na koncu cevi le od luči obsijano sovraštvo. V trenutku, ko se je razlegnil strel, se mu je povrnila zavest. Pred njim je stalo brezno. Kaj je storil? Nagonsko je hotel zabrisati vsak sled za seboj. Bolj iz globokega, boleznega sramovanja kot iz strahu pred kaznijo. Hotel ni samo, da bi bil izbrisan sled, želel je, da bi bilo dejanje samo izbrisano. Če bi bil kdo videl v njegovo dušo, bi bil vedel, kako mu je vzdrhtelo srce in mu strašno odleglo, ko je zvedel, da sin še živi. Da so zaprli Gašperja, ga ni motilo. Saj je vedel, on edini, da je sosed nedolžen, torej ga bo sodnija že izpustila. Ko ga je sum vedno huje zapletal in ga zadrgaval ko v zanko, se je že zavedal, da ni več rešitve. Dan za dnem bolj ga je žgalo v notranjosti. Vendar se je strastno oklepjal življenja. Če pride vse na dan, bo živ mrlič, ne bo mu več obstanka med ljudmi. Ranjeni ponos je stokal v njem, življenje mu je bilo ko podžagano drevo.

Tako je prišlo, kar je moralo priti. Bil je potrpet, a še vedno ponosen. Ko je stopal z Velike njive, je imel jasen občutek, da se ne vrne nikoli več. Sodniku se je izpovedal naravnost, brez olepšav. Saj mnogo ni bilo povedati. Da, še tisto, česar okorne besede povedati ne znajo. Ni prosil milosti. »Obsodite me,« je rekel, »živ tako ne pridem iz ječe.«

Miha Maleš: Kraljica angelov. (Slavolok v cerkvi v Cirkveni.)

Čudno mu je bilo, celó neverjetno, da so vse priče govorile zanj. Gabrijela je trdila, da je dober človek in da si ne more misliti, kaj je bilo prišlo vanj. Štefan je bil ves bled in trepetajoč. Od jeseni do pomladi se mu je bil oče odtujil, dvoje nasprotujočih si čuvstev se je borilo v njem. Toda ko ga je zagledal shujšanega, postaranega pred seboj, se mu je globoko zasmilil. Povedal je, da sta se res prepirala, da so bili vsi nekoliko krivi, in da si ne zna razlagati, kako da je oče to storil. Moral je biti pijan... Tomaža so skoraj jezile te besede. Vendar se mu je v srcu zgenilo.

Tinca je ves čas jokala. Le s težavo je sodnik spravil nekaj besed iz nje. Bolelo jo je, ker je izdala očeta. Šla je k spovedi, župnik je ni mogel do dna prepričati. Včasih je ona iskala Andrejca z očmi, zdaj je iskal on njo. »Ne morem, dokler je oče v zaporu,« mu je odgovarjala. Ljubila ga je, a očetova senca, trpko samoočitanje je zijalo med njima ko grob.

»Gospodje porotniki,« je končal odvetnik, »pred vami sedi skrušen človek, čigar usoda je v vaših rokah. Trenotek ga je ubil, rad bi se znova dvignil v življenje in mirno užival sad svojega truda, si odpočil po tolikem delu in skrbeh. Sin mu je odpustil. A kaj je storil vam, da bi mu ne odpustili? V skrušenem molku trka na vaša srca: bodite mu milostni!«

Končal je, si obrisal čelo in izpil požirek vode. Občinstvo se je usekovalo. Tinca je tako glasno zaplakala, da se je oče nejevoljno ozrl po njej.

Porotniki so odšli, a so se kmalu vrnil. Sodba je bila milostna. Tomaž je ni razumel, dokler mu ni povedal sodnik:

»Leto in pol ječe. Tomaž Flander, ali sprejmete kazen?«

Nastala je grobna tišina. Vse oči so bile uprte v Tomaža. Ta je stal sključen, s pogledom uprtim v tla, kot da razmišlja. Nenadoma je dvignil glavo, naredil kretnjo kot vselej, kadar je bil nejevoljen.

»Premalo, gospodje sodniki!«

Ljudje so se spogledali, po vsej dvorani je zašumelo. Mladi odvetnik je s srečnim obrazom nekaj namigaval svojemu varovancu.

Tomaž je še vedno stal, kot da nečesa pričakuje. Sodniki so se odpravljali. »Pojdimo!« sta ga paznika potegnila za rokav. Tomaž je pogledal, kot da se je pravkar predramil iz sanj. Gube na obrazu so mu trepetale, kakor da mu joče vsaka posebej. Napotil se je iz dvorane.

Štefan je stopil k njemu. Starec je postal in začuden pogledal sina.

»Oče,« je dejal Štefan, »ko boste prestali, le vrnite se domov, čakali vas bomo...«

Tinca ga je zgrabila za roko: »Oče, oče!«

Ni ji umeknil roke, celó stisnil jo je.

»Poroči se,« je trudno zinil.

Kljub trdoti je velo nekaj mehkega iz besed. Znova je gledal sina, omahoval, brada mu je trepetala, branil se je joka. Po dolgi muki mu je odgovoril na vabilo:

»Ne, ne vrnem se.« A se je v hipu znova zrušilo v njem: »Če bom še živel.«

Po teh besedah se je zdrznil in vzravnal. Velik, ponosen, z bobnečimi koraki in z dvignjeno glavo je odšel med dvema stražnikoma. Bil je kakor nekdanj.

(Konec prihodnjič.)

O B I S K I

Nocoj, ko rožni venec izzveni,
se v hišo verne duše vračajo;
ob motnih oknih na molitev čakajo,
ki zjutranji jo zvon spet oglasi.

S svetlobo tiho jih zvestó poteši:
naj luč privita jim gori vso noč,
naj izbe pokoj jih za uro reši
in naj sprostí njih zatajeni jok.

Zvečer tri rožne vence zmoli,
potem za mizo, ko da ni te, sédi,
trdo mižé se z njimi razgovori
in vase bridko pojdi na ogledi:

Mi sredi tega vrveža
še tehtamo se sem in tja,
živimo ko na gmajni piškav vran:
mordá zgrajeno je že gnezdo zanj,
mordá sprožili so že zadnji strel...
Vetrov svobodnih, skrivljenih stezá in cest,
opojev luči in prividov večé
nihčé še ni, nihčé ne bo do dná umel...

A ravna vernih duš je zadnja pot,
v njih vedno isti hrepenenja vzgon,
prešli večer so, sleherni zaton,
že večni svit žari se odondod
na njih izmučene roke...

Vedo že, kod
se modre večnosti svetlé gore,
vedo: tam že cvete poslednji zor,
tam splahnejo že skoro njih želje
in bo samo še luč...

Na jutro, ko vzbudi zvonóv te klic,
z molitvijo poljubi njih slovo,
da z zarjo bodo rešeni iz vic,
in prosi jih, naj primejo te za rokó
in vodijo skoz noč...

Jože Pogačnik.

NA GROBOVIH

Hiša pokojnih
v sijih opojnih
sredi večera odseva.

Mraki gosté se,
v šumu ciprese
pesem otožna odmeva.

Lahno zvonovi
mro nad domovi,
v dalje gredó ko molitve.

Množica zbrano
prosi udano:
rajnim, Gospod, daj rešitve!

Francé Horvat.

M O J A L A D J A

Jadra — belo hrepenenje,
trdna volja ji krmar:
moja ladja zvesto plove
skozi val in skoz vihar.

Jadra bela zadrhtela:
»Tam je cvetni južni gaj,
tam je sonce, tam je sreča,
tam naj bo moj mladi raj!«

Vedi, moja ladja mala:
záte ni ta sončna pot.
Moraš v mrzla daljna mesta,
moraš jadrati odtod!

Popustila so mi jadra,
v morje so mi padla vesla.
Žalik žena v črne vode
mojo ladjo je zanesla.

Tam v večerni ladji venčan
zadnji tihi je pristan.
Tja hitijo moje misli;
tam nemir bo v grob dejan.

Vsa otožna plove ladja
skozi val in skoz vihar:
jadra — strto hrepenenje,
resne misli ji krmar.

Draga Krajnc.

STAREC Z METLAMI

Venceslav Winkler

Sonce bi rado umrlo. Stisnilo se je med oblake in med hribe in ne sije več belo in pekoče. Tiho ugaša v megli, kakor bi bilo jetično. Gozdovi so rdeči, rumeni in žalostni. Cesta skozi vas je prašna in polna jeseni.

Starec z brezovimi metlami na hrbtu gre mimo hiš, gleda v gasnočjo svetlobo, v rumene liste, ki vrteč se šumijo po cesti, in zakriči pred vsakim pragom s pojočim, zategnjenim glasom: »Meeetle! Meeetle!«

Pa stopi s trudnim korakom v prvo hišo, v drugo, v tretjo. Kupite! Kupite! Saj ni drago! Vse polno listja je nametalo po dvorišču. Metle! Metle! — Sivi obrazi se vzdigujejo iz kotov, kot bi pravkar vstali iz spanja, in gledajo z začudenimi očmi. Da, saj res, metle! Metle so dobre, jih ogledujêjo. Ampak ni mogoče. No, poprej že, še lansko leto, letos se je pa vse stisnilo. Gospodarja je vrgla bolezen, gospodinjo otroci, grunt pa davki. Tako je, vidite, očka, prav res ni mogoče. Starec se smehlja, prikimava pa odhaja. Četvero raztrganih otrok strmi za njim z radovednimi očmi. Moj Bog — se spomni metlar svojih tam nekje v hribih —, zakaj mora biti človek tako daleč od njih? Kakopak, ko so pa tako bridki časi!

In spet gre po vasi. Njegov ubiti glas pa poje zategnjeno: »Metle! Meeetle!«

Tamle je visoka hiša, bela hiša. Krizanteme pred njo, bele krizanteme, lepe, da se jim vsakdo mora nasmehniti. V takih hišah imajo vsega. Starec vstopi, pa ga že na pragu odpravijo. Mlado dekle odkimava in odkimava. Prav res ni mogoče, ničesar jim ni treba. S takimi metlami pa sploh ne pometajo. Starec gleda po marmornatem hodniku in

razume. Dà, tukaj je nemo-goče. Vse bi se pokvarilo. Tukaj ni prostora. Da se le more človek tako zmotiti in zaiti v tak svet!

»Meeetle!
Meeetle!«

Prečudno prazna cesta. Lahko, da je že tamle za ovinikom konec sveta, da ga še star človek vsak hip dohiti. Hiše ob cesti so umrle, sonce je umrlo. Mehka sivina je zagrnila svet. Starcu se zazdi, da ga nikjer več ne potrebujejo, da gre nekdo za njim in odganja vse s ceste. Dà, nekaj drugega mora priti vsak hip. Vetrovi so se že zbudili, ti isti mrzli vetrovi. S prečudno upornostjo se

zaganjajo po cesti in vzdigujejo prah. Cesta je pa široka, široka kot še nikoli. No, brezova metla ne more očistiti tako široke ceste.

Starcu buši burja oblak prahu v lice. Zamíži in se ustavi. Z roko seže preko oči, ki ga ščemé. Poskuša pogledati. Oči si pomane, a nov oblak prahu ga zavije, da se opoteka kot omotičen. Pa se smehlja, kakor bi se mu bilo nekaj razodelo. »Dà, prah nam sipljejo v oči, zato tavamo, tavamo... Metlá pa se vse boji...«

Sklonjen in star gre mimo zadnjih hiš.

Sam... Sám... Za njimi tudi moja pot gre v grob... (Fot. Fr. Krašovec.)

PRI DRVARJIH

Stefanič Francè

Pravkar je ponehala nevihta. Vodeni curki so polzeli po iglastem vejevju, redke, debele kaplje so padale na zemljo, se razprševale na drobno, poskakovale od tal, zopet padale na mokro listje, se scejale v potočke komaj za prst globoke. Nešteto takih, komaj vidnih vodenih črt je teklo v dolino v naročje šumečemu potoku in z njim v deročo, rjavo reko, ki je, polna naplavljenega dračja, smetja in gnilega listja, drevila dalje proti vzhodu, kjer se je zdaj pa zdaj prikazala ognjena črta in za hip razsvetlila tiho dolino.

V gozdu je postalo nemo. Le potočki, vedno novi in novi, so komaj slišno šumeli izpod smrekovih korenin.

Na zemljo je legla noč in kar naglo razprostrla svoj črni plašč.

Drvarji so sedeli okrog pogašenega ognjišča. Stari Marko je brskal po mokrem pepelu, trudil se in napejal pljuča, da mu je postajal obraz zaripel. V glavi se mu je vrtelo, zato je lovil sapo, a zaman. Plamena ni bilo od nikoder. Le dim, gost, da bi ga lahko grabil v pest, se je vil nad smrekovimi vejami. Zbral je peščico tleče žerjavice in naložil, toda mokra drva so se samo cvrla.

Marko je jezno stresal z glavo, si mencial zasolzene oči, krilil z rokami, kakor bi se nečesa branil.

»Ne boš me, grdoba,« je siknil razjarjeno skozi stisnjene zobe.

»Ali ti zopet kdo nagaja, oče?« se je zasmeljal izpod kolibe njegov starejši sin Ivan.

»Da, in to je sam vrag,« je skočil pokonci Marko. »Koliko se že mučim, pa ni drugega kakor dim. Misliš, da to dela kdo drugi kakor hudič rogati?«

»Mar je hudiču tvoj ogenj, oče! Tvoj meh je raztrgan, to je vse. Čakaj, poskusim jaz.«

Skočil je pokonci, potegnil izpod ležišča šop suhega dračja in podteknil v žerjavico.

»Vidiš, sedaj pa bo.«

»Kaka nevihta! Mislil sem, da se bo nebo izlilo na zemljo. Nekje se je utrgal oblak,« je hripavo povedal Marko, se usedel v kolibo in se prijel za prsi. Dušič kašelji mu je silil v grlo. »Kako me je zdelalo! Včasih sem lahko pihal, kolikor časa se mi je zljubilo, pa nisem niti čutil. A sedaj, če le malo napnem pljuča, že slišim v prsih godbo.«

Ivan je zanetil ogenj. Motna svetloba se je razlila po kolibi. Bila je to majhna koča, podobna ciganskemu šotoru, zložena iz smrekovega lubja,

nizka, da so komaj sedeli v njej. Sprednja stran, pred katero je vedno gorel ogenj, je bila odprta. Zastrli je niso nikoli, niti ponoči ali v še tako hudem vremenu. Po tleh je bilo natreseno suho dračje. Le v zimskem času so grobo iztesali bruna, jih položili po tleh in nanje déli suhljad, da niso stali na goli zemlji.

V sredini koče so bila ležišča, na njih je ležala odeja, kosi stare obleke so bili za zgnavje. Na dnu v kotu je bilo zloženo drvarsko orodje, žage, sekire, brusi in pile. Za špranjami v strehi so se svetile žlice, vilice in drugo, kar so drvarji rabili vsak dan.

Marko je zrahljal ležišče. Ivan pa je na kolnih lomil drva in jih križem polagal na ogenj.

Malo časa pozneje je že plapolal plamen. V zraku so se v kolobarjih sukale iskre, prasketalo je mokro smrečje, žar plamena je segal globoko v gozd. Žareč sij je objemal orjaška debla, mokre veje so se lesketale v ognjenem svitu, kakor da bi jih pred kratkim posula srebrna rosa.

Okoli ognja so sedeli drvarji, oče Marko in sinova Ivan in Miha. Gibali so se kakor temne sence, niso jih motili ne svit ne tema, niti nevihta ne. Nad njimi se je košatil hrast, stoletne veje so se upogibale nad njihov borni dom, kakor da bi ga hotele varovati pred vsem hudim.

Stari je držal za ročaj kotla in mešal večerjo. Zraven je sedel sin Miha. Z dolgo leskovo palico je obračal po žerjavici krompir.

»Dolgo ni Jurija,« je dregnil v ogenj in se ozrl v očeta, »saj je že tema, da še pota ne bo videl pred seboj.«

»Vas je daleč,« je kratko odvrnil stari, potisnil kotel v žerjavico in verno zrl k sinu v knjigo, ki jo je ta nagibal k plamenu, da bi bolje videl. Ogenj je razsvetljeval temne vrste. Marko ni znal čitati. Nikoli ga niso poučili, kaj pomeni ta ali ona črka. Toda vedno, ko je mislil, da je sam, da ga ne vidi nihče, je vzel v roko kakršen si bodi natiskani papir in ga obračal v rokah kakor svetinjo. In kadar so uživali ure počitka, je prosil sina, da mu je glasno prebiral povesti. Starih knjig je ležalo nekaj poleg ležišča. Bile so vedno iste, a Marko jih je ljubil. Zdelo se mu je, kakor da bi bil pri maši, kakor da bi doživljal nekaj novega, nekaj mnogo lepšega, kakor je bilo vse ono, kar si je zamišljal sam, ko je vihtel sekuro nad grčavim deblom. Ivan je čital povest o lepi sužnji in njenem sinu, katero je imenoval Marko — večerno sonce.

»Prečitaj mi večerno sonce, Ivan!« je rekel vselej, ko se je želel vživeti v zgodbo lepe sužnje.

In danes, kakor vedno, je napeto sledil vsaki besedi, ki jo je izgovoril sin.

Spustil je palico tudi Miha, naslonil svojo razmršeno glavo v pesti in zrl bratu v obraz, ki je bil razsvetljen od plamena.

Ivan je čital sedaj glasno, sedaj tiše, nato pa nežno, a zopet razburjeno. Stari si je gladil rjavo brado, na obrazu mu je počival smehljaj, nežen kakor otrokov. Zamaknjeno so zrli nekam v daljavo v temno noč. V njih dušah se je spočela pesem, pred očmi so jim lebdele prikazni, med njimi ona sužnja v svoji čarobni lepoti. Vse tako bleščeče kakor v tisoč in eni noči.

Kako čudne stvari gleda človek, ko ga objame črni nočni plašč, ko nad njim šepčejo drevesa, ko v daljavi šumi voda.

»Kaki svetovi, kakšen čar in bogastvo! Koliko nežnih čuvstev in ljubezni preživi človek v enem samem hipu!«

Stari je dvignil glavo in zopet pričel mešati večerjo. Ivan je umolknil, zaprl knjigo in jo položil v zglavje svojega ležišča. Ogenj je pojema. Mrak je silil s svojim pustim obrazom v kolibo.

Marko je zgrnil ogorke, zamahnil s klobukom, da je švignil ognjeni jezik in za trenotek razsvetil okolico.

»Ogenj ugaša, a Jurija še ni od nikoder,« je dejal stari.

»Tako je vedno, kadar pride vrsta nanj,« je pristavil Miha, iztegnil svoje dolge noge, kakor da bi nekdo zvalil v kolibo dva okleščka.

Tedaj so zašumeli na mokri poti koraki; k ognju je stopil Jurij.

»Zdi se mi, da ste se že jezili.« Z rame je vrgel težko vrečo, z rokami potegnil čez potno čelo, se oprl z rokami ob boke, da si je pretegnil križ, sključen od težke nošnje.

»Tukaj je moka! Za teden dni smo preskrbljeni in jaz sem za tri tedne prost. Kdo je sedaj na vrsti?«

»Jaz,« se je oglasil Ivan.

»Prav,« je dejal Jurij. »Jaz ne barantam rad po vaseh, ta posel ni zame.«

Široko se je razkoračil, se zibal na petah, da je bil kakor hrast, prej ko se zruši pod neizprosnimi sekirami drvarjev. Izpod temnih obrvi so se mu bliskale oči, švigale od očeta do bratov. Zasmejal se je in stopil k ognju.

»Kaj je pa to, Jurij? Koga imaš tam za svojim hrbtom?« je tedaj zaklical stari.

»Bogu hvala, vendar vprašaj. Sedite kakor hlodi.«

»Tiho, Jurij, ali ne pravim, da si od vraga.«

Marko se je dvignil na kolena, vstala sta tudi brata.

»Tako vreme, noč, nevihta, a ti pripelješ s seboj človeka.«

Stari se je kleče splazil bliže. Za široka Jurijeva pleča se je skrivala neka postava. Črne oči, temni, skoraj do pasu segajoči, razmršeni lasje so jim povedali, da imajo pred seboj lepo cigansko deklico. Premočena obleka se ji je prilepila na kožo in tesno ovila telesa. Bila je še zelo mlada. Jurij jo je cenil na prvi pogled na kakih šestnajst let. Na pol boječe se je deklica oziralo z velikimi očmi po teh novih obrazih.

Jurij jo je prijel in jo posadil k ognju. »Ogrej se; vem, da te zebe.«

Dekle je povsilo oči in pomolilo drobne roke k plamenu.

»Saj ne boš hud, oče, da sem jo pripeljal. Pravkar sem šel mimo, ko je cigan Luka razsajal okrog šotora in pretepal svojo družino. Mala je stala nedaleč stran, premočena do kože, in šklepetala z zobmi. Smilila se mi je.«

R. Bacher: Mamki. (Moderna galerija, Dunaj.)

»Prav si storil, Jurij! A kako ti je ime, mala?«
jo je vprašal Marko.

Trudil se je, da bi bil nežen; s prsti je raz-
česaval svojo brado in zrl v njene boste noge.

»Katka,« je smeje se odvrnilo dekle. Trgala je
od udov mokro, težko obleko, drgnila ob dlani
premrle prste, jih molila k plamenu in jih vtikala
v nedra.

»Lepo ime, Katka!« je pristavil Ivan, s palico
drezal v goreča drva, pihal in se trudil okoli
ognja. Gledal je Katko in zgrinjal žerjavico k
njenim nogam.

»Žgeni se, Miha!« je zaklical stari in snel
iznad plamena kotel.

»Ali ne vidiš, da sedi na goli zemlji. Prinesi
kaj suhega!«

Prinesli so s svojega ležišča suhljadi. Katka je
sedla nanjo, podvila noge pódse in zrla skoraj
plašno po svojih novih znancih. Brezskrben smeh-
ljaj je počival na njenem mehke obrazu.

Kako dobro ji je delo, ko je bila pri ljudeh
in se grela pri ognju.

»Bog vedi, kje so sedaj naši,« ji je šinila ne-
prijetna misel v glavo.

Pred uro so se bili razbežali vsak v svoj konec
in zdaj prenočujejo v gozdu. Pod drevesi trepečejo
od mraza in gladu. A ona sedi pri ognju in misli
nekaj lepega, kar ni morda mislila še nikoli. Jurij
je zrl v njen opaljeni, okrogli obraz. Katka se je
brž privadila, kmalu je njen smeh odmeval v
gozdu.

»Kako se smeje! Še nikoli nisem videl človeka,
ki bi se tako smejal. Glej, oče, kake lepe zobe
ima; ali niso beli kakor sneg? Tudi v temi se
svetijo.« Katka se je nasmehnila.

Hipoma je vstala. »Iti moram,« je dejala.

»Kam?« je dejal Jurij. »Noč je in morda do-
bimo zopet dež. Grmelo bo in se bliskalo.«

»Pa naj bo! Počakam, dokler ne vzidejo
zvezde,« je dejala in spet sedla, zdaj nekoliko
stran od ognja.

»Strah bi te bilo,« je pletel Jurij.

»Strah? Ali si že kdaj slišal, da je bilo ciganko
strah? Jurij, ali veš, kaj je to?« Ozrla se je proti
nebu. »Ali mar zvezde strašijo, Jurij?«

»Ne, Katka, te ne strašijo.« Prestal je za hip,
ona je položila roko na njegove kodre kakor otrok.
Nato je nadaljeval: »Koliko noči prebedim leže na
hrbtu. Nad menoj se utrinjajo zvezde. Tedaj si
mislim, da strahu ni. Čez nekaj hipov pridejo
oblaki in zastró zvezde, nad mano nastane tema.
Takrat me je strah, čutim, da strah je, da se vali
kot pošast z enega konca sveta na drugega.«

»In ti trepečeš, Jurij, trepečeš pred strahom,
ko niti ne veš, kdo je strah.«

»Da, to je morda smešno. Mnogokrat mislim,
kaj je ta strah, ki se ga toliko bojim. Toda vselej
se mi zdi, da je to samo glad.«

»A kako majhen si, Jurij. Ali boš tudi danes
mislil na to?«

»Morda tudi danes. Ponoči, ko sedim pred ko-
libo, poslušam dihanje očeta in bratov, mislim
mnogo in marsikaj.«

Čez gozd je vlekla vlažna sapa. Zdelo se je,
kakor da se spet bliža nevihta.

V temi je zaprasketalo dračje. Katka se je
ozrla, se krčevito oprijela Jurija za laket, ga prav
tako naglo izpustila in skočila pokonci. Noge so se
ji šibile v kolenih, padla bi bila, da ni prihitel
Jurij in jo prijel za rame.

»Kaj ji je?« se je prestrašil Marko.

Drvarji so začudeno zrl v njen prestrašeni
obraz. Toda preden so se zavedeli, kaj se godi, je
Katka zajecljala pod pestmi očeta Luke, ki je
zgrabil hčer za roko in jo zavihtel k sebi, da je
pokleknila na mokro zemljo k njegovim nogam.

»Tukaj si!« je siknil skozi zobe.

»Ničvredneži drvarski!« se je zadrl v kolibo in
potegnil hčer za seboj, da se je opotekala za njim.

Katka se je še enkrat s povešenimi očmi ozrla
k ognju, potem pa jo je zakrila temna noč. Drvarji
so iznenadeno zrl v temo, kamor so se izgubili
komaj slišni koraki, le Lukova kletev je še od-
mevala med drevjem.

Jurij je nameril korak, kakor da bi jima
hotel slediti, toda ustavil se je, preden je storil tri
korake. Zamahnil je z roko in se sesedel k umira-
jočemu ognju.

»Ali so že vzšle zvezde?« se je zarežal iz ko-
libe Miha. Njegov jedki smeh je razmajal tiho
samoto. Vse je potihnilo, le Jurijeve misli ne.

V PREPADIH

Spisal Pavel Kunaver

Jame na Trnovski in Lokovski planoti.

Prva velika jama, s katero smo imeli opravka, je bila na Vodicach, severovzhodno nad vasjo Kuščarji na Lokovski planoti. Ta vas leži kakor mnoge druge ob vznožju vzhodne, višje polovice planote, ki je tu prav posebno kraševita. Okrogli, kameniti, žlebičasti vrhovi, porasli ali z gozdom ali z grmičevjem in s travo, se dvigajo strmo nad nešteti majhnimi in ogromnimi dolinami. Le nekatere izmed njih na vzhodnem delu nad Čepovansko dolino so polne rodovitne zemlje. Zato je največ kmečkih naselbin tu, zapadni del te valovite vzhodne polovice Lokovca pa je malone nenaseljen. Šele nato se pričenjajo vasi zapadnega dela.

Kako je zaslužil ta kraj ime Vodice, je neumevno; zakaj le malo raste dreves na zelo dolinastem, kamenitem in razpokanem svetu. Nad sedlom med dvema velikima dolinama v višini okoli 800 m sta le po nekaj metrov ločeni jamski žreli.

Južno žrelo, ki je 20 m dolgo in 16 m široko, a nato zoženo na 8 m, smo porabili za dohod. Po steni smo spustili lestvice in s tovarišem sva splezala drug za drugim 42 m globoko. Zaradi širokega žrela je bilo dno zadostno razsvetljeno. Mah je rasel na navpičnih in poševnih stenah, blizu tal pa je bil ves v ledu. Niti sončni žarki niti topli vetrovi niso še ogreli jamskega dna, ki je bil na debelo pokrit z ledom in snegom.

Že doli plezaje smo opazili v vzhodni steni veliko razpoko in v to sva hotela s tovarišem in z vojakom, ki je stopal za nama. Toda začela se je 8 m nad dnem. Bilo je trdo delo za mojega tovariša, da je splezal gori preko ledu in gladkih navpičnih sten. K sebi je potegnil nato lestvico in z Madžarom Takačem sva splezala za njim. Črna razpoka, visoka do 20 m in široka 6 m, je zijala pred nami. Preko ogromnih, od stropa utrganih skal smo šli 17 m globoko in 42 m daleč. Visoko gori v koncu smo opazili podaljšek. Tovariš Michler je hotel premagati steno. Toda vrhnji del je previsen in tudi njegovi mačji spretnosti ni bilo mogoče preko visokega previsa. Preplezali smo nato v poltemi še zapadno steno in iskali ugodne police, toda do črne odprtine nismo mogli.

V severni steni poleg naše razpoke pa so se odpirala nova velikanska, mrka vrata v podzemlje. In kakor smo slutili, smo po njej res prišli po kratkem rovu pod visoko sosednje žrelo, ki se je svetlikalo visoko nad nami. Tu je bilo temneje.

To žrelo je ožje in svetloba je segala temnomodro v globino. Bil je grozno divji pogled navzgor na razrite stene, s katerih je odmevalo žalostno grljenje divjih golobov, gnezdečih v črnih dolbinah. Toda nismo bili na dnu. Le na polici smo stali, na kateri so se ustavljali drobci in prah padajočih skal in opolzko blato golobov. Pod nami pa se je odpiralo strašno črno žrelo.

S tovarišem sva plezala 12 m po navpični, gladki steni, silno onesnaženi z golobjim blatom, do navideznega dna. Tu je izginila dnevna svetloba docela. Pod nogami so se valili kamni še vedno navzdol čez kamenite stopnice v črno daljavo in tudi stropa kar ni bilo mogoče razsvetliti. Oprezno sva plezala navzdol preko skal po velikanski, temni cevi. Končno sva dospela do majhnega gruščičastega pobočja. Toda pod njim je bilo zopet vse črno. Vrgla sva kamen — kamen je letel, udaril ob steno, padal dalje in zopet udaril ob steno in zopet je prihajal žvižg padajočega k nama — in šele nato sva začula končni zamolkli udarec nekje v globini.

Miha Maleš: Hrvatje se klanjajo Mariji.
(Del stenske cerkvene slike v Cirkveni.)

Bila sva že 73 m globoko in še 100 m naj bi šlo navzdol? Zopet sva preizkusila globino črnega žrela — padanja ni hotelo biti konec. Da bi še povečala grozni občutek podzemeljske samote, sva valila večje skale v temno globino. Čutil sem, kako so se mi med grmenjem, ki je ponehavalo v čudni temi, širile oči, in prav tako so se širile oči strmečemu tovarišu. Toda kako doli? Najpogumnejši izmed vojakov, ki so bili nama prideleni, je ostal na polici. Sklenila sva, da bova prosila pomoči pri divizijskem poveljništvu, ter sva plezala polna načrtov in nepopisnih občutkov nazaj do samotno ždečega Madžara, ki nama je pomogel z vrvjo preko najglajših stopenj.

Nazaj smo šli do ledenega dna sosednje prijaznejše jame in še po nekaterih težjih trenutkih čez ledeni del po lestvici v višino na sonce, ki pa se je že nagibalo na zapad.

Na najino navdušeno poročilo in prošnjo je odgovorilo poveljništvo rezko, naj se brigava le za jame, ki bi bile porabne za vojaštvo. Žal samo, da gospodje iz nama neznanih vzrokov niso dali izdelati tudi onih jam v našem odseku, ki so bile sposobne za kritje vojaštva. Še dobro, da niso mogli vedeti, ali so jame, ki so jih ukazali preiskati, porabne ali neporabne. Zato sva prišla s tovarišem v jamske divjine in globine, v katere si domišljija onih gospodov ni upala. A vedela sva, da sva navezana le na svoje moči.

Pet minut južno od Podlešč ob robu gozda in na prehodu kamenitega pobočja v lahko valovite in rodovitne hrbte dolin proti zapadu je majhna skalovita dolina, Rupa imenovana. Ta dolina ima večinoma navpične stene ter je polna gruščiča in velikih skal; med njimi je ena tolika kakor hiša. Vsi znaki pričajo, da se je pod njo udrlo; strop se je pogreznil in zrušil. Med 13 m visoko zapadno steno in med skalami je luknja, ki nas je vodila v veliko jamo.

Ne sluteč kaj večjega, sva šla s tovarišem sama do jame za nekim dečkom, enim izmed redkih še ostalih prebivalcev. Plezala sva po razritem jarku med steno in zagozdenimi skalami 7 m globoko kakor po zavitem rogu. Tu se nama je odprla majhna dvorana, 8 m dolga, 7 m široka in 5 m visoka. Raztezala se je proti severozapadu in jugovzhodu. Stena je sestavljena iz samih udratih skal, ki so nama potrdile nastanek — udor — doline in vhoda v jamo. Tudi dno je iz gruščiča in iz prav velikih skal.

Stopala sva po padajočem dnu in nova odprtina, podobna prejšnji, naju je sprejela. Tudi tu sva plezala med steno in zagozdenimi in stisnjenimi skalami 10 m globoko. Nevarno je bilo,

ker se je vse krušilo in ker so naju ogražale skale. Neoprezen prijem bi bil utegnil sprožiti skalovje.

Ko sva stopila na dno, je zazijal pred nama proti severozapadu prazen prostor. Od veselja in čuda sva hitela v črno temo. Po daljšem tavanju sva natančneje spoznala velik podzemeljski prostor, v katerem sva bila. Dno te velike dvorane pada v omenjeni smeri in strmini 15—20°. Sredina je poglobljena, ker si je ob deževju potok izkopal v kamenju in ilovici žleb, v katerega je tudi z obeh daljših strani pritekala voda. Severovzhodna stran je večinoma pokrita z debelo plastjo ilovice, deloma z gruščičem, jugozapadna polovica pa je pravi labirint ogromnih skal, udratih od stropa. Ta velikanska dvorana je namreč 83 m dolga in v vsej dolžini 23—25 m široka. Zato so skladi stropa lahko upognjeni; posebno v zgornjem delu se kruši strop v velikih kosih. Sčasoma bo doseglo udiranje površje in tedaj bo nastala nova udorna dolina.

V jamah, v katerih deluje voda, so vse stene in skale temne in umazane; tudi dobre svetilke jih ne morejo razsvetliti kakor v kapniških jamah, kjer svetlejši kapniki odbijajo svetlobo. Zato sva tudi tu stopaje po žlebu metala tupatam kamenje, da bi bila zvedela, kaj je pod nama tam, kamor ni še segla najina luč — in res, zopet je eden izmed kamnov padel na skalo, se kotalil dalje in čez malo časa sva zaslišala globoko doli udarec. Hura! Naprej! Hitela sva po žlebu in ugotovila, da je potok tu konec dvorane izgubil tla v velikem ponoru, ki ga obkoljajo velike skale, udrte od stropa in zopet zagozdene nad žlebom ponora — prepada. Po natančnejšem ogledu sva spoznala, da sva na skalah, ki tvorijo strop skoraj 15 m dolgega in ne dosti manj širokega prepada. Kamenje, ki sva ga metala v globino, je letelo različno globoko. Zato sva, ko sva izmerila in narisala jamo, kolikor sva je obhodila, odhitela nazaj po moštvo in orodje, da bi mogla čimprej v divjo globino, v katero ni še nikdar stopil človek.

Vrnili smo se kmalu in tudi do črnega žrela v veliki dvorani smo priplezali urno. Izmed moštva so zopet vsi odločno zavrnilo poziv, da bi šel kdo z nama. Pritrdili smo lestvice na skale in drug za drugim sva splezala v globino 40 m. Stene so bile jako razjedene od vode, ki je tudi sedaj močila skale in izjedala žlebičje. Sredi stene je ozka polica, polna silno ostrega gruščiča, ki se kruši od sten. Doli sem našel tovariša v skrajnem kotu. Pregledal je bil že dno, pokrito s skalami, in me je vodil preko bolvanov do novega žrela na severni strani. Zahtevala sva novih lestvic, jih pripela na prve in plezala vnovič 30 m doli.

Od tal sva mogla razpoko pregledati natančneje. Stene so strahovito raztrgane, polne kaminov in globokih žlebov ter tudi skalnih žlebičastih stebrov. Dno — bila sva 146 m pod površjem — je pokrito s skalami, izpranimi od visoko padajoče vode, in z naplavljenimi ilovico. Razprostira se od juga proti severu 28 m dolgo in do 6 m široko. Toda v zapadni steni sva našla razpoko, segajočo pravokotno na dno, njene višine pa z našimi svetilkami nisva mogla določiti. Šla sva v njej 20 m daleč po vijugah, širokih od 1 m do 3 dm, po ilovici in kamenju, dokler naju ni ustavila ožina 2 dm. Toda videla sva, da dalje ni več tal, in kamen je zopet letel globoko...

Videti je, da zbira ta jama velik del vode okoliških vrhov in dolin ter jo vodi po silnih razpokah v neznane globočine. Le prav gori na suhih krajih je nekoliko kapnikov, vse drugo je umazano in razrito od vode, da se stene polagoma rušijo. Toda razvaline v pritekajoči vodi tudi sprti razpadajo.

Izmučena, a zadovoljna sva odšla iz prepada. Z muko sva potegala lestvico od stopnje do stopnje kvišku. Bil je že večer, ko smo zopet zagledali nebo nad seboj.

Na grebenu Slemena, ki deli planoto Lokovec na severno in južno polovico, smo našli poleg več manjših jam tudi eno precej veliko in lepo. Vhod je južno od vasi Lohke na travnatem, dolinastem severnem pobočju Slemena. Do prvega dna nas je vodil 26 m globok prepad. Kljub poletju je ležalo na produ še precej snega. Zapadna, strmo propadajoča stran dna se je končala v 9 m globokem podaljšku. Bilo je težko priti doli, ker so lestvice prožile nastavljene skale in ker sva hotela očitati dve jajci divjih golobov, ki sta ležala tik prepada. Odprl se je nama velik prostor, 21 m dolg, 6 m širok in 4–6 m visok. Strmo melišče, polno velikih skal, nama je oviralo pohod. Stene in strop so tu oblikovani, kakor da jih je izdolbla reka.

Naslednji del jame, 18 m dolg, drži proti jugu; nato pa se odpira proti zapadu do 30 m dolga dvorana z ravnim dnom, pokrita s skalovjem, v koncu pa z drobnim gruščičem in z ilovico. Strop krasé lepi stalaktiti. Tla prepreda na koncu plitev žlebič, po katerem teče po deževju majhen potok, ki se izgublja v reži v tleh. Žal, da zaradi ožine nisva mogla skozi.

Postanek teh velikih prostorov nama ni bil umeven. Iskala sva ob stenah, kje se nadaljuje jama. Pri globini 50 m od zadnjega prepada je našel tovariš v severni steni razpoko, jako zasigano in le na vrhu toliko široko, da sva se plazila 6 m po njej, dokler ni zazijala pred nama črna pra-

Miha Maleš: Evangelist sv. Marko. (Iz cerkve v Cirkveni.)

znata. Pritrdila sva lestvice in splezala 10 m globoko na gruščičasta tla. Velika skala leži tu sredi jame in za njo se dviga silno strma sigasta stena. Ker nisva videla vrha, sva plezala po njej 15 m visoko in sva dospela v nove prostore, katerih dno je pokrito z ilovico in z velikimi skalami. Najvišji vrh pa so krasili stalagmiti. Za njimi se je dno pogrezalo in po opasni steni, sestavljeni iz samih skal in iz ilovice, sva plezala približno 12 m globoko v ozek rov, kjer so naju presenetili prekrasni kristalni liki majhnih stalaktitov. Toda ni še bilo jame konec. Z vrha pri stalagmitih sva videla čez prepad v severni steni luknjo. Preplezala sva stranske stene in dospela po prav neprijetnih ožinah v dvorano, dolgo 14 m, široko 12 m in visoko 9 m, ki so jo krasili nekateri lepi kapniki. Strop je zelo razjeden in ima več visokih dimnikov, po katerih priteka razjedajoča voda. Tudi v ostalem delu jame sva jasneje videla pota vode, pritekajoče od površja, ki ji služi vsa ta jama za pot v globino in ki je v mnogih vekih izprala takó občudovanja vredne podzemeljske prostore.

Še nekaj potovanj križem Banjščic in Lokovca sva izvršila. Nato pa je prišlo povelje in odšli smo na Trnovsko planoto, kjer smo od Lokey, Nemcev in Krnice pregledali in preiskali nad zemljo in

pod njo svet od Sv. gore, Tribuške doline pa malone do Predmeje. Vendar smo se še dvakrat vrnili na planoto zapadno od Čepovana.

Ko smo prišli z goljav na Banjščicah, smo vsi srečni uživali gozd na Trnovski planoti. Zopet je bila tu senca in zgodaj zjutraj se je glasil iz temnih smrekovih gozdov ob našem prvem bivališču Nemcih (900 m) ptičji spev, ki me je milo spominjal na daljne Brusnike pod visokimi vrhovi Kamniških planin. Ure in ure dolgo smo hodili časih po gozdu in prebili po cele dni v njegovem tihem, zelenem okrilju. Prikril nam je toliko nepopisnega gorja one dobe! Zato sem s hvaležnim srcem užival njegovo resno lepoto. Prav posebno lepa je bila pot od Nemcev do Globokega pri Trnovem, ker se je vila mestoma med prav velikimi drevesi našega gozda. Koliko tisočev vojaštva je varno krila njegova neprodorna streha, da so zaman plavali nad njo nevarni ptiči, aeroplani.

Od Nemcev smo hodili v okolico ob Trnovem, Cvetrežu in posetili tudi prelaz 503 m pod Sv. goro. Bili smo priča strašnega razdejanja zadnjih dni. Grozno je bilo hoditi tam, kjer so umirale množice nedolžnih žrtev in so nove trume čakale prezigodnje smrti.

Več veselja smo užili pod razstreljenim Trnovim (788 m), ki že leži blizu strmega južnega roba Trnovske planote. Zato je odtod razgled tem lepši, saj leži krasno v znožju Gorica. Tik pred nami so bili vrhovi: Sabotin, Sv. gora in Sv. Gabrijel. Z vsake višine tu pa je kot višek lepote vidna širna gladina Jadranskega morja. Tako mora vsakega posetnika teh višin očarati že prelepi pogled v daljavo.

Z jamami smo imeli seveda mnogo opravila. Bili so pa večinoma prepadi, med njimi več nad 70 m globokih, katerih dno ni bilo obsežno in ni

Na južnem robu Trnovskega gozda.

imelo niti mnogo kapnikov. Eden izmed prepadov blizu Nemcev je bil zanimiv zato, ker je pred več leti pogoltnil dva finančna stražnika. Ponoči sta krenila vinjena na vasovanje, pa sta zgrešila pot in padla v prepad. Pogrešali so ju več dni. Ko pa so slučajno merili prepad — tako nam je pravil domačin — so potegnili poleno, navezano na vrvi, okrvavljeno nazaj. Bilo je težko delo, preden so oba mrtveca, ki sta se zagozdila v ožini nad dnom, dvignili iz jame.

Tudi o jami pri Globokem nam je pravil domačin, da leži v njej neki gozdar. Drzen gozdni tat ga je ubil iz maščevalnosti in ga vrgel v globino. Nihče si ni upal iti iskat ubitega moža. Zato se je polastila jame pravljica, ki govori, da letajo iz nje črni orli. Kdor pa se ji približa, tega potegnejo čudne moči v globino...

(Konec prihodnjič.)

O STARIH FANTIH

Priobčil Bogdan Kazak

Starega fanta uganjati, pravijo pri nas, ni lahka zadeva; starega fanta zdraviti, trdim jaz, je kočljiv in nehvaležen posel. Da ne bo nespozazuma in zamere, poudarjam, da mi je stari fant vsak starejši samec, ki ne pozna ne telesnega ne duhovnega očetovstva in nima ne telesnih ne duhovnih družinskih vezi. Malone vsak tak stari fant zaide v svojem duševnem življenju v neko zagato, ki ji pravimo čudaštvo; tudi v telesnem pogledu imajo stari fantje svoje posebnosti, ker jim je svojsko neko pretirano opazovanje in negovanje lastne telesnosti.

Dolgočasne bi bile tiste zgodbe, ki sem jih doživljal s starimi fanti, ako bi hotel opisovati, kako znajo te vrste ljudje mučiti svojega zdravnika. Večkrat sem se primerjal s hroščem, ki ga neusmiljeni deček s trnjem nabode, da trpinčena žival frfota in ga tako zabava... Omeniti pa morem dva primera, ki sta mi ostala v blagem spominu.

*

Meni nasproti je stanoval star upokojeni nadzornik, ki sem ga poznal po videzu in po glasu, ki se je razširil o njem po mestu in deželi. Kot predstojnik je bil živ strah svojih številnih podložnikov, nikdar ni bil z nikomer in ničimer zadovoljen, vedno je sitnaril in tudi najboljše neprestano dražil; izven urada pa je bil »duša«, radodaren podpornik vseh, zlasti družin svojih »tlačanov«. Če se je na koga »skopal« tam jeseni, je smel pričakovati s precejšnjo gotovostjo, da bo imela »mučenčeva« družina oblagodarjen božič:

če je koga »jahal« spomladi, so imeli njegovi otroci botra za birmo sijajno zagotovljenega. Kot upokojenec je živel sam zase, jedel ni niti dva dni zaporedoma v isti gostilni, družbe, celó svojih vrstnikov, se je ogibal, stanoval pa je stalno pri neki družini, kjer je bilo že vnaprej domenjeno, da ga ne sme nihče ogovarjati in sme vsak le odgovarjati na njegova vprašanja. Zgodilo se je, kakor so mi povedali kesneje, da ni bilo v njegovi sobi slišati nobene besede po dolge mesece; če je kaj rabil, je zapisal na listič in ga pustil pri odhodu na mizi.

Najino razmerje je bilo kar vzorno. Ko sem zjutraj odpiral okno svoje spalnice, se je odprlo mojemu nasproti tudi njegovo okno. Njegova očaška glava, obdana od belih kodrov in častitljive sive brade, mi je pokimala, na kar sem seveda tudi jaz odgovoril z enako kretnjo. On si je nato nateknil velike naočnike, pogledal proti Sv. gori, premotril smer oblakov in odšel s pozorišča. Srečala sva se časih tudi na ulici in privzdignila vsak svoje pokrivalo kot človeka, ki se pozdravljata po neki sili, a govorila nisva nikoli.

Nekega jutra pa se nasprotno okno ni odprlo. V glavo mi je šinila misel, da se je utegnilo mojemu znancu pripetiti kaj hudega, zakaj nadzornik ni hodil nikamor, kakor sem opazoval že pol tretje leto. Kmalu sem pozabil nanj, saj me je čakalo obilo vsakdanjih opravkov. Čez dobro uro ali več pridrevi služkinja iz nasprotne hiše, naj pridem nemudoma k njihovemu gospodu. Ker ga ni bilo iz sobe in ko ga niso mogli priklicati, so vdrli v sobo in ga našli ležečega v postelji. Ne vedó, ali je živ ali mrtev.

Moj znanec je bil mrtev, že več ur je moralo poteči po njegovi smrti. Bil je mrzel, v udih je bila mrliška otrplost že močno razvita. Ni bilo znamenj o kaki zunanji poškodbi ali zastrupljenju, zato sem sklepal, da je smrt nastopila iz prirodnih vzrokov, in sicer prav naglo, brez pravega smrtnega boja, kakor se dogaja pri srčni kapi. Čudil sem se spričo prenatančnega reda, ki sta ga očitovala soba in oprema do podrobnosti, in sem odšel svojo pot.

Drugo jutro sem dobil od sodišča poziv, da izvršim na pokojnem nadzorniku, kar je določil v svoji oporoki, da mu namreč po predpisih sodnega zdravstva prebodem srce. Oporoka je izrečno zahtevala to delo od mene in meni je bila določena tudi nagrada, ki mi jo izroči sodišče v gotovini, ko prinesem predpisano poročilo o naročeni »operaciji«. Nagrada je bila knežja. Bog razumi razlog, zakaj si je dal stari fant prebosti mrtvo srce!

* *

Z drobnimi koraki je pricapljala v sobo postarna ženica.

»Kaj bo hudega z vami, mamka?« sem jo pozdravil in ji ponudil sedež.

»Nisem mamka,« je odvrnila z otroškim smehom in mi kazala neokrnjen venec slonokoščenih zob. »Tudi hudega mi ni prav za prav nič, razen osmih križev, ki mi jih ne morete odvzeti, tudi sedla ne bom, ker so mi pri vstajanju kolena malo preveč trda. Ampak vi pridite k našemu gospodu, da mu kaj pomagate!«

Ko mi je še razložila, kako je njen gospod zadnje mesece čuden, ko je bil do svojega pol sedmega križa čvrst, saj ga je ona še pestovala in ga vse življenje negovala in mu stregla, a zdaj ji kar več ni všeč in se zelo boji, da bo umrl še pred njo. Ni bila zadovoljna z mojim odgovorom, da pridem k bolniku pogledat proti večeru, češ, da je njen gospod bolj natančen kakor zlata ura, zato naj določim katerikoli čas, a takrat naj pridem točno, ker je gospodu vsako čakanje sila mučno. Kosilo mora biti na mizi o pol ene, ne prej ne kesneje, tako je tudi z drugimi stvarmi.

»Pa če je gospod proti večeru doma, mu je pač brezpomembno, ali pridem ob pol šestih ali šestih ali pol ure kesneje.«

»Vidite, to je, kar naš gospod ne more trpeti. Vse hoče vedeti naprej in, kakor je dogovorjeno, se mora držati do pike. Torej ob šestih, kajne?«

Nisem se hotel vdati že vnaprej v tako poniževalno odvisnost, zato sem rekel, da pridem okoli šestih, saj moje ure tekó drugače kakor gospodova ura, zdaj se utegnem zamuditi pri kakem obisku, drugič me zadrži na cesti kak znanec, da ne morem mimo njega brez odgovora ali pojasnila, kaj šele, če se srečam s kakšno gospo, ki ji zdravim morda prijateljico; z vsem tem izgubljam čas. Nič kaj zadovoljna je starka odstopicala.

Prišel sem menda četrť ure bolj pozno in radoveden čakal, kako bo z mojo zamudo. Novi bolnik me je sprejel z odkrito prijaznostjo in se mi zahvaljeval, da sem ga obiskal že danes. Kmalu mi je povedal, da je prišel že pred nekaj leti v naše mesto uživat svoj pokoj, zato ker pozna ta kraj od svoje mladosti, ko je nekaj let tod služboval, podnebje in ljudski značaj sta se mu takrat tako priljubila, da je sklenil tod preživeti svoj večer, kateremu se bliža tudi noč. On sicer čuti pojemanje življenja, a sam bi še ne iskal zdravniške pomoči, ko bi ga ne silil v to »domači zmaj«, njegova gospodinja, ki je bila že njegova pestunja, kesneje pa v domači hiši več let kuharica in je prišla prav za prav kot preužitkarica z njim;

ta se boji zanj, da ne bi umrl pred njo, in zato ni dala miru, da se mora zdaj zdraviti — prvič po svojih otroških letih in boleznih.

Preiskal sem drobnega možička, ki mu je začelo nagajati in odpovedovati srce. Tudi noči so mu postale dolge in mučne. O živčni izčrpanosti in okorelosti žilja je bil moj bolnik poučen več ko dovolj, zakaj ni trpel samo zavoljo dejanskih motenj, marveč tudi in še več zavoljo nevarnosti in nevarnosti, ki se utegnejo komu primeriti, kakor se bere v popisih teh bolezni.

Ko se je po preiskavi opravljal, sem se ozrl po sobi, ki je bila prav za prav knjižnica, zakaj vse stene so bile zadlane z omarami in policami, polnimi vzorno urejenih knjig. Stopil sem bliže: poleg domačega in tujega lepega slovstva zbirke pravoznanstva, uprave in gospodarstva, zgodovine in — zdravstva. Zasmilil se mi je mož: kako naj ostane kdo, ki ni zdravnik in je celó star fant, še zdrav ob prebiranju in proučevanju zdravstvenih spisov!

Med prvimi naročili je bil moj nasvet, da bolnik takoj opusti vsakršno ukvarjanje z zdravstvenimi knjigami, češ, ker moti in naravnost kvari vsako pametno zdravljenje. Sledila so naročila glede življenja in prehrane, naposled sem zapisal neka zdravila. Poslovil sem se z obljubo, da pridem pogledat čez teden dni.

Zunaj v predsobi sta prežali name stara »gospodinja« in zavaljena kuharica, češ, da naj njima povem vsa naročila, ker je gospod kakor nebogljjen otrok, ki mu treba pomagati in streči. Brez njune nege in oskrbe bi bil že davno umrl, saj sam se ne spomni, kdaj mu je česa treba. Dolgo sem se sam pri sebi čudil neverjetnemu razmerju med odličnim izobražencem, ki je še popolnoma rabsoden in duševno bister, in neizobraženima ženskama z daleka ožjim duševnim obzorjem.

Čez dva ali tri dni me je prišla starka vnovič klicat, ker se je gospodovo zdravje poslabšalo. Ko sem ga vnovič pregledoval in izpraševal, sem počasi dognal, da niso izvršili niti enega mojih naročil. Ni užival predpisane hrane, ali ker je ni dobil ali ker je ni maral, obkladkov na srce tudi ni bilo, ali ker se jih je on bal ali ker mu jih ženski nista hoteli napraviti; tudi zdravil ni jemal, poskusil je pač enkrat vzeti prašek zoper srčno bolezen, a že v ustih mu je delal mlinčev zmotek tolike težave, da ga je moral izbruhniti, kar mu je napravilo toliko zoprnost, da bi najlaže kar naprej bruhal. Zdravila za spanje tudi ni vzel, in sicer iz bojazni, da ne bi zaspal za vedno. Nisem mogel prav ugotoviti, odkod izvira popolni odpor, ali od bolnika samega ali od njegovih strežnic ali od

vseh treh skupaj in hkrati; dejansko je imel bolnik srčne težave hujše in njegove noči so bile mučnejše.

Zadeva me je precej pogrela, vendar sem se premagal in brez očitkov pojasnil zbrani trojici, da naročeni način zdravljenja ni nikakšno poskušanje, ki bi moglo bolniku kakorkoli škodovati, zato naj se držé mojih navodil brez premišljanja, bolnik naj kar jemlje predpisana zdravila, tudi če bi imel izprva kake težave z njimi. Zdelo se mi je, da sem jih prepričal, le namesto tistih zoprnih praškov, ki jih bolnik prav za prav ni niti pokusil, sem moral zapisati zdravilo v tekoči obliki. Pri slovesu me je bolnik naprosil, naj prihajam pogosteje, naj ga obiščem vsak dan. Odvrnil sem mu, da so tako pogosti obiski v njegovem primeru odvišni, ker se stanje ne more tako hitro spreminjati, zato da pridem k njemu dvakrat, kvečjemu trikrat na teden.

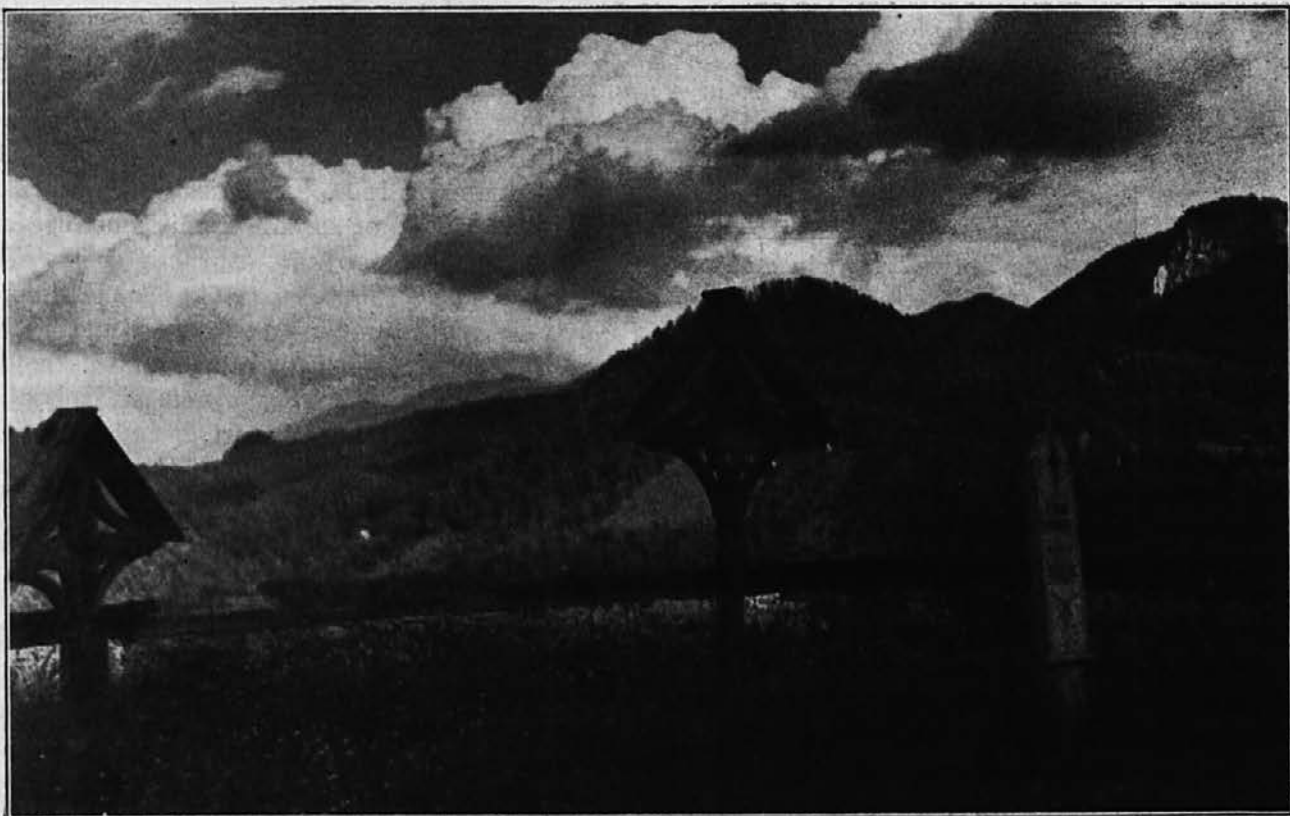
Tako je bilo dva tedna, stanje se ni premaknilo na bolje, ker se tudi ni moglo, zakaj večinoma je ostalo vse neizvršeno, kar sem svetoval in naročal; na omarici so se nabirale steklenice in škatlice zdravil, ki jih bolnik ni uporabljal, izgovor za to pa ni izostal nikoli.

Zavedal sem se obupnega položaja in svoje klavrne vloge, zato sem se odpovedal nadaljnjemu »zdravljenju« s tako popolnim neuspehom. Ko sem segel bolniku v roko, želeč mu boljše sreče z drugim zdravnikom, me je bolnik pridržal s tresočo se roko, bistro oči so se mu zalile in z nežnim, skoraj jokavim glasom je rekel: »Ali me res zapustite v toliki stiski?«

Ganjen sem postal in mu razložil svoje mnenje o neznosnem stanju in da sem z ozirom na njegovo bolezen dolžan prepustiti ga srečnejšim rokam.

On je ves čas mojega opravičevanja odkimaval in, ko sem na njegovo vabilo spet prisedel k njemu, se je opravičeval, češ, da je samo on kriv nesporazumljenja, in me milo prosil oproščenja. Zaveda se svojega čudaštva, omejenosti in nerodnosti, zaveda se tudi brezupnosti svojega zdravstvenega stanja in zato mu ni važno, če se zategne njegovo trpljenje ali ne. Zato mu ni za zdravila, tudi ne more in ne mara spreminjati življenskih navad, od svojega zdravnika ne pričakuje običajnega zdravljenja, marveč kaj boljšega. Življenje se mu je že zmračilo, rad bi videl v tej temi vsaj eno svetlejšo liso, srečen bi bil, če bi kdaj zagledal vsaj za dlan vedrine nad seboj, ozdravljen bi bil, če bi ga še kdaj obsijal vesel žarek.

»Pretežka naloga zame, gospod moj, temu nisem kos,« sem odvrnil.

Le sveti križ nam govori, da vid'no se nad zvezdami... (Fot. Fr. Krašovec.)

»Kaj da ne!« je menil on. »Samo če hočete! Koliko sem že pridobil od vaše samorasle neugnanosti in življenske tvegavosti!«

»Ne zavedam se ničesar takega.«

»Jaz pa čutim in zato me ne zapuščajte!«

Nazadnje sva se pobotala tako, da bo on bolj priden in poslušen, jaz pa ga bom še obiskoval, in sicer kadar bom imel čas.

Poskušal sem ga spraviti iz tistega dušičnega ozračja drugam, njega sem skoraj že pregovoril, da bi ga jaz spremil v zdravilišče, toda moj predlog je propadel, kakor sem zvedel pri prihodnjem obisku, češ, kako naj gospod potuje, ko že ni bil več ko deset let izven sedanjega bivališča in bližnje okolice; kako naj živi v tuji hiši in pri tujih ljudeh, ko je živel vse življenje v svojem domu, obdan od svojih ljudi. Nisem uspel niti s predlogom, da bi si gospod najel vsaj za ponoči bolniško sestro strežnico, ki bi mu z večjo roko znala olajšati marsikatero težavo. Kako naj mu kdo drugi več pomaga kakor domači, je bil neizpodbiten ugovor.

Tako so potekali tedni, bal sem se dneva in ure, ko sem moral k staremu fantu, ki mu je življenje očitno pešalo, zakaj lahko je bilo priti, a teže oditi od njega, vedno me je pridrževal s tem ali onim vprašanjem. Tako sem polagoma zvedel, kako enolično, pusto in prazno mu je

potekalo življenje na znotraj, dasi je v svojem zunanjem življenju dosegal lepe in odlične uspehe. Poleg službe se je zelo zanimal za narodno probudo in podpiral taka prizadevanja z vso vneto. Kot mladenič in mož je živel v dobi, ki je notranje življenje načelno omalovaževala, v tem vzdušju je zgubil smernice, zasejane mu v srce v mladosti, in zdaj, na koncu svojega življenja ne ve, čemu je živel in če ima življenje sploh kakšen zmisel.

Oddahnil se je, ko se mi je tako razkril, oddahnil sem se tudi jaz, zakaj dobil sem izhodišče. Svetoval sem mu, naj si izbere drugovrstnega pomočnika, takega namreč, ki je po svoji stroki usposobljen pomagati v tovrstnih življenskih potrebah. Kmalu sva se zedinila za moža, ki sem ga poznal iz svoje izkušnje kot strokovnjaka za trenje in luščenje trših orehov, kakršnim pravijo pri nas koščanci. Ko je začel prihajati k staremu fantu tudi menih, ki ga ni bilo in ga še danes ni dosti več, kakor če bi meniško haljo obesil na bodečo preklo, sem se hotel izmuzniti, toda bolnik me ni izpustil, češ, da bo hodil odslej po dveh berglah.

Pa mi je bilo nadaljnje poslovanje znatno olajšano. Vdal se je, da mu je hodila streč bolniška sestra, in se hvalil, kako dobro mu dé večča nega. Glede zdravlja se je tudi predrugačil; ker jih ni maral uživati, sem mu nekoč iznenada vbrizgnil zdravilo pod kožo, kar mu je omogočilo

po dolgih mesecih mirno spanje. Ni se več branil vbodov, ki mu jih je dajala sestra, saj ni šlo več toliko za pravo zdravljenje, kolikor za lajšanje prehudih težav.

Domači ženski sta nekaj časa godrnjali, češ, da je v hiši vse drugače in narobe, a naposled sta se vdali in gledali sestro in mene prijazneje, ko je bil njun gospod očividno boljše volje in za premenjeno življenje kar navdušen.

Bolnikovo življenje se je nagnilo h koncu, ki ga je stari fant pričakoval tako mirno, kakor utrujen človek nočnega počitka. Ko sem sedel nekaj dni pred njegovo smrtjo ob njem, ki je počival v naslanjaču pri oknu in zrl proti večernemu nebu, me je prijel za roko in šepnil: »Hvala vam, da ste mi pomagali, da uživam sončne žarke ob zatonu.«

Mirno je sklenil svoje življenje in zapustil lep spomin: svoje precejšnje premoženje je razdelil tako, da je šla polovica za neko dobrodelno ustanovo in užitek tega dela je imela do svoje smrti njegova pestunja in gospodinja, drugi del pa za dijaške ustanove, to je za otroke, ki jih sam ni imel.

Tudi meni je bilo hudo po njem dolgo in mi je včasih še danes. Nič ne vem, ali so najini računi čisti in kdo je več dal, ali on meni ali jaz njemu, ki mi je nazorno pokazal, da je pglavitni del tudi bolnega človeka njegova duševnost.

MESOJEDE; RASTLINOJEDE

Dr. Janez Plečnik

Bakterijelni fermenti in prebava.

Ni ga, ki bi zadostil vsem željam. Neki trdijo, da so članki »Iz anatomije« preveč zgoščene vsebine; neki tožijo, da preveč razpletamo in da često ponavljamo. Sam sem mnenja, da je naše pripovedovanje prej zgoščeno nego razpletano. Skušnja namreč uči, kako temelji znanja radi ostanejo nejasni. Človek nad pridno mero urno hiteva v »polno« znanje, pa se to »polno« znanje nato kaj rado sklobuštrá in zamegli, prav ker posamnosti niso zvezane po skupnem stalu. Temelj kemije je kar se le dá jasna in živa predstava tega, kar označamo kot »snov« (element), tega, kar označamo kot »najmanjši delec« snovi (atom), tega, kar zovemo spojek, tega, kar zaznamljamo z besedo »najmanjši drobec« spojka (molekula).

Rabili smo že sledečo priliko. Recimo, da je »človeški rod« to, kar je kemiku »tvar«. Človeški rod se pokaže v dveh oblikah: kot mož — kot žena. Kemik bi označil ta dva »pojavljanja tvari« kot »snovi«. Kemik bi torej dejal: človeški rod se

pokaže kot možka in kot ženska »snov« — pa bi bil e n mož »najmanjši« delec (atom) možke snovi in bi bila e n a žena »najmanjši« delec ženske snovi. Po e n mož in po e n a žena se — tako je navadno — združita v e n zakonski par, spojek torej nastane iz po enega moža in po ene ženske, pa je: »e n mož zvezan ob e n o ženo« to, kar kemik imenuje »najmanjši drobec (!) spojka — saj e n zakonski par je »najmanjši drobec« tega, kar označamo kot »človeško družbo«. Prav močno se bomo oprli na to priliko, pa si jo naj bravec zapomni. Danes jo uporabimo le v tejle meri. Najmanjši drobec »človeške družbe« je 1 mož + 1 žena; dva drobca »človeške družbe« sta torej $2 \times (1 \text{ mož} + 1 \text{ žena})$; trije drobci »človeške družbe« so $3 \times (1 \text{ mož} + 1 \text{ žena}) \dots$ Vsa »človeška družba« je zložena iz (skoraj) nepreštevne števila takih drobcov, pa napišemo to takole: »človeška družba« je $x \times (1 \text{ mož} + 1 \text{ žena})$ in x pove, da pomnoži s katerimkoli, poljubno velikim številom. Govorimo v priliki. Prenesemo priliko v kemične oznake pa pravimo: e n »najmanjši« drobec vode je $1 \times (H_2O)$, dva drobca vode sta $2 \times (H_2O)$, trije drobci $3 \times (H_2O) \dots$ pa napišemo liter vode — nešteto drobcov je v njem — kot $x \times (H_2O)$, torej: kolikor že hočeš drobcov je v litru vode in je teh drobcov v 10 litrih seveda $10 \times x \times (H_2O)$.

Vrnimo se v podrobno. Govorili smo o ogljenčatih vodinah (Kohlenhydrate, ne Kohlenwasserstoffe). Rekli smo, da imajo ogljenčate vodine drobce, ki je v vsakem ogljik (C), vodik (H), kisik (O) in ki je v njih vodik (H) in kisik (O) v takem medsebojnem razmerju kot v vodi (H_2O). Taki so ti drobci, kot da bi bili 3 najmanjši drobci (!) vode pripojeni na 3 najmanjše delce ogljika: $C_3 + 3 (H_2O) = C_3 A_6 O_3$ — trioza; ali, kot bi bili pripojeni 4 najmanjši drobci vode na 4 najmanjše delce ogljika: $C_4 + 4 (H_2O) = C_4 C_8 O_4$ — tetroza; ali 5 na pet: $C_5 + 5 (H_2O) = C_5 H_{10} O_5$ — pentoza; ali 6 na 6: $C_6 + 6 (H_2O) = C_6 H_{12} O_6$ — heksoza... (Kemik ne piše ogljenčatih vodin tako kot mi!)

Danes dostavljamo, da so le heksoze kemiku prave ogljenčate vodine (Kohlenhydrate). Oznaka »ogljénčate vodine« veljaj od sedajle izključno le za heksoze.

Heksoz je nebroj. Vse heksoze so več ali manj s l a d k e, pa pravijo, da so heksoze, prave ogljenčate vodine »saccharidi«. »Saccharum« je potemek grške besede »sacharum« in še davnejše besede »sarhara« (indijsko). »Saccharum« je postal pri nas »cuker«, pri Arabcih »sokkar«, pri Rusih »sahar«, pri Nemcih »Zucker«, pri Hrvatih »šečer«, pri Angležih »sugar« (r. šugr). Končnica »-idos« pa

pove sličnost, podobnost. »Saharídi« so torej spojki, ki jim kemik pravi heksoze, ki so torej oglénčate vodine v ožjem smislu in ki so podobne sladkorju, ki »imajo podobne lastnosti« kot sladkor. Skušnje kažejo — povedali smo že to —, da so rastline zgrajene in stkane (skoraj) le iz saharidov, iz heksoz, iz oglénčatih vodín (Kohlenhydrate), torej iz vode, ki ji je ogljik (kemično) pripojen. Rastline so pravo v pravem voda. Ostaniva nekaj minut pri razmišljanju o tem dejstvu.

Govorili smo o organskih in anorganskih spojkah (Mladika 1930, str. 142); prav bo, če tisto prebereš, preden slediš. Navadne vodine — mislimo torej na katerekoli proste, tekoče ali stoječe vodine (Wassermassen) — so voda, so H_2O , so torej spojki, ki jim C ni pripojen, so torej anorganski spojki. Organski spojki so časih res v takih prostih vodinah — tako CO_2 v slatinah (v »rojških« slatinah) — pa ti organski spojki niso pripojeni vodi, oni so le raztepeni po takih vodinah, so le primešani takim vodinam.

Te, anorganske vodine (H_2O) zmrznejo pri primernem mrazu — one se prevržejo v led. Anorganska voda, ki poledeni, ima nekam tisto postavo (Gestalt), kot jo ima posoda, ki je voda v njej poledenela: voda, ki poledeni v litru, ima postavo litra — voda, v cevi poledenela, ima postavo palice... (Anorganske) vodine pa, ki niso v posodi, imajo poledenele neko posebno postavo, one imajo postavo cvetic, postavo mrtvih cvetic. Dobro poznamo take vodine, ki niso v posodi: hlapi so to, ki visé v zraku. Ti hlapi so časih vidni kot meglice, megle, oblaki — časih so nevidni. Vse (navadne) vodine neprestojno izhlapevajo hlape. Vhlapljene vodine se zbirajo — ob primernem mrazu — v trdne stvorke, v postave, ki jih označamo kot točo, kot ivje, kot srež, kot siročino, kot ledene cvetice (na šipah). Te cvetice so mrtve, one niso živine, niso organizmi, one nimajo prednikov, nimajo potomcev. Porečemo torej: (anorganske) vodine dobijo — ob primernih pogojih — postavo neživih cvetic, neživih rastlin.

Živine se presnavljajo in razpadajo v pepel, v CO_2 in v (anorgansko) vodo (H_2O) (glej Mladiko 1930). Živine izhlapljujejo to vodo in vidimo to vodo — ob primernem mrazu — kot »sapo«, kot »dim«. Theodor Gomperz nas je učil (na Dunaju), da so davni Grki označali dušo kot »psyché«, pa tudi kot »thymós«, in da pove »thymós« pravo v pravem nekaj »nemirnega, bežečega, kipečega«, pa da pove »thymós« tudi

»življensko silo«. »Thymós« — vedno po Gomperzu — pove tudi to, kar se »kadi«, torej »dim«. Grk je označal kot »thymós«, kot »dim«, tudi tisto meglico, tisti dim, tiste hlape (anorganskih vodín), ki se dvignejo, ki izkipé, ki izbežé iz razparanega koša živali, pravkar na žrtveniku darovane bogovom. Grk je opazil, da s tem »thymós«, da s to meglico, da s tem »dimom« tudi »nemir« izgine iz živali, da izgine življenska sila živali, da izgine torej »duša« iz živali s to meglico. Slovenski »dim«, ruski »dym«, pa tudi »duša, dih« so sorodne grški »thymós«. Ta (grški) dim (nemški: Dunst), ta bežeča življenska sila so torej (anorganske) vodine, so hlapi in ti hlapi dobé — ob primernem mrazu — postavo ledenih, »mrtvih« cvetic.

»Žive« cvetice, »žive« rastline so zložene iz heksoz, torej iz vodín, ki so njih drobci (H_2O) pripojeni na ogljik. Porečemo torej: »žive« cvetice so zložene iz oglénčatih vodín — tudi porečemo takole: oglénčate vodine »zmrznejo« — ob primernih pogojih — v »žive« cvetice. Theodor Lessing je to — nikakor novo — misel zajel takole: »rastline so v stvorke, v postave zbrane vodine« (gestaltgewordenes Wasser).

Ledene (mrtve) cvetice nastanejo torej iz anorganskih vodín, žive cvetice pa nastanejo iz oglénčatih vodín. Vse živo — vse živine — živé ob rastlinah. Rastline so, ki zbirajo C, O, H, in sončni žarki so, ki spajajo C, O, H v oglénčate vodine. Ni življenja, ni organizmov brez oglénčatih vodín, pa je torej umljiva težnja, označiti neke spojke (tiste, ki nimajo C) kot »anorganske, mrtve, mineralne, rudninske« in označiti neke spojke (tiste, ki je ogljik v njih) kot »organske. Do neke mere je torej umevno ločevanje kemije v »organsko« in v »anorgansko«.

Sončna toplota dviga vodne hlape. Dvignjeni, v oblake zgoščeni hlapi padajo (kot dež) na skale gorá. Deževnica (razjeda in torej) topi skale; deževnica in raztopljene rudnine tekó v dolino in se zbirajo v reke, v jezera. Rastline prisesejo vodo in rudnine. Rastline vdihajavo (po listih) tudi CO_2 in sončna svetloba je, ki kemično veže, ki kemično pripaja del priseseane vode s CO_2 ; sonce je, ki storja iz vode heksoze — torej rastline. Voda je torej tisti nemir, ki življenje teče ob njem, ki rastline rastó ob njem, ki dela pokrajino pestro. Goethe kar prav pravi: »voda je pravo v pravem snov življenja in voda je, ki vdahne pokrajini dušo«. Goethe je bil Nemeč pa Nemeč označa dušo kot »Seele«. »Seele« je (Theodor Lessing) potemek indijske besede »saivan«.

Nemirne, bežeče, kipeče vodine (bewegte Flut) so, ki jih je človek v davnini označal kot »saivan«. S a v i n j a pa S a v a so: nemirne, bežeče, kipeče vodine. S a v i n j a pa S a v a so, ki prav res vdi-havajo slovenskim krajinam »dušo«.

Zdi se mi, da sem zadel pravo, ko sem opozoril na razliko med (kemično čisto) v o d o in p a v o d i n a m i (Wassermassen, W a s s e r s t o f f e).

(Dalje prihodajič.)

KO SO HRASTI ŠUMELI ZGODOVINSKI ROMAN

Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

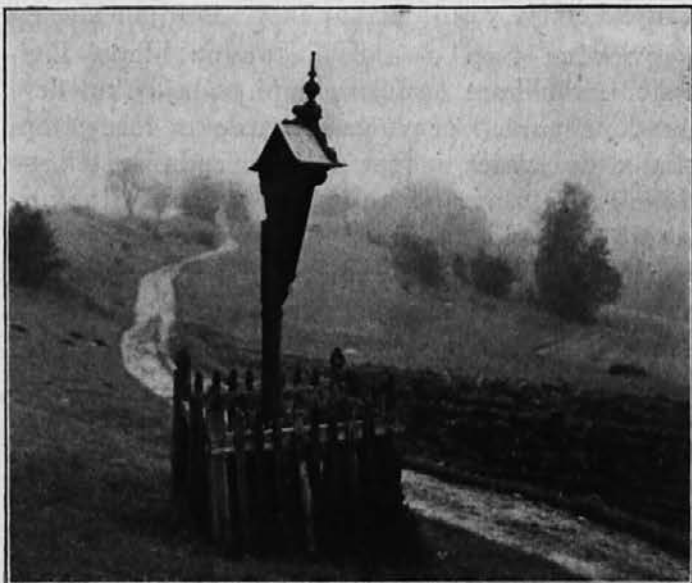
Trideseto poglavje.

Obup je prevzel oblegance, ko so zagledali žalostni sprevod, ki je stopal skozi samostanska vrata. Nesli so najboljše in najmočnejše njegove branitelje in vsakega, ki je ostal živ, je zazeblo v duši, ker je čutil, da pride tudi nanj prav kmalu vrsta, ko pojde za njimi.

Pod nogami ljudi, ki so nesli pokojnike, se je skozi vrata kdo ve odkod zmuznila na dvor črna mačka in se izgubila med zaklonišči.

»Ne mačka, ampak smrt je prišla, ženske!« je govorila neka stoječa starka otožno in si podprla obraz z roko. In njene besede so šle po samostanu od ust do ust in so plašile že tako dovolj zbegano ljudstvo. Drugi dan je bil pogreb.

Igumen je ukazal za vse ubite izkopati grobove v jamah v »glavni« podzemeljski ulici blizu cerkve. Tam so v steni izklesali v dve nadstropji ozke izbice in vanje so po slavnostnem odpevanju in poslavljanju dvignili krste z mrtvimi in jih zazidali s sivimi ploščami.

Sred poljá samotni križ stoji... (Fot. Fr. Krašovec.)

Jeremija po izpadu še ni zinil besedice. Na videz miren se je poslovil od ubitih in šele, ko so dvignili krsto s Ščenkom, da bi jo položili poleg Tjurje, je Jeremija položil roko na enega izmed dvigačev.

»Ne...« je zagodel, »bolj naprej ga postavite: to mesto je moje; med njiju ležem jaz...«

In ko so izpolnili, kar je hotel, se je do zemlje poklonil pred steno, ki je za zmerom spravila njegove prijatelje, in odšel v svojo celico.

Pri službi božji za mrtve je Ščokinu, ki se je komaj premagoval, postalo slabo; prestregli so ga in pod rokami peljali na prosto ter ga posadili ob cerkvenem zidu.

Takoj za njim se je prerinil Naum, ki je stal blizu.

Poslal je po vode in začel močiti Ščokinu glavo; silna vročina, ki se je čutila v njej, ga je pobila. Odvedel je bolnika v njegovo celico in mu odmotal obvezo, da bi pogledal rano.

Smrdeč duh je udaril vanj.

Ko je Naum zagledal višnjevočrno Ščokinovo dlan, je obledel in nemirno pogledal bolnika v obraz.

»Kaj, je slabo?« je z rahlim nasmehom vprašal ta.

»Malo bo treba potrpeti!« je odvrnil Naum. »Nekoliko mesa ti bom moral izrezati...«

»Kaj za to,« je rekel Ščokin in zaprl oči.

Naum mu je previdno spet prevezal rano ter potrj in zmeden odšel iz sobe.

Zunaj ga je čakal Klim.

»Kako je Vasil Petrovič? Kaj je z njim?« je izpraševal vse v enem.

Naum je trdneje zaprl vrata za sabo.

»Slabo...«

Klim je prebledel v obraz.

»A kaj se mu je pripetilo? Od česa?«

»Od rane mu dlan gnije; lahko zgori od vročice!«

»O, Gospod!« Klim se je zasopel od razburjenja. »Ali se ne dá nič napraviti?«

Naum je zmajal z rameni.

»Napravim mu takoj posebno mazilo, gnilo meso mu bo treba sestrgati in z železom izžgati — a kar je več, je — v božjih rokah!«

Naum je hitel v gostišče, Klim pa se je, ves iz sebe, ne vedoč, kam naj se dene in koga naj prosi pomoči, zdajci spomnil na Jeremijo in je na vso moč tekkel k njemu.

Jeremija je ležal na tleh kakor na križu, ko je udril Klim k njemu.

»Djakon, on umira!« je kriknil Klim z nenaravnim glasom.

Ogromno telo je ležalo nepremično.
Klim je v strahu sunil ležečega s čevljem v podplat.

»Djakon, hej, ali si živ ali nisi?«

»Kaj?« je zagodlo s tal.

»Naš... Vasil Petrovič... umira...«

Jeremija je sedel; oči so mu gledale, ko da so slepe, on pa, kakor da ne vidi gosta in ne sliši njegovih besed.

»Zdrami se!« je zakričal Klim, ga pograbil za ramo in ga nekajkrat potresel. »Sliši, kaj govorim, Petrovič...« Ni končal, temveč stresel z ozkimi rameni in si zakril z rokami obraz. »O, Gospod!« je zamolklo bruhalo iz njega.

Sunki in glasni Klimov izbruh so privedli Jeremijo k zavesti. Kakor da se je zbudil, si je podrgnil z dlanmi obraz.

»Klim, ali si ti?« je vprašal, ko da ga je pravkar zagledal. »A kaj ti je?« je pristavil, videč, da je Klim molče prikimal in da mu tekó solze po prstih.

Klim je s trgajočim se glasom povedal, kaj je zvedel o stanju Ščokina.

Jeremija je poslušal in privihnil kosmate obrvi.

»Dobro!« je zagodel, ko je bil pomislil. »Tako bom pri njem... Ti pa pojdi tačas domov!«

*

Ščokin je ležal napol v spanju, ko je začul trkanje na vrata in težko hojo nekoga, ki je vstopil.

Odpri je oči in zagledal Jeremijo.

»Si bolan?« je vprašal gost; prizadeval si je, da bi govoril tiše, toda bobnenje njegovega glasu je napolnilo vso sobo. »Daj, pokaži roko, da pogledam, kaj ji je.«

Ščokin jo je z naporom premeknil.

»Zdravit sem te prišel...« je nadaljeval Jeremija in odvijal obvezo, ki jo je bil Naum na hitrico ovil. »Da, brat!« je rekel, ko je zagledal ranjeno mesto. »Ročico bo treba proč, Vasja! Sicer umreš!«

Ščokin je v znak soglasja komaj pokimal z glavo.

»Daj, da ti jo odsekam, in stvari bo konec!«

»Tako?« je tiho rekel Ščokin.

»Kaj bi čakal! Čim prej, tem bolje... Spet pojdeva Nemce pobijati. A?«

Na Ščokinovem obrazu se je odrazilo oklevanje.

»Saj je vseeno, nimaš je za kaj rabiti: glej, vsa ti gnije. Samo muko imaš z njo...«

»Kaj pa, sekaj!...« je zamolklo odgovoril Ščokin.

Jeremija je odpel haljo; pod njo se je za širokim usnjatim pasom svetila nabrušena sekira. Jeremija jo je potegnil izza njega in jo poskusil s palcem.

»Zlata sekira... Ostra... Roka odskoči, da niti ne opaziš. Jutri boš že plesal.«

Kakor megla je ležala Ščokinu bledost na obrazu.

»Daj, Vasja, sedi!«

Jeremija je položil sekiro na mizo in pomagal bolniku, da se je dvignil.

»Pa ne sem, na tla sedi. A ročico položi sem, tako!« je odrejal Jeremija, ko je podstavljal Ščokinu, ki se je bil spustil na tla, klop in polagal bolno roko nanjo. »Zdaj ti jo, vidiš, takoj izpodvežemo...« Vzel je iz žepa ozek jermenček in ga prav pri rami zategnil, da se je vrezal v meso, in trdno zavezal.

»Kako želiš, da ti jo odsekam: do komolca ali tako?« je, oprt na sekiro, preudarjaje rekel Jeremija in delal s prstom črte po roki.

»Ne... malo daljši košček pusti...«

»Čemu ti pa bo? Kaj pa boš počel s štulo?« je odvrnil Jeremija.

»Čim krajše, tem pripravneje.«

»Stran se obrni, Vasja!«

»Nič hudega, useci!...« je rekel Ščokin in še bolj pobeledel.

Sekira je vzletela pod strop; zaškrtale so kosti in telo; kakor z britvijo pri rami odločena roka s strašno črno dlanjo se je počasi prevesila in padla na tla. Na drugi strani se je, spustivši glavo na prsi in oprši se na pograd, sključil Ščokin; izgubil je zavest.

Jeremija je izdril sekiro, ki se je bila globoko zasadila v klop, in šel k vratom, ki jih je bil iz

Blagor mu, ki se spočije... (Fot. Fr. Krašovec.)

previdnosti zaklenil; zunaj je nekdo v presledkih trdo trkal nanje.

Odpel je kavelj in zagledal Nauma in Tasjo; oba sta imela v rokah vrč in medenico z vodo ter vsakovrstne zdravniške potrebščine.

»A?« je zagodel Jeremija. »O pravem času sta prišla! Kar noter, kar noter...«

On pa je odkorakal v svojo celico, nesoč pod pazduho sekiro s krvavim robom na rezilu.

*

Besede stare čaravnice so se izkazale za proške: v samostan so izpustili smrt.

Drug za drugim, sprva po malem, potem po deset na dan, so začeli zbolevati ljudje in umirati v vročici in blodnjah. Še polovico jih ni ozdravelo: ko so se dva, tri dni premetavali in nikogar več poznavali, so se bolniki upokojili za vekomaj.

Sredstev, da bi odpomogli bedi, ni bilo, niti ni bilo s čim hraniti ne bolnih ne zdravih: kruh so začeli razdajati že prav po mrvicah, o gorki hrani ni bilo niti govora. Ljudje so nabirali želod in ga jedli, a tudi želoda ni bilo dovolj za vse.

Ena med prvimi je zbolela Grunja.

Naum ji je puščal kri in ji noč in dan, vrstivši se s Tasjo in njeno materjo, zdaj pokladal mrzle mokre robce na žarečo glavo, zdaj dajal piti kak čaj iz zelišč. Grunja si je počasi opomagovala; kadar se ji je zbudila zavest, je njen pogled zadel Nauma, ki je sedel ob njenem zglavju. V blodnji se je spominjala njegovega imena, segala po njegovih rokah in ga pozivala, naj jo brani nesrečnih prikazni.

Tasja je kakor odrastla in otrdela po prizoru, ki se ji je nudil v Ščokinovi sobi; oči so ji dobile strog izraz, čelo se ji je zjasnilo samo takrat, kadar je gledala Ščokina; ne šale ne nepotrebne besede ni slišal nihče več od nje... Od prejšnje razposajenke ni ostalo niti sence.

Ne na prošnjo, temveč na njen ukaz so prenesli Ščokina v gostišče in ga nastanili v Tasjini sobi; ona sama pa se je preselila k materi.

Ta je že tudi sama začela tožiti in je ni ovirala v ničemer.

Ne zaupajoč nikomur je Tasja sama stregla bolniku, ga prevezovala, prisluškovala ponoči, če mu ni huje, če mu ni česa treba. A ko se mu je začelo obračati na boljše in se mu je zbudila slast do jedi, mu je ona, da bi ga vsaj nekoliko nasitila, začela dajati svoj delež kruha, sama pa se je hranila s starimi skorjicami; le železna volja, ki se je prebudila v tem drobnem bitju, je vzdrževala njene moči.

Ne Ščokin ne bojarinja nista slutila tega.

S toplim čuvstvom v srcu je oživeli Ščokin gledal na Tasjo.

»Zlata deklica! — Viš, ko bi imel tako ženo!« je mislil sam pri sebi, toda pogled se mu je nehote obračal v brezlični parobek roke, čelo se mu je gubančilo in kakor v teman oblak se mu je zagrinjala duša: Kdo mara za pokveko!...

Eno in trideseto poglavje.

Bolezni in glad so izdelavali samostan; vsi so hodili molče, mrko in samo z Jeremijo se je godilo nekaj čudnega: z vsakim dnem je postajal veselejši. Videli so ga na vrtu pri hrastih, ki rastejo še dandanašnji tam pri cerkvenih vršinah: tam je stal s povzdignjeno glavo in se nasmihal kdo ve komu in čemu.

Vprašanj, ki so se obračala nanj, ni slišal več takoj in se je šele na večkratne klice zdramil, tedaj pa je bil, kakor da je ves ugasnil.

To je opazil tudi igumen. Nekoč, po veliki maši, ko so se že vsi razšli iz cerkve, Jeremija pa je po svoji navadi ostal, ga je poklical od oltarja, nato pa poslal samostanskega novince ponj.

Jeremija je prišel in stal ob zidu; za njim so se prikazale iz stranskih vrat glave nekaterih novincev in očeta kletarja.

»Zakaj se venomer smeješ?« je rekel strogo oče Paisij. »Menihu se to ne spodobi... to je pohujšanje!«

»Jaz se ne smejem, oče predstojnik, temveč radujem!« je odgovoril Jeremija.

»Zakaj se pa raduješ?« se je začudil starec. »Saj se ni za kaj!«

»Ne vem...« je odgovoril Jeremija in spet se mu je lice ožarilo od blaženosti, »radostno mi je! — Vidim ptičko — se radujem, vidim vejico, sonce — vse mi je radostno! Nič nisem videl prej tega, a sedaj vidim vse. Glej, kak sijaj... Gospod, kako je lepo!« je vzkliknil, tlesknil z rokami in uprl pogled na svod nad oltarjem, ki je tonil v podzemeljski temi.

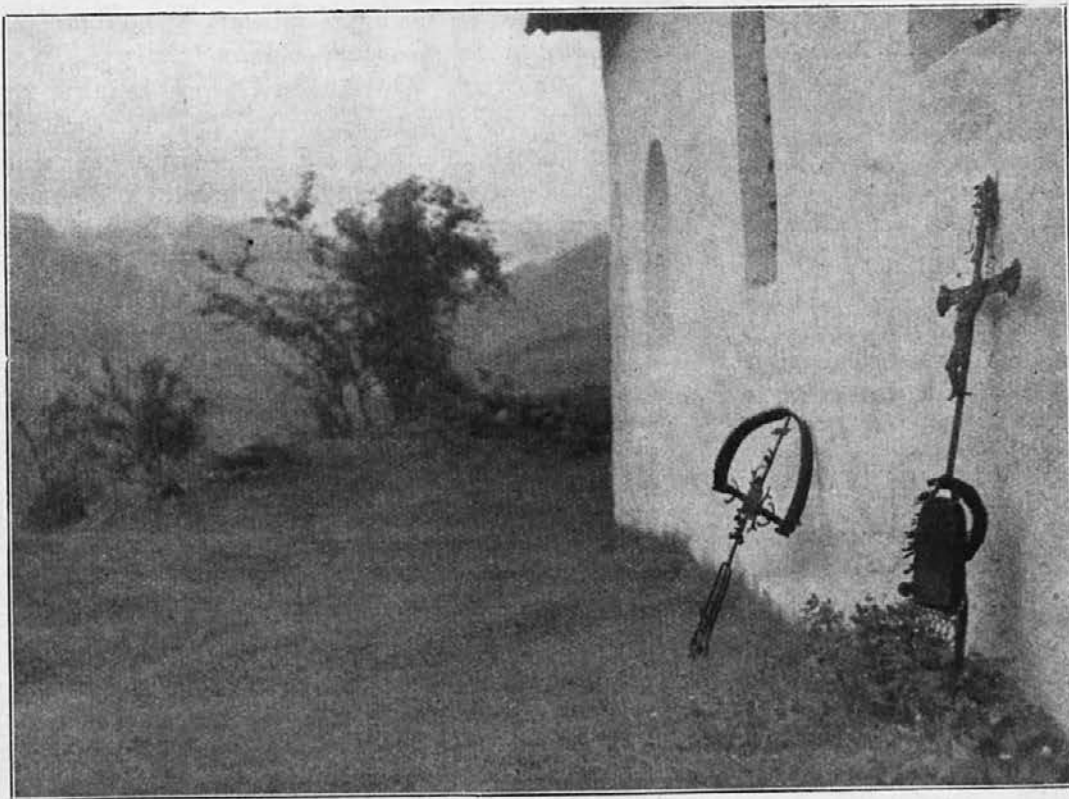
Igumen je dolgo molčal; njegove besede so ga pretresle.

»Čudno!...« je rekel slednjič in vstal s predstojniškega mesta. »Gospod s teboj... pojdi!...«

Po samostanu se je raznesel glas, da je začel Jeremija prerokovati in da pričakuje neko veliko radost.

Pred večerom so ga videli, ko je šel z medvedom v jame. Vrnil se je, ko je bil že mrak, a sam; medveda ni bilo z njim.

»Kam si pa dejal medveda, oče?« ga je vprašal jamski vratar.

Trudni križi molijo... (Fot. Fr. Krašovec.)

»Poslovil sem se od njega in ga spustil v gozd!« je odgovoril Jeremija. »Naj živi v svobodi; kmalu bomo vsi svobodni!...«

Toda svoboda ni prišla; vročica se je širila in tako kosila ljudi, da so mrličje že brez krst in v samih mrtvaških haljah venomer nosili v skupni grob za bolnico.

*

V eni temnih jesenskih noči je Klim, ki je bil po Ščokinovem nalogu prevzel obrambo samostana, hodil s stražo po obzidju, kar se sredi tišine daleč razlegne hripav, ječeč krik.

»Sova je...« je pripomnil eden Klimovih tovarišev, ki je prisluškoval. »Kam je neki sedla, grda?«

Odrinili so dalje in prišli vstric vogelnega stolpa.

»Na Djakonovi strehi sedi!« je rekel Klim, zagledavši se doli.

Kakor v potrditev njegovih besed se je z blizu beleče se, deščene strehe Jeremijeve celice ponovil jok, ki se je izprevrigel v tako nečloveški hohot, da je srh spreletaval kožo.

»Uh, prekleta!« je rekel eden stražarjev, otipal na obzidju vejico in jo vrgel na streho. Nekaj velikega, črnega je zletelo z nje, opisalo brez šuma krog in se spustilo na prejšnje mesto.

Spet je zavreščal hohot.

Tri noči zapovrstjo je kričala zlovešča ptica na Jeremijevi celici in navdajala prisluškujoče samostance z grozo.

»To slabo pomeni!...« so modrovali med seboj; »mrlič bo v hiši, na kateri je kričala sova!«

*

Ob novem letu, prvega septembra,¹ je noč nastopila mahoma, brez mraka.

Še za svita se je začelo nebo kakor s skrilnatimi ploščami zapahovati s težkimi oblaki in zahajajoče sonce je izginilo, kakor da ga je brezno pogoltnilo. Shruščem in gromom se je valila ne-

vihta; črne plošče so pobobnevale in zažarevale od daljnih, užigajočih se bliskov.

V nepregledni temi so šumeli na gori hrasti.

In zdajci se je v plamenu in besnosti razgrnilo vse nebo. Zemlja se je stresla od silnega treska in takoj za njim se je z bobnenjem in ropotom utrgala s strmega gorskega pobočja kepa zemlje in z njo vred se je zavalil tisočletni hrast. Njegovi sobratje so zatulili in zabučali.

Bliski so kakor ognjeni meči sekali nebo in razsvetljevali prepad s samostanom, ki se je skrtil v njem. Spal ni nihče; vsak se je v strahu in grozi križal in se skrtil, kamor je mogel pred silnimi treski.

V najgorečnejši molitvi se je igumenu, ki je stal pri molitvi, zdelo, da nekdo trka na njegovo okence.

Pogledal je na okence in skozi goveji mehur, ki je bil namesto stekla, je razložil črno roko za njim. Roka je spet potrkala.

Oče Paisij je odmeknil oknico in zagledal pri modrem svitu bliskov Jeremijo. Stal je brez oglavnice, razoglav in veter je pulil in rval njegove lase in brado in pole halje.

»Kaj ti je?«

»Odhajam...« je zabučal, zlivaje se z glasovi viharja, odgovor.

¹ Vzhodni kristjani začenjajo novo cerkveno leto s 1. septembrom.

Oče Paisij se je vznemiril.

»Kam? Kaj govoriš, zavedi se!... Stopi k meni v celico, stopi!«

»Ne morem... me kličejo!...«

»Kličejo? Kdo te kliče?«

»Glasovi... Čuj, koliko jih je!...«

Igumen se je prekrizal in se v strahu odmeknil nazaj.

»Ne hodi nikamor!« je kriknil. »Kdo pa bo branil samostan?«

»Nisem več potreben! Sama Mati božja mi je velela, naj se oglašim pri njej...« Jeremija je zdajci padel na kolena in dvignil kvišku obraz in roke: »Gospod gre v slavi svoji! Glejte na Njega, glejte!...« je v blaženi vzhičenosti zakričal in skočil na noge: »Hozana, hozana!« Odtrgal je vejico in, mahaje z njo, tekkel s krikom v temo in zbrojo noči.

*

Nastalo je jasno in tiho jutro.

Ne da bi bil vso noč zatisnil oči, je igumen, komaj da se je zasvitalo, razposlal ljudi iskat Jeremijo, toda ni ga bilo ne v celici ne na obzidju; tudi na njegovem priljubljenem mestu, na vrtu pri kamnih, ga ni bilo.

Našli so ga v cerkvi; ležal je razprostrt pred ikono božje Matere in jasen, srečen nasmeh mu je otrpnil na mrtvem obrazu...

Ali se je bil Jeremija v poslednjem boju, ko je z objemom strl kosti in železni oklep sovražnika, pretegnil ali je iz kakega drugega vzroka ugasnil kakor sveča na sapi — Bog ve!

*

Vse, kar je bilo živega v samostanu in kar se je moglo še kako držati na nogah, se je sešlo na pogreb Jeremije.

Cerkev ni mogla sprejeti vseh molivcev in trg pred njo je bil prenapolnjen naroda.

Veliko mašo je opravljal sam igumen z vsemi hieromonahi¹ in hierodiakoni.² Na koncu je šel v plašču na leco in hotel nekaj povedati, toda namesto tega je zaihtel in solze so se mu ulile iz oči.

Nastopil je oče Mark.

»Bratje!« je zaklical in njegovo kozavo lice je postalo prekrasno in navdušeno. »Koga mi pokopavamo? Junaka ruskega, našo nado pokopavamo. Najprej smo pokopali mlajše junake, zdaj gledamo starejšega, ležečega v krsti. Ne godrnajte, ne vdajajte se obupu, kajti nedoumne sodbe Gospodove in končne volje Njegove mi ne poznamo!

¹ Hieromonah = duhovnik-menih, samostanski duhovnik. (Op. prev.)

² Hierodiakon = menih kot diakon. (Op. prev.)

Moremo samo hvaležno vzklikniti v ponižnosti: 'Ti si nam ga dal, Gospod, v dneh izkušnje, Ti si nam ga tudi vzela!' Ali nam ni Gospod rajnkih za velik zgled poslal v ta samostan? Spominjajte se, kako složno so se držali oni vsi — in sovražniki so se kakor dim razpršili pred njihovimi očmi! Oni — to je zemlja svetoruska naša. In ni je na svetu sile, ki bi se ji protivila, kadar smo mi vsi složni in soglasni, in ni je na svetu slabše od nje, ako smo razdeljeni in razdrobljeni!

Pomnite pa zgled junakov naših: stojte trdno in složno, vrzite od sebe strah in dvome!

In da vam ta krsta ne bo v obup, temveč v radost: Gospod nas je to noč obiskal v nevihti in viharju, videl je našo stisko in vendar je poklical k sebi njega, najzanesljivejšega borca svojega.

Blizu je potemtakem čas konca tudi našim nadlogam! Verujte, hrabro stojte za prijatelje svoje in rešeni boste vi in z vami svetoruska zemlja. V mukah je ona sedaj in v zasramovanju, toda ni končne smrti na svetu, temveč je večno življenje, ker je vstal Kristus!

In z vero v to, z vero v vas in bodoče dni vam oznanjam nad to krsto ne besede žalosti, temveč radostno vest — Kristus je vstal!«

»Res je vstal!« je bučeče zadonelo iz stotin prsi, ki sta jih govor in prodirni glas propovednika pretresla.

Začela se je služba božja za mrtve.

Ščokin se je hotel na vsak način posloviti od pokojnika; prinesli so ga na nosilih in mu pomagali, da se je dvignil. Obraz Jeremije je bil po običaju pokrit z naličjem, vidni sta bili samo na prsi zloženi grmadi — roke in bakreni križ, naslonjen k njim.

Ker se ni mogel skloniti, je Ščokin samo iztegnil svojo edino roko in stisnil mrliču prste.

»Z Bogom...« je rekel tiho. »Počivaj v miru!«

Po splošnem slovesu je množica dvignila težko krsto na rame in jo med prepevanjem »večnaja pamjat« ponesla v jame. Ves trg, vse morje ljudi se je križalo in jokalo ter gnetlo k vhodu vanje.

Položili so Jeremijo tja, kamor je želel: med Ščenka in Tjurjo.

(Konec prihodnjich.)

KOMU VETER

Kómu, veter, v daljo nosiš skrite misli moje? Koga za tolažbo prosiš? Srce žalostno, bolnó je.	Saj nihče ne bo mi vrnil zlatih dni mladosti, kruti čas je vse zagnil. Jočem od bridkosti.
---	---

Zdravko Ocvirk.

MILIDIKI PISANO POLJE

KAKO LENKA PREŠERNOVA SVOJEGA BRATA, PESNIKA, POPISUJE

Tomo Zupan

Doktorju najpodobneja v obrazu je bila sestra Urša; potem pa jaz.

Najpodobneja vseh nas, bratov in sestrá, je bila doktorju v obrazu sestra Urša. Sicer sem mu pa za Uršo najpodobneja jaz.

Doktor je bil mlad zelo tanek. Proti 40tim letom je postal zelo obilen.

Doktor je bil mlad zelo tanek. Proti 40tim letom je postal precej obilen. Zadnje čase pa zelo debel. Tako je bilo.

Bil je teh večih izmed nas. Precej velike postave. Prav tako, kakor je bila sestra Urša ta večih med našimi ženskami. Mati in jaz sva pa majheni; sestra Jera, Katra in Mina srednji; očetova sestra Lenčica pa prav majhena.

Doktor je bil proti koncu predebel.

Tako velik kot vi (pisatelj) je bil — če kaj maleda; a prav malo manjši. Veči pa ni bil; samo da ga je bilo več videti — ker je bil nasajen. Ni bil pri ta velikih, kot so nekateri ljudje veliki. Imenovati se sme prej velik, kot majhen. Ni bil proti koncu tako fleten, kot poprej. Je bil predebel.

Doktor je imel majhene noge in roke.

Imel je majhene noge v stopalu; pa majhene roke. (Zvon, letnik 56.)

Doktor je hodil nekoliko vsklonjeno.

V hoji se je držal vsklonjen malo v naprej in je noge bolj dričal, kot vzdigoval — prav natančno tako, kot kanonika dr. Svetine oče Anton, ki mu je bil tako zelo podoben. Saj sta bila bratranca! Le to, da je bil Anton Svetina popolnoma črnih las.

Doktorjeva nošnja.

Vi vprašate za doktorjevo nošnjo. Tako se je nosil, kot drugi: akurat tako je hotel imeti, kakor je šega peljala. — Ko je v šent Ropret prišel, je bil v črnem fraku, ker je to bilo po leti. Tudi kveker so takemu fraku rekli. Po zimi je bil v suknji. — Za ta lepo je imel črno obleko (črn gvant); drugače pa pepelnate, tudi zelenkaste barve.

Doktor je imel kapico za vsak dan.

Za vsak dan je kapico s šildom imel na glavi. V Ljubljani sem ga takega videla. Če je pa kam iz mesta vun šel, je vselej klobuk vzela.

Doktor na obleko ni preveč dal.

V njegovih zadnjih letih sem ga le malo videla; z materjo in sestro Uršo smo vedno živele pri Juriju na Koroškem. Pravili so takrat o njem, da je lepo narejeno obleko časih nosil zelo površno. Na obleko res ni nikoli preveč dal in je ni znal varovati.

Kastelec doktorju za 500 gold. skupljenih knjig ni hotel prav nič poslati.

Kastelec je pred doktorjevo smrtjo skupil v Ljubljani za doktorjeve knjige 500 gold. Toda ne enega krajcarja tega denarja ni hotel doktorju iz Ljubljane poslati. Tudi ne na doktorjevo prošnjo: »Sem bolan — nimam prav nič.« Ves denar za prodane knjige je Kastelec dal Ani Jelovšekovi v Ljubljani. Sestra Katra je bila zavoljo tega zelo huda. Potrebovala je. Prepričana je bila — da se skrbeti mora. Dobro pa je tudi vedela, da se doktor ne bo prav nič ustavljal in bo Jelovšekovi dal, kar bo največ mogel — ker je sploh vsakemu večkrat toliko dal, da potem sam ni imel. — Še enkrat, prav konec bolezni, ga je doktor prosil: naj mu pošlje denar, ki je skup prišel za njegove bukve. Toda, tudi sedaj mu Kastelec ni odgovoril in ne dal.

Doktorjevega pomanjkanja v bolezni je Kastelec najbolj kriv.

Kastelec je pomanjkanja najbolj vzrok (uržah). »To je vse Jelovškino,« je Kastelec rekel.

Doktor se tudi s Kastelcem, kot z nikomur, ni kregal.

Ko sem bila v tej zadnji doktorjevi bolezni ob njegovem godu 1848 v Kranju, sem videla več enako vezanih bukev v štelaži. Rekel mi je Frenč: »To so cesarske postave.« Bilo je tu še precej drugače vezanih bukev, toda ne toliko, kot jih imajo drugi učeni ljudje. — To pa moram reči, da se doktor s Kastelcem — kakor z nobenim človekom — ni kregal. Je bil tako neizrečeno miroljuben, kot pravicoljuben. — S Kastelcem sta še bukve skup pisala. Če sta se takrat kedaj skodrcala — mogoče, to je pogosto pri šolanih ljudeh. — Tudi sedaj v bolezni ni imel zoper Kastelca besede. A hudo mu je bilo — zelo hudo, da nima v rokah tega denarja, ki je njegov in bi on odločil Ani Jelovškovi to, kar jej gre; ne pa Kastelec. — Toda s Kastelcem je bilo izhajati težko. Bil je svoje vrste človek, ki se je vtikal v vse, kar mu ni bilo mar, in videl na drugih vse, kar na sebi ni videti hotel. — Jaz Vam pripovedujem le o Kastelcu kot človeku. Sicer sem pa velikrat slišala, da je z Matijo Čopom in našim doktorjem veliko storil kot učen mož.

Naša sestra Katra in Kastelec.

Teže pa kot z doktorjem je bilo s Katro in s Kastelcem, ker je videla, kako se Kastelec meša v doktorjeve stvari in kako trdovratno zadržuje denar. — To se jej je zdelo za malo. Pravila mi je to pot sama, da ga je morala prijeti s prav trdo besedo: zakaj da tako počne. Toda dobil je takoj za-se pripraven izgovor. To je Kastelec znal.

Katra se je Kastelcu zamerila s svojo korajžo.

S Katro je Kastelec posebno napačno postopal. Zamerila se mu je s svojo korajžo. Ni pustil, da bi bil doktor storil kaj zanjo.

Kastelec je bil zelo na denar.

Katra je tudi povedala, da je že od nekedaj moral doktor Kastelcu za vsako reč več dati, kot kakemu drugemu. Kastelec je bil na denar. Saj so govorili o njem, da si je precej nabral in prišel do premoženja. Tako sem o njem slišala. Hiša na Poljanskem nasipu št. 26 je bila menda Kastelčeva.

Nekako bali smo se Kastelca vsi — le Katra se ga ni bala prav nič. Bila sta si večkrat navskriž. Tudi doktor se ga je ogibal. Temu priča je to-le: Doktor je rekel Kastelcu: Koj pusti jo, potem Ti ne bo nič hotela. Katra je bila namreč precej huda ženska. Doktor tudi Katri ni lahko kaj rekel, če je bila slabe volje. Doktor je tu mislil, da Katra še koj vse zna in da je še koj vse prav, kar reče ali stori. Doktor bi se ne bil lahko s kom kregal ali na daljne prepire podajal, tudi ne s Kastelcem. Doktor ni bil hud človek.

Doktor je posteljo, v kateri je vmrl, kupil od Kastelca.

Posteljo, v kateri je doktor vmrl, je doktor kupil od Kastelca. Ta postelja je sedaj vaša (pisateljeva).

Doktor mi je rekel, ko je bolan ležal v postelji: Jaz zadnje čase le sv. pismo berem in Tomaža Kempčana.

Prav lahko, da je doktor več bukev imel in da so mu jih tudi stari stric Jožef kaj dali. Saj je bil v Rožni ulici, hišna številka 100, v njih stanovanju. Tam so tudi vmrli. Rekel mi je namreč, ko je v Kranju v postelji ležal: Jaz zadnje čase le sv. pismo berem, posebno iz starega testamenta. Najlože mi je v latinskem jeziku. In pa Tomaža Kempčana v nemškem jeziku berem.

Kako bi bil še sicer prišel doktor do bukev, mi je neznano. Le to vem od Katre, da je več svojih bukev pustil v Ljubljani, ko sta se s Katro selila v Kranj. Vse seboj jemati je bila prevelika teža.

Prav lahko mogoče, da je kaj njegovih knjig obdržal nečak, sestre Mine sin Janez Volk. Saj je v viših šolah in v lemenatu bil na vakancah skoraj vedno le pri njem. Pisal je v njegovi pisarni. Rojen 21. avgusta 1828 je vmrl kot kapelan v Ribnici 20. februarja 1869 za pljučnim vnetjem. Moja sestra, njegova mati Mina, je bila doli na pogrebu. — S knjigami, ki jih je pustil, so tako naredili, da jih je za odškodnino v cerkvenih stvareh prevzel njegov ribniški tovariš, kapelan Valentin Šarabon, Tržičan po rodu. Šarabon se je preselil k Sv. Petru na Krasu. — O teh ribniških knjigah, par desetletij prepozno poučen, sem zasledoval stvar tudi pri poznejem ribniškem dekanu Antonu Dolinarju. A zaman! Prešernova knjižna zapuščina je raztepena.

Prešernov zapuščinski akt.

V programu kranjske gimnazije izza 1903/04ega leta je takratni tukajšnji gimnazijski učitelj Avgust Žigon objavil 53 strani obsegajoči sestavek: »Zapuščinski akt Prešernov.« — Spis je neprecenljive vrednosti.

V tem sestavku išče in išče usodo Prešernovih knjig. Nekaj izgubljenega; več pa morda vradniške površnosti ga je prisililo do končne izjave: Kam in kako so knjige razprodali, o tem nimam poročila.

Prav do podobnega zaključka o Prešernovih knjigah sem prišel tudi jaz. — Odštejem naj le par migljajev o njih, ki sem je tu beležil. — Zgodovinsko važno tradicijo Ribičeve hiše o njih pa mi je zapustila Lenka, ki mi je s smrtjo se boreč 4. 2. 1890 v ljubljanski

bolnici povedati vedela, kako se je brat-pesnik v drugo moral zglasiti Kastelcu, naj mu pošlje denar za prodane knjige. A brez uspeha!

Naši ljudje radi očitajo. Tudi bratu-doktorju očitajo. Toda očitati je lahka reč. — Ko je bil France mlad in pri stricih, je kaj malega pil. To vem, da mu to škodovalo ni, ko je pil to vino.

Dr. Crobath in naš doktor.

Dr. Blaž Crobath je bil v šolah le 3 leta pred njim: goriškemu višemu škofu Andreju Golmajarju, Metnjakovemu iz Radoljice, in Matiji Golmajarju, Poharjevemu iz Žirovnice, součenec. Dober v šolah; toda oba ta dva sta bila pred Crobathom. Prišel je po dokončanih dunajskih naukih le nekaj malo časa pred Francetom v Ljubljano. In imel to srečo, da je postal tukaj samostojen advokat. Kot tak je bil 14 let našemu načelnik. Pri Crobathu se je rajtam, navadil doktor, da je malo preveč dal na pijačo. Družba stori to, družba! To je časih nalezljivo. Nočem preveč reči; krivice ne maram. Resnica pa je, da se je mladi njegov načelnik Crobath vdal preveč vinu. Za izgled našemu ni bil pravi. Na zadnje pa Crobath še vinskega duhá ni mogel več prenesti. Ko je bil s Francetom pri nas v šent Ropretu na Koroškem, je na mizi odmaknil prazni kozarec samó zato, ker je dišal po vinu. Komaj smo ga poznali, ko je gori prišel. Precej zelo velik je bil in, ko bil zdrav, rdeč. Dr. Crobath in naš sta si bila v resnici dobra. Saj bi ga bil po st. strica smrti dr. Crobath rad vzel celo v svoje stanovanje; a je sestra Katra odvrnila. — Zmerno pito vino našemu škodovalo ni. — Povejte pa mi tisto mejo, kjer je jenjala zmernost.

Toda, kar je sledilo pod tem mladim Francetovim načelnikom, to je bilo huje. V dr. Crobathovo hišo je prišla Ana Jelovškova — komaj dorastlo 14letno dekle — za pestrno. In, mesto da bi ga bil dr. Crobath odvrčal, ga je celo nanjo opozarjal.

Čisto drugače je pa znala njegova gospa. Dr. Crobath je imel namreč to srečo, da je dobil dobro ženo, Poljakinjo po rodu. Ona je svarila otroško Ano z besedo: »Prešeren te ne bo vzel.« »Kako to, da ne,« je odvrnila, »obe moji sestri imata gospoda — zakaj pa ne jaz?«

Tako se je z našim pletlo pri dr. Crobathu. To vam (pisatelju) pa moram povedati, da me vse sestre Jelovškove nismo nič rade imele. In še to, da nismo napak sodile, če smo se večkrat pogovarjale, da bi bil France, bolje poučen, gotovo se ognil kozarcu, ki je vsakemu nesreča in še bolj Ane, ki je bila zanj še večja nesreča. — Nočem soditi, da je naša sodba bila nezmotljiva, toda taka je bila. Vam (pisatelju) tako povem, kakor je bilo.

Sestra Katra v šent Ropretu.

Sestra Katra je kmalu po doktorjevi smrti v šent Ropret prišla. Jezila se je: »Pravijo, da bi bila jaz nekaj doktorjevih pisanj (šrift) vzela. Nisem pa vzela ne toliko, kar je za nohtom črnega. Sem dobro vedela, kaj so pisma. Kolikrat mi je o tem doktor pravil. Tudi me po njegovi smrti nobeden ni nadlegovat hodil: naj mu iz doktorjeve zapuščine kaj dam. Vsak, ki me je poznal, je vedel, da pri meni nič ne opravi. Takoj po smrti je prišel prositi neki študent za kaj Prešernovega. Mu nisem nič dala; tudi nisem imela.«

Katra na Breznici pri Čutu.

Katra je bila do konca doktorjevega življenja tudi v Kranju pri njem oskrbnica. Ker jej pa ni mogel toliko zapustiti, da bi bila preskrbljena, jej je potem šlo hudo. Iz Kranja se je na Breznico k Čutu preselila. Tu jo je njena sestra Mina Volk-Prešernova, Ribiška iz Vrbe, posebno podpirala.

Katra vmrla na Blejski Dobravi pri Kovaču.

Konečno se je pa k Mine-Ribiške dosti premožni hčeri, Katri Črne-Volkovi na Blejski Dobravi, preselila. Hiši se pravi pri »Kovaču«. Tu je vmrla.

Kopitar na Dunaju.

Velikokrat sem slišala, kako je Kopitar na Dunaju doktorja zaviral, da ni mogel dobiti advokature. To pa zato, ker sta ga z Matijem Čopom v abecedni vojski tako napadala. Kadar je prošnjo vložil, ga je vselej Kopitar odvrnil. Če je to resnično, bodo že pisanja vedela. Jaz tega vedeti ne morem. — Za ljubljansko advokaturu je prosil naš doktor tudi s Crobathom. Dobil jo je Crobath; a ostala sta prijatelja.

Slikar Langus, Kamenogoričan.

Slikar Langus, Kamenogoričan, je bil z doktorjem zelo dober. Hotel ga je mrtvega, so govorili, kontrolirati. Toda je rekel: »Nič več ni njegova podoba, ga ne morem.« To sem slišala; ne vem pa, če je res tako bilo.

Na doktorjevem pogrebu navzoči.

Na doktorjevem pogrebu v Kranju so bili iz sorodvine in vrbenjske sosesčine: Njegova sestra Mina Volk-Prešernova, Ribiška, in rajtam on: Ribič, njen mož, sem priženjen od Štantarja na Črnjivcu; Minin sin Ivan Volk iz lemenata, ki je vmrl kot ribniški kapelan; Minina hči Mina Volkova, stara kakih 13 let, ki je bila takrat pri doktorju v Kranju in poprej nekaj časa tudi pri Juriju v Šent Ropretu, pozneje omožena Pustotnjekovka v Mošnjah; njegov prekladalec na smrtni postelji, stric Jakob Prešeren, vrbenjski Boštijan.

Iz sosedske prijaznosti so prišli: Ropretovi iz Vrbe — če tudi z njimi nismo bili v rodu. Pisali so se pa za Prešerne, kakor se pišejo še danes.

N O V E K N J I G E

Alojzij Merhar: **Slomšek**. Spominski spevi. Samozaložba. Natisnila Univerzitetna tiskarna J. Blasnik na sl. v Ljubljani. 1932. — Na pobudo mariborskega vladike dr. Karlina je izšla drobna, po obliki zelo neznatna knjižica o »apostolu Slovencev«, A. M. Slomšku. Služila naj bi ob Slomškovi sedemdesetletnici kot nekak »vadamecum« — stalni spremljevalec častivcev velikega škofa. Ni to nova Sardenkova pesniška zbirka, saj se zato pesnik ni podpisal z običajnim pesniškim imenom in v uvodu prav tako sam pove, da izroča »slatinskim gostom in prijateljem v spomin knjižico pač pomanjkljivo, vendar, upam, koristno«; kajti »spominjanje del in žrtev tega svetega škofa ter božja narava sta prenovila tudi mene«. Tej notranji skromnosti se je prilagodila tudi zunanja oblika — knjižica je kakor pisana, a okusna igračka.

Merhar zna edini v naši dobi s pesmijo oviti življenjepise velikih ljudi, njemu se vsa doživljanja sama od sebe prelijejo v pesem. Tako je opel v »Šotoru miru« sv. Pashala, svojega patrona v »Sv. Alojziju« in rožnicenske skrivnosti v »Rožah« (priloga Doma in sveta 1922). Tudi ta zbirka očituje njegovo lirsko naravo, sposobnost in lahkoto pesniške izpovedi, saj uporablja igraje tudi stalne, klasične pesniške oblike. S spevi spremlja našega apostola skozi vse življenske dobe in kakor čebelica med nabira Slomškove nauke in njegovo modrost. Ker knjižica noče veljati za literarno pesniško zbirko, ji tudi ne bomo zamerili, da se je v njej pesnik razpisal na široko in zaradi tega včasih zašel na plitvo. Delce se s prejšnjimi zbirkami istega pesnika pač ne more meriti. So pa tudi v tej knjižici verzi, ki sami pojó, verzi biseri. Opozorim naj, da je oblika skladna z vsebino in zato preračunano taka. Ta popolna harmonija tiskarskega izdelka z notranjim duhom knjige je arhitektova zamisel in njegovo delo, pomeni pa lepo kulturno obogatitev tiskarske tehnike. Naša kritika je, žal, to često prezrla in zato nepravilno razne oblike odklanjala. J. P.

Paul Keller: **Cvet naše vasi**. Prevedla Marija Kmetova. Ljudska knjižnica Jugoslovanske knjigarne. Ljubljana, 1932. Str. 189. — Paul Keller, ki je eden najpopularnejših sodobnih nemških pripovednikov za najširše, zlasti kmetiške sloje, je odličen pisatelj, ki popolnoma zasluži svoj sloves in dobri glas. Tudi Slovenci imamo prevedenih več njegovih del, zlasti v zadnjem času. Keller je pisatelj preprostih, kmečkih zgodb, zametuje zapletena vprašanja, ljubi smeh in humor. Blizu je svojim bravcem, kmetiškim ljudem, že po snovi, ki mu jo proži vas in kmetško življenje. Prav tako jim je blizu z obravnavanimi problemi, ki so tako preprosti in jih pisatelj tudi preprosto rešuje. Ne boji se kritikov, čeprav mu morda očitajo romantičnost, sentimentalnost in idealiziranost. On piše svoje zgodbe in ve, da je prav na ta način najbližji ljudskemu pripovedništvu. »Cvet naše vasi« je dobra ljudska povest. Razmišljal pa sem ob njej, zakaj je naše pripovednike sram pisati take vaške zgodbe in ljudske povesti in jih moramo iti iskat v tuje kraje. S. V.

France Bevk: **Vedomec**. Roman. Izdala »Goriška Matica«. Gorica, 1931. Str. 250. — Kdor se bo v bodočnosti lotil pisanja monografije o F. Bevku, se bo težko znašel v obilici, že kar ob povodnji njegovih del, ki spadajo na najrazličnejša polja literarnih vrst. Bevk piše psihološke novele, kmečke povesti, zgodovinske romane, povesti za mladino in še kaj, pa je povsod napisal nekaj odličnih del. Iz kmečkega življenja je napisal nekaj najboljših kmečkih povesti po vojni v našem slovstvu (tako zlasti »Krivda« ali »Veliki Tomaž«). »Vedomcu«, ki ga je izdala Goriška Matica, je vzel pisatelj snov iz kmečkega življenja in mu dal podnaslov roman, vendar bi delo imenoval psihološko novelo. Kmet Jeler, ki ima na duši umor lastnega brata, doživlja pred nami ves duševni proces od prve misli, da bi se brata tekmeča na očetovi dedini rešil z umorom, do zadnjega trenotka življenja, ko ga groza slabe vesti in zakriviljenega umora pritira v blaznost in smrt. Eden najosnovnejših elementov Bevkove pisateljske duše je nagnjenje, risati strah in grozo, ki prehaja v fantastiko. Tudi v »Vedomcu« (prim. »Kresna noč«) je posebil grozo v umorjenem Jelerjevem bratu, ki

se bojda kot vedomec vrača izpraševati zločinčevu dušo. Temu grozotnemu liku je z romantično dolino Koritnice, z Jalovcem, s tihotapci, s skritimi morivci ustvaril primeren, nenavaden, romantičen okvir, kar vse povečuje strahotnost in grozotnost »Vedomca«. Tako je v tej povesti združil realističnost kmečkega življenja, romantičnost obmejnega pogorja in grozotnost zločinčeve pokore v psihološko novelo o zločinu in kazni. Kot kmečka povest nadkriljuje »Vedomca« n. pr. »Krivda«, zavzema pa kot psihološka novela dostojno mesto v vrsti ostalih številnih pisateljevih del. S. V.

Marijan Marolt: Dekanija Celje. II. zvezek. Cerkvene umetnine izven celjske župnije. Izdalo Zgod. društvo v Mariboru. 1952. Str. 117—270. — Kakor smo že v eni prejšnjih števil obvestili, je pred nedavnim izšel 2. zvezek »Umetnostnih spomenikov Slovenije«, v katerem opisuje pisatelj cerkvene umetnine izven Celja, namreč: 1. župnijo Žalec (cerkev, obrambni stolp, župnišče s kaplanijo, podružnico sv. Kancijana, podružnico Matere božje v Petrovčah, petrovške križe ter znamenja v Drešnji vasi in v Levcu), nekdanjo luteransko cerkev v Govčah; 2. župnijo v Gotovljah (župno cerkev sv. Jurija, kapelico sv. Uršule, cerkev sv. Jederti); 3. župnijo v Teharjih (župno cerkev sv. Martina, cerkev sv. Štefana, cerkev sv. Ane, cerkev sv. Lovrenca in cerkev sv. Janeza); 4. župnijo v Grižah (župno cerkev sv. Pankracija, cerkev Lurške M. b., cerkev sv. Neže in nekdanjo cerkev sv. Križa); 5. župnijo pri Sv. Petru v Sav. dol. (župno cerkev sv. Petra, kapelo sv. Alojzija); 6. župnijo v Galiciji (župno cerkev sv. Jakoba, cerkev sv. Ožbalta, cerkev sv. Kunigunde); 7. župnijo v Polzeli (župno cerkev sv. Marjete, cerkev sv. Miklavža ter cerkev na Gori Oljki, ki je letos pogorela). Zadaj dodani list nam pove, da bo prinesel III. zvezek opis posvetne umetnosti in zasebnih zbirk. — Kakor v I. zvezku, se drži pisatelj tudi v tem iste razdelitve snovi. Kako važno je to delo za potomce, nam najbolje priča dejstvo, da je s pričujočim delom ohranjena v sliki in opisu cerkev na Gori Oljki, ki bi, ako se ta opis ne bi bil izvršil, bila v umetnostnem oziru za bodočo generacijo izgubljena. Vsa čast izdajateljem, ki se ne ustrašijo ne stroškov ne truda; želimo le, da se izdaja III. zvezka ne zavleče preveč — takrat še spregovorimo o celotnem delu. J. M.

N A Š E S L I K E

Maleševe slike v Cirkveni. V letošnji februarški številki smo objavili dvojje reprodukcij po osnutkih slikarja Mihe Maleša za cerkvena okna v Marijini cerkvi v Cirkveni na Hrvaškem. Cerkvena leži v ravnini med Križevci in Bjelovarom. Po naročilu župnika Pavla Jesiha je Maleš obnovil vso veliko baročno farno cerkev, ki je posvečena Mariji. Na stenah presbiterija je naslikal velike podobe Oznanjenja in Vtebovzetja, Noetovo barko, Morsko zvezdo in Pomočnico Hrvatov. Slike so visoke do osem metrov. Maleš je poslikal tudi strop in stranske stene. V veliki ladji je naslikal osem Marijinih prisposob iz starega zakona, na slavoloku poveličanje Kraljice angelov. Na stropu presbiterija so slike štirih evangelistov, v stranski kapelici pa simboli štirih poslednjih reči. Maleš je izdelal tudi načrte za pisana cerkvena okna, na katerih

so upodobljene Madone z najbolj znanih hrvaških božjih poti. Pri tem in sploh pri vseh slikah v cirkvenski cerkvi je uporabljal kot okrasje vzorce iz ljudskih vzorin, ki so v tej pokrajini posebno pestre in lepe. — Danes objavljamo posnetke nekaterih del iz Cirkvene. Na slavoloku vidimo Madono kot Kraljico angelov, ki jo časte in molijo. Gradnja slike je neprijetna, podrobnosti prikupne, celota krepka. Evangelist Luka je eden izmed četverih podob na stropu presbiterija in je monumentalna in obenem čisto svojsko pojmovana. Prav lepo, čisto naturalistično resnično delo je klečeče dekle v narodni noži iz velike skupine hrvaškega ljudstva, ki izpopolnjuje dolnji del obsežne stenske slike Pomočnice Hrvatov. — S cirkvenskimi slikami je Maleš izvršil prvo svoje večje cerkveno delo, ki je našlo prav ugoden sprejem pri naročnikih in preprostem ljudstvu. Maleš se namerava popolnoma posvetiti cerkvenemu slikarstvu in mu želimo, da bi se ga lotil z vso resnobo in vestnostjo, katero ta težka slikarska panoga zahteva. Daroviti mladi slikar ima dovolj možnosti, treba mu je le poglobitve in vztrajnega resnega dela, da bo tudi na tem polju dosegel uspeh.

Benjamin Vautier: Tesnobna ura. Iz lanske Mladike poznamo »Kmetško pravdo«, lepo delo istega mojstra. Kakor tam, je tudi naša današnja podoba kakor prepojena z neko domačo preprostostjo in ljubeznivo prepričevalnostjo. Prizor je kaj enostaven: ob bolnici, ki vsa blede in slabotna sloni v naslanjaču, sedi stari zdravnik. Ves je zatopljen v uro, ki jo drži v levici, medtem ko z desnico drži mlado ženo v zapestju in nadzira bitje žile. Domači so onemeli in s strahom pričakujejo, kaj poreče zdravnik. Pred bolnico stoji njen mladi mož s preplašenim fantkom, zadaj sedi mati, vsa v skrbeh gleda zdravnika in varuje najmlajšega, drugo dekletke pa stoji ob njej in plašno ogleduje tujega moža. Ob vratih stoji vsa objokana mlajša sestra, druga si za naslanjačem briše solze. Nestrpno čakajo, kaj poreče stari zdravnik. Se ji obrne kaj kmalu na bolje? Kdo ve? — Z enako ljubeznijo, kakor ta skupina ljudi, so podani tudi vsi posamezni predmeti v starinski kmetški, z lesom opazeni sobi. Enako skrbno je naslikan rožnati vrč na lepo izrezljanem stolu kakor šopek vijolic v kozarcu na mizi ali knjiga zraven njega in zdravnikov svetli kajoči se klobuk s palico in rokavicami, ki jih je v naglici položil kar na tla. Iz slike veje domačnost starih časov, ki je niti tesnobni prizor, ko gre za važno odločitev o mladem življenju, ne more docela izbrisati. — O Vautierju, francoskem Švicarju (1828 do 1898) smo že lani nekaj malega pisali.

Jožef Danhauser: Samostanska juha. Kakor še dandanašnji, tako je bilo tudi za njega dni, ko so po samostanih delili na porti hrano siromakom in popotnim brezdomcem. Tak prizor iz minilega časa, nekako pred dobrim stoletjem, nam kaže slika. Za mizo pred vhodom v samostan sedijo trije lačni popotniki, star rokodelski pomočnik, ki je odložil svojo culo in molí skledico sivolasemu redovnemu očetu, da mu jo napolni. Njemu nasproti sedi raztrgan zamorec in star berač. Mladi menih, ki je prinesel juho, ju gleda z žalostnim, sočutnim obrazom. Po križnem hodniku gresta mimo te skromne jedilnice debel meščan in njegova žena, ki se strahoma in z zgražanjem odvrta od mučnega pogleda na siromašne goste. — Ves

prizor nam je, dasi nekam starinsko podan, vseeno človeško blizu in lahko umljiv. Pripoveduje nam o dejavni ljubezni do bližnjega, o usmiljenju in resničnem izvrševanju zapovedi Gospodove: Karkoli storite najmanjšemu mojih bratov, meni storite. Tvorec slike je našim bravcem že znan po nekaterih delih, katere smo že objavili.

R. Bacher: **Mamki**. Kakor topel pozdrav iz davnine se nam zdi ta prijazna in presrečna slika, ki je pa komaj dobrih trideset let stara. Podoba dveh ženic je, kakor smo jih še malo pred vojno srečavali tudi pri nas v Ljubljani, po naših podeželskih mestih in drugod. Nekaj otožno vedrega je v sliki, ki nam kaže, kako lepa in bogata je lahko zlata starost, če jo dočakamo v zadovoljstvu in telesnem in duševnem zdravju. Kje so ti časi? Danes nas je kar sram biti star. Nekam odveč se zdi v teh naglo živčih časih človek sebi in drugim, če je prehodil dolgo pot od mladosti do sivih las. In vendar — mar ne priča ta slika prav o nasprotnem?

MANDŽURIJA — DEŽELA ZMEŠNJAV, DEŽELA BODOČNOSTI

Albin Zalaznik

Konec poletja 1931 je iznenada prispela v Evropo vest, da trka na daljnem Vzhodu vojna pošast na duri. Japonske čete so začele zasedati Mandžurijo. Izza rusko-japonske vojne je uživala Japonska pravico, da železniške proge v južni Mandžuriji upravlja ter jih obenem vojaško ščiti. Z raznimi kesnejšimi pogodbami si je znala to pravico še bolj zajamčiti. Lani pa se je opogumila, da napravi korak dalje. Zgodilo se je, da so neznanci ubili višjega japonskega častnika, ki je potoval po prostrani Mandžuriji. Radi tega dogodka se je vlada v Tokiju nekaj časa prepirala z vlado v Nankingu, potem pa je ukazala svojim četam, naj vdró v oni del Mandžurske, ki je po vseh dosedanjih mednarodnih pogodbah nedvomno podložen kitajski vladi. Kitajska se je nemudoma zatekla k Zvezi narodov, toda Japonska, ki se lahko ponaša, da ima na svoji strani krepko voljo in močne bataljone, je znala pogajanja v Ženevi in Parizu do neskončnosti zavlačevati. Med tem so japonske čete neprestano prodirale in se trudile, da vrnejo deželi to, kar se imenuje red, mir in varnost.

V mednarodnem življenju je včasih sila sporno, kaj je prav za prav red in mir. Vsak to najrajši tolmači tako, kakor se ujema z njegovimi koristmi. To je širok klobuk, ki z njim lahko pokriješ, kar se ti ljubi. Le pogledjmo, kako daleč je šla vnema Japoncev za red. Ko so imeli dobršen del dežele zaseden, so trdili, da so domačini do skrajnosti naveličani nerada, ki duši njih domovino radi sebičnosti kitajskih namestnikov in generalov; zato da si dežela ne želi ničesar tako iskreno kakor reda in miru pod okriljem svoje lastne domače vlade. Ni trajalo dolgo, pa je dala Japonska res proglasiti ustanovitev nove narodno-mandžurske države Mandžu Kwo z glavnim mestom Čang-Čun (februar 1932). Po milosti japonskih mogočnikov je stopil državi na čelo mandžurski princ Pu Yi, ki je

nekoč kot deček nosil naslov kitajskega cesarja, a ga je leta 1912 revolucija strmoglavila s prestola ter spodila v pregnanstvo. Kot predsednika nove države ga diči sedaj naslov »Čičen«, kar pomeni diktator ali samodržec.

Razume se, da je treba državi poleg vladarja in vlade še drugih naprav in znakov. Kaj na primer naj bi veljala država brez zastave? Omislil si je torej Mandžu Kwo svojo lastno zastavo s petimi različnimi barvami. Na rumeni podlagi se vrstijo štirje manjši pasovi v rdeči, modri, beli in črni barvi. Po razlagi domačega lista Mandžu-bao bi pomenila rdeča barva poštenje in vnemo, modra pa naj bi izražala voljo ustanoviti veliko in krepko državo. Belina naznanja mir, v tem ko naj bi črnina značila stremljenje za napredkom. Kakor vidimo, so barve potrpežljive in mirno prenesejo, da jim človek podtakne katerikoli smisel. Denimo, da to tolmačenje mandžurskih narodnih barv ni gola fantazija, ampak da gre res za uradno veljavno razlago. Tedaj treba priznati, da je nova država Mandžu Kwo dete precejšnjega optimizma. Zakaj skoro da sleherna izmed naštetih prednosti in vrlin je drugod po svetu prej doma nego v današnji Mandžuriji. Še največ bi človek dajal na vnemo in pridnost kitajskega kmeta, ki se je priselil z juga ter našel tu v najsevernejših pokrajinah širne kitajske države svoj Kanaan. Tudi o poštenju samem na sebi ni kaj reči. Kakor sploh vsi kmetje na svetu je tudi mandžurski kmet delaven, miroljuben in pošten, dokler ne poseže nihče z nerodnimi rokami v zatišje njegovega življenja. Velja pač tudi o Mandžurski, kar je zapisal Dante o srednjeveški Italiji: »Ne morda, da bi bil svet zloben in zanič od prvih svojih začetkov, ne, ampak slabo vodstvo je svet izpridilo.« Davno je znano, kolika je grabežljivost, kolika je brezobzirnost bodisi civilnih bodisi vojaških oblastnikov v mandžurskih provincah. To je gnalo in še žene uboge kmete mnogokrat v obup. Kakor so svojčas Srbi, ko jim je postajal jarem okrutnih Turkov neznosen, radi uskočili v gozdove in na planine ter se tam prelevili v hajduke, enako uhajajo kmetje Mandžurije — a tudi drugih kitajskih pokrajin — med razbojnike. Nismo torej še tako daleč, da bi imel rdeči trak najboljšo pravico krasiti mandžursko zastavo.

Še manj more biti govora o miru in edinosti (beli pas). Prav obratno, Mandžurija je danes dežela zmešnjav, je pravcati Babilon. Roparske tolpe se klatijo po vseh koncih in krajih. Ljudem delajo silo, da joj. Obenem napadajo japonske čete in se ponašajo kot narodni junaki, ki iz čistega rodoljubja žrtvujejo življenje v borbi zoper pohlepnega tujca. In res ni vselej lahko ločiti med razbojnikom in patriotom. Po severni Mandžuriji se n. pr. potika vstaški general Ma, ki načeluje dobro opremljenim bojnim oddelkom. To niso nikaki roparji, saj se vojskujejo z Japonci po vseh pravilih. Kajpak daje vse to Japoncem dobrodošel povod za nadaljnje prodiranje. Vsak teden se iznova čita, da so se zdaj tu zdaj tam spopadli z »roparskimi tolpami« in da so zasedli to ali ono mandžursko mesto. Vkradli so se tudi že v železniški pas na severu, ki po priznanih pogodbah sodi pod rusko upravo in nadzorstvo. Tako se je v važnem železniškem križišču Karbinu že januarja meseca 1932 nastanila japonska vojaška posadka. Dalje se po raznih krajih severne Mandžurije, torej naravnost pred durmi Sovjetske

Unije, zbirajo »Beli«, to se pravi Rusi, ki ne priznavajo sovjetov, ampak le čakajo prilike, da bi mogli začeti uspešno borbo za osvoboditev Rusije. Čuje se, da so Japonci tem belogardistom naklonjeni in da jih celo dejansko podpirajo. Vsaj sovjeti se nad tem pritožujejo. Pomislimo še, da se skušajo povsod uveljavljati tudi uradniki in vojaški poveljniki nove mandžurske vlade, pa imamo pred sabo prav pisano sliko novodobnega babilonskega stolpa. To je mravljišče, ki se ga je polotilo neznansko razburjenje, in nihče ne more reči, ali ne bo iz silovite zmešnjave zrastle kako še večje zlo. V takih razmerah je naloga, ki jo simbolizira modra barva, zares nadčloveška. Ideal velike in zdrave države Mandžurije plava še v tako daljni in megleni bodočnosti, da se za danes modrijan rajši zadovoljuje s samo barvo.

Sploh bi se smelo reči, da je bodočnost tisto, kar daje moderni Mandžuriji še najboljše pričevanje pred svetom. Vera v bodočnost je edina svetla zvezda sredi mračnih homatij, ki deželo danes razdvajajo. Koliko naravnih pogojev za razvoj in napredek bi bilo v tem kotu daljnega Vzhoda! Narava je tu z vso radodarnostjo kopičila bogastvo na bogastvo. Čim je to človek 20. stoletja zaslutil, se je pričela tekma. Sporno jabolko v rusko-japonski vojni 1904/05 je bila baš Mandžurija. Kar doživljamo sedaj, je nadaljevanje borbe v drugi obliki. Danes se mora Japonska ozirati ne samo na Rusijo kakor pred 25 leti, ampak še bolj na Ameriko, ki si ne želi jačenja mikadovega cesarstva. Drugače bi Japonska gotovo krepkeje in hitreje uresničila svoje načrte in trpljenje domačega prebivalstva bi se ne vleklo v neskončnost. Vse kaže, da reda še ne bo tako kmalu v nesrečni Mandžuriji. Ali niso skrivnostna pravila, ki urejujejo življenje narodov? Eno teh pravil menda hoče, da mora baš to, kar je narava naklonila človeštvu dobrega, dostikrat postati vir mnogoterega zla. Že rimski pesnik Horac pravi, da ne daje narava človeku ničesar brez velikega truda. Zgodovina pa uči, da je ta trud često ne samo velik, ampak tudi krvav. Teči mora kri kar v potokih, preden si pridejo ljudje na jasno, kdo je vreden zakladov, ki jih je narava pripravila za vse. Naravno bogastvo Mandžurije je danes prekletstvo za njeno prebivalstvo, po eni generaciji ali dveh pa bo nadloga pozabljena in vzcvetela bo neka nova Amerika tam na daljnem Vzhodu.

Kaj pa vemo o naravnem bogastvu Mandžurije?

Mandžurija se imenuje obsežen predel Vzhodne Azije med Rumenim morjem na jugu in veletokom Amurjem na severu, dalje med Mongolsko na zapadu in Korejo na vzhodu. Prostora bi bilo v njej za štiri Jugoslavije. S svojim južnim razrastkom, polotokom Liautungom, sega Mandžurija v zemljepisno širino Grčije, Kalabrije in Sardinije, severna meja pa se dotika istih vzporednikov, ki režejo Severno Nemčijo in Anglijo. Dasi se torej giblje sonce za nas kakor za Mandžurce v vsem letu enako, je vendarle tam podnebje precej ostrejšo. Mrazu na severu, kjer se pozimi lahko zgodi, da se spusti temperatura pod -40°C , se še ne bomo toliko čudili. A kaj naj porečemo, ko čujemo o zimskem mrazu daleč na jugu! Gre za kraje z isto južno lego, kakor jo imajo Dubrovnik, Rim in Napolj. Port Artur, nekdanja ruska trdnjava, slavno znana po trdovratni, dasi brezuspešni obrambi proti Japoncem l. 1904, ima nekako -5°C srednje januarске temperature. To se pravi, zima je v pristanišču

Port Arturju hujša nego v celinski Ljubljani, ki leži za celih sedem širinskih stopinj (približno 800 km) bolj na severu.

Ni pa ta strupeni zimski mraz rodovitnosti Mandžurije niti malo v kvar. Z izdatno toploto in z dežjem, ki ga prinašajo poletni meseci, se vse popravi. V poljedelstvu Mandžurske ni govora o kaki zamudi ali škodi, ki bi šla na rovaš zimi. Ko pride pomlad, oživé prostrana polja v nepregledni kotlini med gorstvom Činganom na zapadu in vulkaničnim, še izraziteje vele-gorskim Čan-Alinom na vzhodu. Pridne roke kitajskih in koreanskih kmetov orjejo, prekopavajo, sejejo. Zlasti sadijo tako zvano sojo, to je bob, ki se odlikuje po obilju maščobe in beljakovin. Radi tega služi kakor nalašč kot nadomestilo za mesno hrano. In res je soja priljubljena hrana ljudskih množic ne samo na Mandžurskem, ampak sploh na daljnem Vzhodu. Tamkajšnjim narodom je mesna hrana bolj tuja nego nam v Evropi. Goveje meso je redkost na kitajskem in japonskem trgu. Redijo pač kokoši, prašiče, majhne in odporne konje, ne menijo se pa dosti za govejo živino. Človek potrebuje zemljo zase, vsako ped skrbno obdeluje; imeti pašnik bi se reklo tratiti najboljše premoženje. Živinorejcem je pridržana notranjost kontinenta, suha Centralna Azija, kjer zemlja ni več rodovitna. Po onih revnih tleh živi pa tudi samo ovca, ki se zadovoljuje z borno pašo.

Vedno obilnejše množine mandžurske soje izvažajo v sosedne dežele. Tudi olje, ki ga dobivajo iz boba, gre v svet; pripravno je za proizvodnjo mila in margarine. Koliko prideluje Mandžurija soje, sklepamo lahko iz prometa, ki ga ima južnomandžurska luka Dajren na polotoku Liautung. (Kraj leži blizu Port Arturja. Prej je bil v ruskih rokah in se je zval Daljni. Z vojno 1904/05 so ga dobili Japonci.) Blago, ki ga dovažajo železnice iz mandžurskega zaledja v Dajren in ga potem ladje odvažajo dalje v tujino, je skoraj sama soja. Le približno ena četrtnina vsega dajrenskega prometa odpade na druge predmete.

Ima pa soja tekmece, ki postajajo z vsako novo žetvijo pomembnejši. V prvi vrsti stojita proso in tako zvani kaoliang (sirek). Obe rastlini sta ljudem koristni ne samo radi živeža, ki ga nudita, ampak tudi radi slame, ki velja za dobro gradivo. Iz slame spletejo štorje in te pridejo kaj prav pri gradnji hiš. Z glino obmetane štorje so dovolj pripraven material za stene. Pa še za notranjo opremo so štorje dobre, iz njih si pripravljajo stanovalci ležišča, kang imenovana.

S seznamom mandžurskih pridelkov še nismo pri kraju. Koreanski kolonisti so začeli saditi riž, pa se jim je dobro obnesel. Vzhodno od mest Karbin in Kirin je opažati že dosti orizovih nasadov. Okoli Kirina pa uspeva tudi tobak. Enako se širi konoplja. Pšenica rodi dobro in svet med reko Sungari in njenim pritokom Nonni je resnična žitnica. Naposled ne smemo pozabiti na opij, ki ga imajo nekateri narodi Vzhodne Azije zelo v čišlih.

Mandžurska zemlja daje torej mnogo. Še več bi dajala, če bi jo skrbneje in umneje obdelovali. Zakaj pa še niso tako daleč? Ne morda, da bi primanjkovalo delavcev. Že prej so se Kitajci iz starih provinc priseljevali, po rusko-japonski vojni se je dotok še ojačil, a glavni naval je prišel med dolgotrajno državljansko vojno po proglatitvi kitajske republike (1912). Pa tudi Koreanci silijo v deželo. Kmalu bo v Mandžuriji kakih

30 milijonov ljudi, toliko kakor na Poljskem. Ti milijoni sedijo na rodovitni zemlji, a pogrešajo cest. Zlasti je mreža železnic vsa prerodka za tako razsežno ozemlje. Radi tega je polno krajev potisnjenih daleč v stran, kakor da bi za svet sploh ne obstojali. Kmet, ki bi hotel iz kakega odročnega kota dežele spraviti običajne pridelke na trg, bi imel s prevozom toliko sitnosti, da bi mu izkupiček komaj odtehtal stroške. Zato sadijo mnogi kmetje rajši mak in proizvajajo iz njega opij. Ta prenese dolge in zamudne transporte; ker mu je cena dovolj visoka. Drugi pridelki ostanejo doma. V kolikor jih ne potroši domača družina, gredo v žganjekuho. Kadar pa pride kak kraj v železniško območje, se loti kmet koristnejših rastlin in kultura maka začne nazadovati. Dober kos mandžurske bodočnosti je odvisen od železnic, ki bi morale spajati vse dele zaledja z lukami ob Rumenem morju, kajti tam so glavna vrata v svet.

Železnica že danes omogoča precejšnjo izrabo mandžurskih gozdov. Malo manj nego polovico severne Mandžurije pokrivajo veličastne šume. Ali že so se začele vidno krčiti. Na žalost je treba priznati, da bo napredek prometa menda tudi pospeševal iztrebljenje lepih mandžurskih goščav. Do 20 km na desno in na levo od železniških prog ni več hoste — uničili so jo. Še širši je ta pas pogina ob rekah. Tudi sicer nastajajo goličave in se naglo večajo. Kitajski priseljenci nimajo usmiljenja do gozda in ga dobesedno pokončavajo. Največ lesa se pokuri. Še nekaj desetletij, in južna Mandžurija bo tako gola, kakor so pokrajine v stari Kitajski že dolgo. Edina tolažba je ta, da se gozd ne umika puščavi, temveč plodoviti oranici.

Nadaljnji zakladi se skrivajo pod površino mandžurske zemlje. Znana so obsežna ležišča premoga, recimo ob reki Sungari. Kaj bo na tem premogovnem svetu čez kakih 30 ali 40 let, si more predstavljati le človek z bujno fantazijo. Kdo ve, koliko veletovarn bo tam stalo in iz koliko orjaških dimnikov bodo dan in noč kipeli sajasti oblaki proti nebu. Koliko velemest bo zgnetenih tam, kjer se razprostira danes še gozd ali prazna stepa. Zlasti industriji, ki predelava kmetske sirovine, se obeta bodočnost. Že obratujejo mlini večjega obsega v Karbinu in drugih mestih. Pa to so šele začetki. Tudi kovinska obrt bo zrastle, kajti našli so železno in drugo rudo. Lep vir dohodkov so slana jezera v notranjosti dežele. Iz njih dobivajo sodo in ta proizvodnja se bo dala stopnjevati. Celó zlato se ponuja. Posebno o naplavinah Amurja je znano, da jim je primešano zlato v drobnih zrcnih. Ponekod je te zlahkne kovine toliko, da se izplača izpiranje na veliko. Sploh pa stojimo v Mandžuriji na novih, kaj malo raziskanih tleh. Kdo ve, kaj še skriva zemlja?

Je li po vsem tem treba učene razlage, čemu se je Japonska spustila v mandžursko pustolovščino? Zares je to pustolovščina — je pa s tem že vse povedano? Japonci vedó, da se jim prebivalstvo naglo množi. Domovina jim postaja pretesna. Kam naj bi šel prebitek? V Ameriko Japonci ne smejo, Avstralija jim je zaprta, Kitajska je sama preobljudena. A Mandžurska? Ta je pri roki, v njej je še dosti prostora. Dajala bo japonskim množicam hrane in zaslužka. Japonski državniki in rodoljubi se tudi zavedajo, da je treba znati misliti za celo stoletje naprej: Sibirija je malone prazna, daleč je do nje iz Evrope, pot z Japonskega je krajša — in ta pot drži skozi Mandžu Kwo.

MANDŽURSKA DRUŽINA

NAŠI RIBJI TRGI

Hugon Turk, izpr. tržni nadzornik.

II. Iz razreda **kostenic** in reda mehkoplutih rib so najvažnejše tržno blago za naše kraje; ribe imajo okostje, katero postane koščeno; hrbtne in predrepne plavuti nimajo bodic, ampak so mehke in upogljive, ta skupina vsebuje naše plemenite sladkovodne ribe, in te so:

a) **Krap** (karp, šaran), lat. cyprinus carpio, nem. Karpfen; ima prav značilen ploščat život, ob malih ustnicah 4 tipalnice (brke, mustačice), doseže tudi do 20 kg teže; splošno ga tudi umetno goje v ribnikih v različnih oblikah; mesa je okusnega, če ga denemo pred uporabo v svežo tekočo vodo, da izgubi morebitni blatni okus iz ribnika.

b) **Sulec** (solač, selač, sulač) (glavatica), lat. salmo hucho, nem. Huchen, je ena največjih naših sladkovodnih rib; život je podolgovat z veliko, ploščato glavo, po hrbtu je sivkasto zelene ali rjavkaste barve; trebuh je srebrnobel, boki vijoličasti; na hrbtu in bokih ima črne pege. Ta riba pride v naše vode samo na drstitev, takrat jo dobimo v Savi, Krki, Ljubljani in v Dravi. Meso je izvrstno in ima prav malo koščic; velja splošno za delikateso.

c) **Jezerka postrv** (jezerka, črna postrv, mala glavatica), lat. trutta (ali salmo) lacustris, nem. Seeforelle; živi v večjih alpskih jezerih; na hrbtu je zeleno- ali modrosiva, s črnimi pikami; ob bokih srebrnobela s črnimi pegami, ki so mnogokrat oranžnoredče obrobljene. Meso je zelo okusno in podobno lososovemu (Lachs).

č) **Potočna postrv**, lat. trutta (ali salmo) fario, nem. Bachforelle; je ena najbolj cenjenih sladkovodnih rib, ki je redko čez 1 kg težka; ima povito telo, barve je zgoraj olivnozeleno s črnimi lisami, ob straneh rumenkasto zelene z oranžnoredčimi, modrikasto obrobljenimi lisami (pikami); pripominjamo, da se barva prilagodi dnu dotične vode. V Sloveniji živi v gorskih, bistrih tekočih vodah in v Bohinjskem jezeru. Meso je prvovrstno, nežno in okusno, vendar se zelo razlikuje po raznih vodah in hrani (kamnogoriške, višenjske, klanške in druge postrvi).

d) **Šarena postrv** (šarenka, šarenica, amerikkanka), lat. trutta (ali salmo) iridea, nem. Regenbogenforelle; po telesni obliki je podobna potočni postrvi; barve je na hrbtu modrosive, na bokih srebrne, povsod posejana s črnimi lisami ali pikami, ob pobočnici ima v času drstitve širok rdeč pas. Meso je dobro, celó prav dobro, vendar ne dosega onega potočne postrvi.

e) **Lipán** (lipanec), lat. thymallus vulgaris, nem. Äsche, Asche; za to plemenito ribo je značilna dolga, visoka in pestro barvana hrbtna plavut, ki je posebno lepe mavrične barve ob drstitvi, hrbet je sivozelen in se mavrično blesti, ob bokih je srebrnobela, povsod

posejana s črnimi pikami, vse telo se leskeče in zelenkasto seva. Lipan postane do 50 cm dolg in do 2 kg težak; živi v gornjem toku Save (do Litije), v Ljubljani, Krki, in sploh v brzotekočih bistrjih vodah. Mesosliči potočni postrvi, je torej prvovrstna slaščica.

f) Ščuka, lat. *esox lucius*, nem. Hecht, je silovita riba-roparica, živi v potokih in jezerih, ima potegnen život, ploščato, stisnjeno glavo s široko zarezanim gobcem, hrbtna plavut je čisto zadaj pri repu. Po hrbtu je temnorjavkasto zelene barve, boki so zeleni ali rumenozeleni s progami in pegami. Plavuti so različnih barv (rdečerumene, rdečerjave, črnolisaste). Meso je prav okusno, ima pa precej koščic.

g) Som (»valer«), lat. *silurus glanis*, nem. Wels, Waller, Scheiden, je silno požrešna riba-roparica in hkrati največja naša sladkovodna riba, zraste do 200 kg teže in 2 m dolžine; koža je gola, glava velika, široko stisnjena s 4 kratkimi in 2 dolgimi tipalnicami (brki), hrbtna plavut je zelo kratka; barve je po hrbtu modrikasto črne, boki so zelenkasto črni. Živi pri nas v Savi, Krki, Sotli in v Blejskem jezeru. Meso je čvrsto, tolsto in skoraj brez koščic.

h) Somič, lat. *amiurus nebulosus*, je prejšnjemu zelo podoben, toda zraste le do 40 cm dolžine, navadno je še manjši; prišel je l. 1885 iz Amerike. Barve je črne ali temnorumene z nejasnimi lisami, ima tudi 6 tipalnic (brk), hrbtna plavut ima močno in ostro bodico. Meso je, posebno kuhano, oranžaste barve, sladko in precej okusno.

i) Jegulja (ogor, ogur, kačur, kačinka), lat. *anguilla vulgaris*, nem. Flußaal, ima kači podobno telo z golo žlemasto kožo; po hrbtu je temnozeleno ali modrikasto črne barve, trebuh je belkast. Živi skoraj v vseh evropskih rekah, drsti se pa le v morju. Meso je zelo okusno, bolj mastno in brez koščic, ima le hrustančasto hrbtnico.

III. Od sladkovodnih rib, razreda hrustančnic, je na naših ribjih trgih sedaj zelo malo ali pa pridejo le izjemoma in slučajno v prodaj. Semkaj spada znamenita riba Donave, Volge, Dnjepra odnosno Črnega in Kaspiškega morja, svetovnoznana

a) Beljuga, lat. *acipenser huso*, nem. Hausen, od katere dobivajo meso, posebno pa ikre (»kavijar«) in ribji mehur ali klej; v naše vode ne prihaja; dalje

b) pravi jester, lat. *acipenser sturio*, nem. gemeiner Stör, le-ta pride iz Donave v spodnji tok Save ter izjemoma tudi više po Savi in Dravi; živi pa v morju, tudi v Jadranskem; ob drstitvi gre šele v reke.

c) Jestra, lat. *acipenser schypa*, prihaja iz Donave v Savo in Dravo do naših krajev.

č) Kečiga (keča, čiga), lat. *acipenser ruthenus*, nem. Sterlet, Störl, Stirl; živi v Črnem morju in gre v vse reke, ki se iztekajo v to morje, torej tudi v Donavo in vse njene pritoke, pride po Savi do Sevnice, v Dravi do Maribora. Značilen za to ribo je njen dolgi, šilasti smrček (rilček-gobček) z brkicami; po hrbtu ima rožene ščite, ki se končujejo z ostro konico. Barve je na hrbtu temnosive, na trebuhu svetlejšje, umazano bele; oči majhne, zlatoblesteče.

Po zunanjem popisu so beluga, pravi jester in jestra čisto podobni kečigi,

razlika je le v velikosti: beluga je več metrov dolga in tehta lahko nad 1000 kg, pravi jester doseže navadno 2 m, pa tudi 6 m dolžine, jestra naraste do 2 m in je do 50 kg težka, kečiga pa je znatno manjša in doseže največ do 60 cm dolžine.

Meso kečige je prvovrstno, posebno je priljubljeno v Rusiji, kjer je to najdražja riba.

IV. Med manj plemenite ali navadne ribe ter ribe večjih mas spadajo:

1. Črnooka, lat. *abramis sapa*, nem. Sapa; ima slabo, koščeno meso.

2. Črnovka (črnooka, rdečooka, rdečovka, rdečookica), lat. *leuciscus rutilus*, nem. Plötze; njeno meso je slabo, zelo koščeno.

3. Koreselj (karas, kureselj), lat. *carassius vulgaris*, nem. Karausche, je ploščata riba z visokim hrbtom, z navzgor obrnjenim gobčkom, hrbtna plavut je dolga; barve je na hrbtu zelenkaste, ob straneh medenorumene. Meso je okusno.

4. Linj (linjak, karpoč, ruska »šljaj«), lat. *tinca vulgaris*, nem. Schleie, Schleierkarpf, je čokata riba do 70 cm dolga ter do 5 in 4 kg, tudi do 5 in 6 kg težka; barve je temnoolivnozeleno, skozi to barvo blešči zlat svit, ob straneh je svetlo- do rdečkastosiva z vijoličastim sijajem. Meso je boljše kot koresljevo, splošno pa ne posebno cenjeno.

5. Menek (menič, menjek, rukelj), lat. *lota vulgaris*, nem. Aalquappe, Aalraupe, živi v gornjem toku naših vod in tudi v Bohinjskem jezeru; ima dolgo, potegnjeno telo, majhno glavo s širokim gobčkom, na spodnji čeljusti pa eno tipalnico; barve je olivnozeleno, samo v grlu in na trebušnih plavutih belkaste; doseže do 60 cm dolžine in do 8 kg teže. Meso je prvovrstno, prav okusna so tudi jetra.

6. Mrena, lat. *barbus fluviatilis*, nem. Barbe, je podolgovatega in valjastega telesa, v gobčnih kotičkih in gornji ustnici ima 4 tipalnice (brke); barve je po hrbtu rjavkaste, ob bokih rumenkaste, trebuh bel; v hrbtni plavuti ima veliko bodico. Meso je sicer dobro, toda koščičasto; ikre so ob drstitvi strupene!

7. Platnica (platica, plotica), lat. *leuciscus virgo*, nem. Frauennerfling, Frauenfisch, ima majhno glavo, v čelu vzbokano, napol podstoječ gobček, posevno zarezan, život je podolgovat, bolj ploščat; hrbet zelenkaste barve, ob straneh in na trebuhu bel; velike, kovinasto se bleščeče luske, podrepna in repna plavut je oranžaste do rdečkaste barve. Meso ima dosti koščic, vendar je boljšega okusa kot pri drugih belicah.

8. Ploščič (petrovka, gologlavka, pečenica, kozel), lat. *abramis brama*, nem. Brachsen, pride v Savi do Brežic, v Dravi do Ptujja, izgubi se tudi v Krko, je do 70 cm dolg in do 6 kg težak. Meso je prav okusno, toda zelo koščičasto.

9. Podust ali pečenka (podustev, podlest, podlask, drstnica, podlesk, tintaš), lat. *chondrostoma nasus*, nem. Näsling, telo je podolgovato, na hrbtu sivo-ali temnozeleno, na hrbtu rumenobelega barve, ob strani bokov ima črnkast, širok pas, ki je ob drstitvi črnobleščeč; gobček je čisto podstojen in počez zarezan; postane do 50 cm dolg in do 1,5 kg težak, kar pa je redkost. Meso ni posebno cenjeno, uživa se bolj pečeno, izvrstno je pa za ribjo

juho. Na naših, posebno na ljubljanskih ribjih trgih je pečenk zelo veliko in bi imelo lahko precejšen pomen za širšo ljudsko prehrano.

10. Rdečeperka ali androga, lat. scardinius erythrophthalmus ali leuciscus eryth., nem. Rotauge, Rotkarpfen, Rotfeder, zraste do 50 cm dolžine, živi v jatah na dnu mirnih vod; ima majhen, strm in top gobček, na hrbtu je rjavkasto zelena, boki so medenorumeni in bleščeči. Meso je zelo koščičasto.

11. Frilj ali pohanka, lat. leuciscus aspius, aspino rapax, nem. Rapfen, Raape, je izmed karpov edina riba-roparica. Život je stegnjem, od strani nekoliko stisnjem, gobček podrezen in navzgor obrnjen; hrbet je črnoder, boki modrikasti, trebuh čisto bel. Dolg je do 70 cm in težak do 6 kg. Meso je okusno, belo, če se pristavi v mrzli vodi za kuhanje.

(Dalje prihodnjič.)

NEKAJ O POMIVANJU

O pomivanju posode smo na tem mestu že govorili. Danes pa se hočemo ponovno lotiti tega predmeta, a z druge strani.

Gospodinje so že večkrat slišale, kako si pomivanje olajšamo s tem, da ga opravimo sedé, da si vse priročno uredimo, da skrbimo za dosti tople vode itd. Stare navade je pa vseeno težko odpraviti. Radi tega nekatere gospodinje pri tem delu še vedno stojé, se nagibajo nad prenizko posodo in se tako prav po nepotrebnem utrujajo. Zato ni čudno, da pomivanje posode nobeni gospodinjji ne diši. Kdo bo stal sključen po pol ure ali še več in namakal roke v umazani vodi, ki je mastna in polna ostankov jedi! Da, ta umazana, grda voda, to je tisto, kar lahko tako zamrzi pomivanje, da velja za najgrše delo v gospodinjstvu. Ker ima pa sodobna gospodinja ali njená pomočnica tudi rada vsaj količkaj čedne roke — in to je tudi potrebno —, je prav verjetno, da jo to delo teži in ji je kratkomalo zoprno.

Toda, tudi tu se dá pomagati. Pomivanje res ni tako težavna naloga, kakor splošno vse gospodinje mislijo, če ga le znamo pravilno izvršiti.

Če smo odkriti, lahko priznamo, da voda, v kateri navadno pomivamo, ni drugega kakor razredčeno kosilo ali večerja. Kaj vse plava po tej grdi in mastni žlobudri! — V to pa pomakamo beli in nežni porcelan, pribor in roke. Če hočemo pomivati posodo v čisti vodi, tedaj moramo prej odstraniti s posod vse jedilne ostanke, ki se jih držé, na suh način, z gumijevo ali celuloidno ploščico (strgalcem) ali s papirjem, da je vsaka posoda tako rekoč čista že pred pomivanjem. Na ta način si prihranimo obilo časa, vode, snažilnih sredstev in si obvarujemo roke. Pred pomivanjem torej umazano posodo najprej preberemo in uredimo — če je nismo že sproti dopoldne —, potem pa na veliki, razgrnjeni poli papirja znotraj in zunaj očistimo in zdrgnemo. Ko smo gotovi, zavijemo vse ostanke papirja, s katerim smo čistili, v polo, na kateri smo snažili, in jo požgemo ali pa vržemo v smeti. Nato šele posodo umijemo kakor ponavadi, in sicer v tako vroči vodi, kolikor prenese roka. To umivanje v eni sami vroči vodi je prav za prav samo končno splakanje do čistega.

Dosedanje pomivanje v umazani vodi, ali bolje v razredčenih jedeh, pa ni samo grdo in neokusno, temveč celó nevarno za razna zastrupljenja. Jedilni ostanke, ki plavajo po vodi za pomivanje, se naberejo v vse možne razpoke, zareze in špranje na rokah, začno tam gniti in naravnost vabijo vsake vrste bakterije. To velja tudi za kuhinjske in druge nože, ki so morda obloženi z lesom, rogovino ali drugo snovjo. Taka obloga sčasoma kaj rada odstopi in v nastalih špranjah se naseli nesnaga, ki jo je zelo težko ali pa sploh nemogoče popolnoma odstraniti. Razne gnojne rane na rokah gospodinje ali njene pomočnice so posledica take zaostale nesnage v posodah in orodju.

Maščobo, ki je ne moremo odrgniti s suhim papirjem, odstranimo s posode najlaže z dobrim, jednatim milom. Zaostala mast se namreč začne razkrajati, postane žarka in razširja slab duh. (Če varčujemo z mastjo, je itak ne puščamo na debelo v posodah, ampak jo do zadnjega izplaknemo z vročo vodo, to pa porabimo za juho ali za kakršnokoli zalivanje.)

Lonci in kozice, v katerih se nam je jed pri-smodila, pustimo odmakati se toliko časa, da ostanke jedi z lahkoto spravimo iz njih, ter jih potem prav tako očistimo na suho s papirjem ali strgalcem. Če ne gre drugače, lahko uporabimo malo drobnega peska ali »Vim« ter podrgnemo z jekleno ščetko ali gobico, nikoli pa ne z nožem. Zunanjo stran posode, posebno če je okajena, očistimo tudi na poli papirja, suho, z »Vimom« in papirjem, potem jo šele umijemo z vodo. Vsa kuhinjska posoda naj bi bila zunaj in znotraj tako snažna, kakor na primer porcelanasta namizna posoda, sicer je ne moremo shranjevati v kuhinjski omari med drugim posodjem.

Posebno moramo paziti na špranje in zareze pri ročajih posode, da jih sproti osnažimo in da se do-dobra posuše. Če smo pomivali v zelo vroči vodi, tedaj se porcelan osuši sam od sebe, kovinasto posodo in orodje pa moramo obrisati, in sicer prav do suhega. Posebno skrbno in natančno moramo obrisati vse držaje in mesta, kjer je držaj pritrjen na posodo. Kaj vse najdemo včasih na takih kočljivih točkah — staro nesnago od kdo ve kdaj! Kuhinjska posoda, ki je ne umivamo sproti do čistega, postane kaj kmalu tako zanemarjena, da jo je težko zopet popolnoma očistiti. Kjer zelo stare posode ni mogoče več dovolj očediti, tam naj pazijo vsaj na novejšo, da ostane vedno kakor nova.

S tem, da posodo umijemo najprej na suh način, pa varujemo znatno tudi roke. Razredčeno kosilo ali večerja ni nikakšna negovalna krema za roke, ampak naredi kožo zamazano in še bolj sprejemljivo za prah, ki roko izsuši, da razpoka.

Pri pomivanju uporabljamo lahko razne ščetke in gobice, ki naj pa bodo na dolgem ročaju; so dosti bolj praktične kakor pa majhne krpice, ker ni treba rok preveč namakati v vodi. Delo z metlicami ima še to prednost, da omogoča pomivanje v tako vroči vodi, da bi je roka ne prenesla. Čim bolj vroča pa je voda, tem laže in bolje pomijemo. Ker se pa voda med delom ohlaja, imejmo vedno še nekaj vroče v zalogi, da jo po potrebi dolijemo.

Povsod, kjer ne razpolagajo kar na debelo z vročo vodo, si morajo pomivanje urediti strogo po tem navodilu, ker prihranijo s tem tudi mnogo vroče vode,

oziroma kuriva. To je važno posebno, če kurijo z elektriko ali plinom, kakor v moderno opremljenih stanovanjih. Za pomivanje na suh način očiščene posode rabimo najmanj polovico manj vroče vode kakor takrat, ko pomivamo takoj v vodi; kajti za umazano posodo je navadno treba menjati vodo večkrat že med pomivanjem, potem pa posodo še enkrat izplakniti v čisti vroči vodi.

Pomivanje na suh način pa ne dela nikakih težav, razen če posoda ni odmočena. Zato ne puščajmo posode nikoli ležati prazne po kuhinji, ampak manjšo devajmo v korito mrzle vode, kjer se odmaka, večjo pa napolnimo z mrzlo vodo in jo postavimo na štedilnik, da se odmoči. Po kosilu pa pobremo posodo iz vode in umijemo po gorujem navodilu. š. H.

O C V E T I C A H

Kadar imaš cvetice v vazi, posebno če so lepe in dragocene, bi seveda rada, da se dolgo ohranijo. Eden važnih pripomočkov za to je, da cveticam večkrat porežeš peclje. Ampak glavno, kar pa večini pri nas ni znano, je, da porežeš peclje pod vodo. To je edino pravilno in uspešno postopanje, ker sloni postopanje na naravnih zakonih. Kakor vemo, preprezajo rastlinska stebelca drobne cevke, po katerih se dviga rastlinski sok v celice. Ko rastlino prerežeš, odpreš te cevke in takoj prodre vanje zrak, ki jih znova zamaši, da hranilni sok ne more več po stebelcu navzgor, pa tudi voda ne, iz katere dobiva cvetica v posodi glavno hrano. Tako celice nimajo več zadostne hrane in morajo odmreti. Če take cvetice poliješ ali poškropiš z vodo, bodo seveda dlje časa ostale sveže, pa vendar ne dolgo, ker jim samo ta voda ne more nadomestiti hrane. Če pa prirežeš stebelca pod vodo, ne more vnanji zrak v cevke, pač pa se te lahko napolnijo z vodo, ki tako stopa po vsej rastlini navzgor do zadnje celice. Cvetica ostane sveža toliko časa, dokler morejo cevke delovati in dokler se nahajajo v vodi in v stebelcu še redilne snovi.

Stebelca prirežeš najbolje pod vodo z ostrim nožem ali s škarjami. Rez naj bo poševen in ne vodoraven. Stebelca pri prirezovanju nikakor ne smeš stisniti, sicer bi bilo tvoje delo zastoj. Če pa pravilno ravnaš, se boš sama čudila uspehu. Najlaže boš obrezala cvetice v široki, z vodo napolnjeni skledi. Še cvetice, ki so za sušo zelo občutljive, kakršne so na primer georgine, si bodo kmalu opomogle. Ker polnimo cvetlične posode po navadi le z vodo iz našega vodovoda, ki je revna na hranilnih snoveh, storiš dobro, če pridaš taki vodi nekaj soli (morda na 1 l vode 1 g soli), še boljša ko kuhinjska sol pa je kalijeve. Poskušali so s takim načinom pri cveticah, pa so dosegli čudovite uspehe.

K D O R I M A V R T

November je šele pravi čas za spravljanje poravnice v prezimovališča. Nekako do srede meseca bi moralo biti vendarle že vse na varnem, ali vsaj tako pripravljeno, da se takoj lahko pospravi z vrta, ako nenadoma pritisne mraz ali se začne ponujati sneg. Motovilec, zimsko solato, špinačo in kar je še take zelenjadi, ki ostane čez zimo zunaj, pokrijmo na rahlo s smrekovimi vejami, da jo obvarujemo pred pozebo, zlasti pa pred burjo, ki je najhujša sovražnica zimskega zelenja.

Pred mrazom moramo zavarovati še razne druge rastline, ki ostanejo čez zimo na vrtu in ne prenesejo hudega mraza, če jih pustimo gole. Sem spadajo predvsem rože ali vrtnice. Nizke ali grmičaste vrtnice, ki so sedaj tako priljubljene krasilke naših vrtov, osipamo z rahlo prstjo tako na visoko, da je zemlja vsaj 10—15 cm čez korenjačo. Poganjki in veje, ki gledajo iz nastalega kupa, sicer pozebejo, toda to rožam ne škoduje, ker jih moramo spomladi itak na kratko obrezati. Dobra odeja za nizke vrtnice je tudi suho listje, ki ga natlačimo v grmiče in med nje, ako stojé blizu drug poleg drugega. Da pa listja ne odnese veter, vržemo čezenj kako košato smrekovo vejo.

Bolj težavno je zavarovanje visokodebelnih rož. Vprav pri tem poslu delajo ljubitelji v preveliki skrbi za svoje ljubljene dve hudi napaki, in sicer: rože odevajo prehitro na jesen, v napačni veri, da jim škoduje vsaka slana, poleg tega jih pa zavarujejo z neprimerno odejo. Kdaj in kako torej?

Rože — tudi najzlahotnejše in najobčutljivejše — prenesejo brez škode do 6°C mraza (6 stopinj pod ničlo), za njihovo zdravje in srečno prezimljenje je naravnost neogibno potrebno, da se pozno na jesen in začetkom zime utrdijo in privadijo zimskemu mrazu. Oktobra meseca jih samo odvežemo in pripognemo k tlom, da jih ne polomi sneg, ki večkrat že novembra skuša naleteti. Tako pripognjene in pripete k tlom pustimo tja do druge polovice novembra ali celó do začetka decembra. Šele tedaj, ko se je nadejati hujšega mraza, jih končno odenemo.

Da ostane vrtnica čez zimo zdrava, mora ležati razmeroma na hladnem, kolikor mogoče na suhem in na zraku. Najboljša zimska odeja za vrtnice so goste, težke smrekove veje. Navadno zadostuje, ako namečemo na vrtnice toliko vej, da se vrh rastline skrije. Ako tako zavarovane vrtnice zapade količkaj debel sneg, so povsem na varnem in je vsaka poškodba izključena. Ob hudih, suhih zimah brez snega pa lahko postane taka odeja za to ali ono vrsto le nekoliko prelahka. Zato imejmo pripravljeno za vsak slučaj nekaj slamnatega gnoja ali druge rahle tvarine, ki jo vržemo morda šele januarja ali februarja čez smreče.

Ponekod zakrivajo vrtnice z zemljo. Kjer so rahla, peščena tla, ta odeja ni baš napačna, dasi nikdar ne tako ugodna kakor iz smrečine. Mokra, težka in neprodušna ilovica je pa najslabša odeja, pod njo zgrije vsaka rastlina.

Važno zimsko delo na vrtu je priprava zemlje za prihodnje leto in gnojenje. Ta dela lahko pričnemo že v novembru.

O GOSPODINJSTVU DRUGIH DEŽEL

Bržkone bo to in ono gospodinjo zanimalo, kako vodijo gospodinje drugih držav svoje gospodinjstvo.

Poglejmo, kakšno je gospodinjstvo na Nizozemskem! Na Nizozemskem ali Holandskem je po hišah tako vse snažno, da se vsi predmeti »svetijo ko luč«. Seveda se tudi ondotne gospodinje pritožujejo glede slabih služkinj, vendar so ondi gospodarske razmere udobnejše ko pri nas. Holandska ima kolonije, ki so bogate kave, čaja, riža, kakava, tobaka, svile in je vse to ondi mnogo ceneje ko pri nas. Zato je življenje na Nizozemskem polno zadovoljstva in notranjega miru. Služinčad pa je ondi zaposlena dlje ko pri nas. Mnogo gospodinj »priredi« vsak teden po enkrat »praznik čiščenja« in še ob desetih zvečer je čuti po ulicah iztepavanje preprog; v mestu Haag jih iztepavajo celó kar sredi ceste. Ondi ni nič posebnega, če čistijo stanovanje ob sobotah tja do polnoči. Na Nizozemskem ima vsaka služkinja svoje kolo, ki se vozi z njim na trg, po opravkih in tudi za svojo zabavo na izlete. — Čas za zajtrk, kosilo, večerjo je tam drugače oddeljen ko pri nas. Tako imajo na primer opoldne zajtrk, in sicer si postrežejo s pastetami, pečenim mesom in velikimi kosi kruha s sirovim maslom in šunko ali imajo še goveje zrezke in dvoje posajenih jajec. Zraven pijejo še kavo. Popoldne pa malicajo čaj. Kosilo pa je ob sedmih zvečer ali še kesneje in je prav obilno in tečno. V novejšem času se nizozemska kuha izogiba mesnih jedi, pa prirejajo rastlinsko hrano, predvsem mnogo paradižnikov, gob, riža, zelenjave, sadja in slaščic. V gostilnah pijejo pri jedi skoraj le vodo. Za prvi zajtrk uživajo tudi kuhane češplje.

Kako je na Švedskem in Norveškem? Tu pijejo ljudje srednjega stanu ob osmih zjutraj kavo in prigrizujejo bel, doma pečen kruh. Med tretjo in četrto uro popoldne se zbere vsa družina h kosilu, ob petih je kava in krog sedmih večerja. Le po mestih, ki imajo več ko stotisoč prebivalcev, imajo ob pol dvanajstih drugi zajtrk (premožnejši sloji) in je med peto in šesto uro popoldne kosilo, a ob treh popoldne pijejo čaj ali kavo. Delavske družine se radi zaposlenosti staršev in radi otrok, ki so v šolah, zberejo le zvečer k skupni jedi.

Na Švedskem in Norveškem si gospodinje lajšajo gospodinjstvo z modernimi pripomočki. Ondi je elektrika zelo cenena, zato uporabljajo električni štedilnik, pozimi pa si tudi stanovanja ogrevajo z elektriko. Starejša stanovanja so jako obširna in pripravno urejena. Povsod imajo prostorno vežo in vzdane omare za posodje, obleko in drugo. Premožnejši sloji imajo po dvoje služkinj. Gospodinje »stare šole« so delavne in pridne, stanovanja so udobna in polna domačnosti, ki jih uredijo po svojem, prav umetniškem okusu. Mlajši, sedanji rod pa živi večinoma v dveh sobah in obeduje in večerja drugod. Švedi so zelo gostoljubni in gostje prihajajo k njim navadno krog šestih popoldne, tedaj je takozvani »middag« (nemško Mittag, poldne). Gostje so praznje oblečeni, gospodinja jim postreže kar najbolj skrbno. Švedi imajo precej takozvanih »narodnih« jedil. Tako imajo n. pr. »smörgåsbord«, to je »miza s kruhi s sirovim maslom«. Na tej

mizi so razne ribe v omaki pa mrzli narezki, prekajeno meso severnega jelena in več vrst sira. Zajtrkujejo takozvano »pannkako«, to je četverovoglato jajčno jed z brusnicami; v postnem času pa »semlor«, okrogel hlebček mlečnega kruha, ki ima v sredi mandlje, in zraven še gorko mleko. Ob četrtek imajo za zajtrk povsod grah s špehom, ob petkih pretlačen grah s praženimi kruhki in še jajčno jed, ki se imenuje »plättär«. Iz goveje krvi, ržene moke in piva napravljajo okrogle hlebčke, imenovane »paltbrös«. Posušijo jih in preden jih zaužijejo, jih pražijo v sirovem maslu in špehu. Po švedskih hišah je zmeraj polno raznih pečenih, praženih rib in rib v omakah, mimo teh imajo tudi še okusen sir iz mleka severnih jelenov. Ko na Švedskem je tudi na Norveškem, le da imajo tu še več ribjih jestvin in še več »narodnih« jedil.

Na Angleškem zajtrkujejo pri prvem zajtrku mrzlo mleko in »porridge«, to je ovseno kašo. Tudi pšenično in pa rženo kašo zajtrkujejo. Anglež zaužije že zjutraj praženo slanino in posajena jajca in še solato. Kavo, čaj in kakao ima pa gospodinja zmeraj pripravljene in so vsakemu vedno na voljo. Gospodinja ima skodelice zmeraj pred seboj na mizi. Kakor na Nizozemskem je tudi na Angleškem v navadi, da dá gospodinja sama v skodelico sladkorja in mleka in šele nato dolije gost čaja ali kave, kakor si pač kdo poželi. Navadnega kruha ne jedó, pač pa imajo pražene in s sirovim maslom obložene kruhke. Pri zajtrku jedó tudi paradižnike in melone. Ob eni popoldne je drugi zajtrk s pastetami, mrzlim mesom, solato, sadjem, kruhki, sirovim maslom in sirom. Najvažnejša je peta ura popoldne, ko pijejo čaj in prigrizujejo obložene kruhke, slaščice in sadje. Med sedmo in osmo uro zvečer je kosilo, najizdatnejši obed vsega dne. Tedaj je mnogo pečenega mesovja. Gospodar deli gostom meso, gospodinja pa deli sočivje in krompir. Nevljudno je, da bi si kdo sam dal kaj na krožnik. Angleži pojedó mnogo jagnječine in rib in raznih pastet. Po obedu pride na vrsto gorak »pudding«, ki ga polijejo z rumom in tako zaključijo kosilo.

Drugače je spet na Danskem. Tu je vse nekam praznje in gosposko. Za zajtrk imajo čaj s tremi, štirimi belimi kruhki s sirovim maslom. Večinoma dobi ta zajtrk vsak družinski član že na posteljo. Otroci zajtrkujejo »öllebröd«, nekakšna sladka juha iz piva. Drugi zajtrk je med deseto in enajsto uro dopoldne, dotlej so pospravljene sobe. Za drugi zajtrk je obilo raznih majhnih jedil, ki so pa večinoma le ostanki jedil prejšnjega dne. Pri tem zajtrku je tudi polno praženih kruhkov s sirovim maslom in sirom. Po zajtrku pijejo čaj ali kavo.

Do kosila, ki je med četrto in šesto uro popoldne, ima gospodinja precej časa za razne opravke in svoje zasebne zadeve. Danska gospodinja zna biti tudi človek zase in ni le sužnja sob in kuhinje. Obed je preprost, podoben našemu. Poleti imajo po kosilu navadno še dansko narodno jed v danskih narodnih barvah, in sicer rdečo kašo s smetano ali mlekom; baje je ta jed nekaj prav izbornega. Ob čaši kave malo pokramljajo in se bližajo večeru, ko so večinoma vsi družinski člani doma. Krog osme ali devete ure zvečer prinesejo še skodelice čaja s kruhom s sirovim maslom; kdor hoče, si vzame še čaja s pladnja.

In pri nas? Vse te navade drugih deželá dokazujejo, da jemo pri nas zelo skromno.

KUHARICA

Šipek (divja vrtnica).

V novembru naberi z divjih vrtnic lepih rdečih sadov ter jih pripravi za okusno mezgo, ki je zelo dobra za v krofe. Iz šipka pripraviš lahko tudi liker brez alkohola. Zrna porabiš za čaj, ki je izborno zdravilo za boleznj v mehurju, ali kot dišavo namesto vanilije.

Šipkova mezga.

Prereži nekoliko vsako hruščico (sad) in odstrani pri odprtini pečke. Nato stresi osnaženi sad v lonec in prilij nekoliko vode. Pokrij in večkrat premešaj, da se zmehča. Kuhano pretlači skozi sito. Deni v kozo za vsak kilogram pretlačenega šipka 30—40 dkg sladkorja, ki ga kuhaj v $\frac{1}{8}$ l vode toliko časa, da se potegne, ko vzdigneš žlico. Nato prideni šipek, dobro premešaj in kuhaj dobre pol ure. Še gorko mezgo stresi v ogrete kozarce. Ko se shladi, potresi po vrhu s salicilom ali sladkornim prahom in hrani na suhem.

Šipkova mezga z jabolki.

Duši neolupljena, oprana jabolka (brez pečkā, muh in pecljev) z nekaj žlicami vode. Dušena jabolka pretlači. Ko imaš 1 kg pretlačenih jabolk, prideni $\frac{1}{4}$ kg pretlačenega šipka in $\frac{1}{2}$ kg sladkorja ter kuhaj med vednim mešanjem pol ure.

Čaj iz šipkovega zrnja.

Osnaži skrbno mah od zrn in jih posuši (vrh ognjišča). Kadar hočeš pripraviti čaj, stresi 2 polni kavni žlici zrn v pol litra vode, pokrij in postavi za 12 ur vstran. Nato kuhaj zrna pol ure, čaj precedi, osladi po okusu in mu prideni nekaj kapljic limonovega soka. Lahko mu prideneš tudi že med kuhanjem košček limonove lupine; ko je že skoraj kuhan, mu priliješ namesto limone 2 žlici vina. Kuhanemu in precejanemu čaju priliješ lahko mleka, seveda brez drugih pridatkov, razen sladkorja. Ako pa potrebuješ čaj naglo, polij zrna z vročo vodo in kuhaj četrt ure.

Šipkova zrna nadomestek vanilije.

Stolci zrna in jih kuhaj četrt ure za eno žlico v $\frac{1}{8}$ l mleka. Precedi in uporabi. Posebno priporočljivo za bolne, ki ne smejo uživati nobenih dišav.

Šipkov liker.

Dva litra šipkovih plodov operi in kapice odreži. Nato zavri 3 $\frac{1}{2}$ l vode z 1 $\frac{1}{2}$ kg sladkorja, ohlajeno nalij v kozarec ali steklenico s širokim vratom, v katero si prej stresla očiščeni šipek, in zaveži s krpo. To steklenico postavi na pečico (vrh štedilnika) in pusti stati 8 dni, da vre. Deveti dan zaveži s pergamentnim papirjem in pusti tri mesece vrh ognjišča (bolj na hladnem prostoru). Čez 3 mesece tekočino odlij, precedi in shrani v steklenice. (Pije se lahko takoj.) Na ostali šipek vlij še enkrat kuhano sladkorno vodo, in sicer 1 $\frac{1}{2}$ l vode in 60 dkg sladkorja. Voda naj bo ohlajena, sicer ravnaj kakor prej.

Omaka iz šipkove mezge.

Razgrej 3 dkg masla ali masti; v vročo mast stresi ščep sladkorja in, ko se speni, 3 dkg moke. Nato mešaj, da se nekoliko zarumeni. Prideni 2 žlici mezge in zalij z zajemalko vode ter mešaj, da postane omaka

gladka. Prideni še košček limonove lupine in limonov sok, ali pa nekaj žlic vina.

Gobe sivke.

Veliko različnih gob pride na trg, posebno pozno v jeseni. Dokler ne pade slana, je še vedno v izobilju sivk, ki jih pa gospodinje premalo poznajo in cenijo. Sivke imajo pred drugimi gobami prednost, da niso črvice in veliko cenejše kakor druge in zelo okusne. Pripravljajo se kakor jurčki.

Gobe sivke v kislu.

Bolj majhne sivke osnaži, operi in jih stresi v zavreli osoljeni krop. V njem naj vró 10 minut. Nato jih stresi na rešeto, da se odtečejo. Odtekle naloži v kozarec in nalij nanje močnega zavrelega kisa (najboljši je vinski). Med gobe deni nekaj strokov česna, celega popra, šalotko in lovorjev list. Ko je kozarec poln, vlij na vrh 2 žlici olja. Zaveži in shrani. Uporabljive so takoj.

Gobe sivke in druge s paradižniki.

Nalij v kozo 3 žlice olja in v njem prav malo zarumeni drobno zrezano čebulo. Nato prideni krožnik na listke zrezanih, poparjenih in ožetih gob. Prideni ščep kumne, soli in žlico zelenega petršilja; pokrij jih in med večkratnim mešanjem duši tri četrti ure. Posebej pa kuhaj 2 srednje debela paradižnika v $\frac{1}{4}$ l vode ter vse skupaj pretlači v gobe. Ko še nekaj minut vre, prideni 2 žlici kisle smetane in postavi kot samostojno jed ali prikuho na mizo s krompirjevim pirejem, dušenim rižem ali s čim enakim. M. R.

MILIDIKI ZA KRATEK ČAS

O S A T

47. Struga in vir.

Loči osebo in zmoto!

Goni, pobijaj grehoto,
zmotni osebi daj mir:

kalna je struga, ne vir!

48. Prijateljstvo.

V tem ni ljubezni, ne haska,

ako prijatelj se laska.

Kdor si prijatelj, najpréj
moje mi hibe naštej!

49. Sončne pege 1932.

Učeni meteorolog

po soncu je iskal marog:

vremenskih krive so nadlog.

Kje letos iščeš, mož zadrege,

ko sonce niti nima pege?

50. Štiri korenine kredita.

Prva: svetost je svojine,
človek marljiv brez tatvine.
Druga: v blagajni zlato.
Tretja: izvozno blago.
Zadnja: bilanca plačilna,
vedno visoko aktivna.

Kjer ni zlata ne poštenja,
kjer ni v denarju življenja,
tamkaj zaupanja ni,
človek brez nič živi.

51. Mostarska igra.

Vedno nosi kot uganka
črn zavoj mohamedanka,
črno žalost kakor jarem,
ah, svobodo vzel je harem.

Lepi so ti minareti,
lepi žen zakriti cveti,
lepša cerkvice je naša,
lepša je Slovenka, paša!

Miha Gorjanc.

*

Dobra volja.

Nekoč pride k Nasr-ed-dinu, turškemu pavlihu,
sosed in ga prosi nekaj grošev na posodo — samo za
en teden.

Nasr-ed-din pa pravi: »Ljubi сосед, denarja ti ne
morem posoditi, ker ga nimam. Da pa spoznaš mojo
dobro voljo, ti podaljšam plačilni rok na dva tedna.«

Zakaj — tiho?!

Dva cigana spita v eni postelji.

Kar pridejo tatovi v kočo in prvi cigan zbudi
nalahko drugega: »Za božjo voljo — tiho, tatovi so
prišli!«

»Zakaj — tiho?!« zavpije drugi. »Kriči, morda se
ustrajijo in še kaj pustijo!«

Pomočnik alkohol.

Govorili so o zdržnosti.

»Jaz brez alkohola ne morem biti,« pravi neki
veletrgovec. »Kadar pridem domov, povečerjam in
moram nato še toliko in toliko pisem pregledati in
pisati, mi ena ali več steklenic vina silno pomaga.«

»Kako to? Saj alkohol utruja in torej nikakor ne
morete bolje delati.«

»Kakor se vzame. Kadar spijem nekaj steklenic
vina, se figo brigam za pisma, saj imam zato plačane
ljudi, si mislim.«

Iz šole.

Učitelj: »Torej, Koritnik, čitaj povest o Da-
vidu in Goljatu!«

Koritnik čita.

Učitelj: »Čitaj razločno in počasi, saj si Go-
ljata skoraj popolnoma požrl.«

Pohvala.

»No, kako vam je bil všeč moj govor? Konec je
bil dober, kajne!«

»O, prav dober, samo prepozno je prišel.«

Neimenovan dobrotnik.

Dolžan je svojemu prijatelju Bogataju dobro uro
dopovedoval, da bi storil zares dobro delo, ako bi mu
posodil dva tisoč dinarjev, da poravnava nek nujen dolg.
Bogataj ga je potrpežljivo in na videz blagohotno
poslušal. Nato pa je vzel čekovno knjižico, napisal
ček za dva tisoč dinarjev in ga izročil Dolžanu. Ta
ga pogleda in brž opazi, da ček ni v redu.

»Slišiš, podpisati si se pozabil,« pravi Dolžan
Bogataju.

»E, kar pusti,« odvrne Bogataj, »nočem biti ime-
novan!«

Upravičena ogorčenost.

G o s t : »Natakar, poglejte no to porcijo piščanca:
sama kost in koža!«

N a t a k a r : »No, ali bi morda radi še perje?«

Jasno.

Trgovca Kragulj & Kanja dobila pismo:

»Čudimo se, da denar, za katerega smo vaju že
tolikrat opominjali, še vedno ni dospel.«

Na to je gornja firma odgovorila:

»Se vam ni treba prav nič čuditi, ker denarja še
nisva odposlala.«

Zakon iz ljubezni.

Novoporočeni Trpin je ves nesrečen.

»Samo da ženo vidim, pa mi je že slabo!« toži
svojim prijateljem.

»Zakaj se pa ne ločiš od nje?«

»Se ne morem, ko mi je tast še dva obroka dote
dolžan!«

Črnogledec.

»Ali ste hudodelstvo sami storili, ali ste imeli še
kakšnega tovariša?«

»Sam, gospod sodnik; saj dandanes tako ni niko-
mur zaupati!«

Prva beseda.

Neki mož je imel venomer prepire s svojo ženo
in neki dan je prisegel: da ne bo izpregovoril besedice
z njo, če ona ne začne.

Nato žena: »In jaz — pri vsem, kar mi je sveto —
ne začnem.«

Tako sta živela tedne in tedne in nobeden ni iz-
pregovoril besedice.

Mož se je tega naveličal. Ker pa je bil pri Bogu
prisegel, ni mogel prisege prelomiti.

V svoji nadlogi gre k pobožnemu Ebu-Hanifu in ga
prosi za svet.

Ebu-Hanifa je razsodil: da mora mož izpregovoriti
prvo besedo in da to ni greh.

O tej razsodbi je čul drug sloveč bogoslovec,
Sufjani-Sevri, in je Ebu-Hanifu očital: da je moža
lehkomiselno odvezal prisege.

»Ne,« je rekel Ebu-Hanifa, »postavo sem imel
točno pred očmi. Ali ni potem, ko je bil mož prisegel,
da ne bo izpregovoril besedice, dokler žena ne začne
— žena prva izpregovorila, ko je od svoje strani
prisegla?«

S shoda žensk.

Govornica (uradnica): »Moški se venomer pri-
tožujejo in nam očitajo, da jim odjedamo kruh. Toda
tega so sami krivi, zakaj nas pa ne vzamejo.«

Brljla.

Janezek (pri stricu in teti na počitnicah, ko
stric zazeha): »Stric, ali smeš zehati, kadar je teta
zraven?«

Razložek.

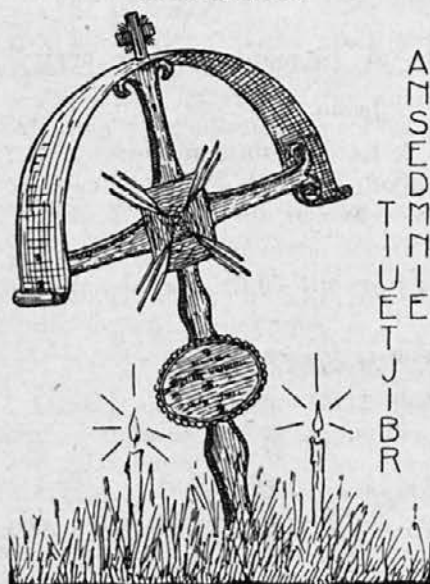
V neki boljši krčmi na kmetih so nekemu poznemu
turistu, ker je bila edina soba za tujce že oddana, po-
nudili za prenočišče zofo v stanovanju. Ko se je že
slačil, pride gostilničarka, odpre stekleno omaro in
pobere iz nje vse dragocenosti: boljši porcelan, srebrne
žlice itd. Iz sobe gredé pa pravi tujcu: »To ni zato,
ker bi vam ne zaupala, temveč zaradi varnosti.«

UGANKE

Ureja Josip Novak.

Ob grobu.

(R. K., Ljubljana.)

Šaljivka.

(Al. Š., Ljubljana.)

Kje je Savinja najbolj globoka?

Dopolnilna uganka.

(M-b, Ljubljana.)

O. o. ok., s. n. n. ik, V. l. ar.
. im. l. n. . l. . ar, bo. . . nik, pl. . e,
sv. t. ik.

Namesto pik vstavi črke, da dobiš
cele besede. Vstavljene črke povedó
lep rek.

Vremenska uganka za november.

(Miroljub, Vižmarje.)

. rba. . . no. . . ete. . . gipe. . . ov. . . ol. .
. ide. . . ibe. . . . cehie. . . . uš. . . . abo. .
. pa. . . gra. . . . edr. . . . et. . . . oge. .
. dvar. . . oja. . . . tro. . . . nto.

Namesto pik postavi začetne in
končne črke. Vstavljene črke dadó
vremenski rek.

Zlogovnica.

(Vladimir, Dol.)

La-, de-, vo-, vi-, kli-, se-, sa-, si-

Vstavi namesto črtic zloge. Dodani
zlogi povedó pregovor.

Posetnica.

(Dolores, Prosenjakovci.)

Wiki Fenier

Planina

Kaj prodaja zastopnik te tvrdke?

Čarobni lik.

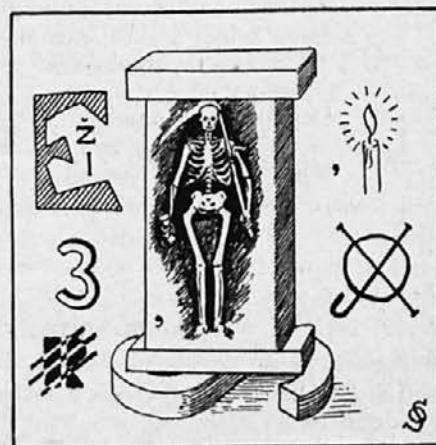
(Miroljub, Vižmarje.)

a a a a a trg na Gorenjskem,
a d d e e delavec,
j j k k k pokrivalo,
o o p p r mrčes,
r r r u pijača.

Vodoravno in navpično iste besede.

Podobnica.

(S. O., Sele.)

Besedna uganka.

(M-b, Ljubljana.)

Liska, makao, redar, riba, vest, opat,
dninar, lina, selo, oseka, strah, ogal,
oče, lijak, rana, post, osat, brod. —
Odvzemi vsaki besedi zadnjo črko ter
pridaj ostanku novo začetnico, da do-
biš novo besedo. Nove začetnice po-
vedó rek.

Odbiralnica.

(Dolores, Prosenjakovci.)

Nikodem, hčerka, galun, voz, družab-
nost, bič, trpeč, tistikrat, nem, morebiti,
kdorkoli, vednost, razpoka, kladivo,
daritev, svet, ojesa, navaden, zorenje.
— Odbiraj od ene do pet črk v besedi,
da dobiš lep in resničen Medvedov verz.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano.
Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev ugank v oktobrski številki.

Sokrat. Vzemí po eno črko zgoraj
v levem in v desnem oglu, nato spodaj
v levem in desnem oglu itd., pa dobiš:
Jaz le to vem, da nič ne vem.

Črkovnica. Jemlji posamezne črke
izmenoma od leve navzgor in od desne
navzdol; potem pa od leve navzdol in
od desne navzgor, da dobiš:

Vse urneje kot menimo
hiti življenja čas,
in mnogo manj ga cenimo
kot vreden je za nas. M(edved).

Rek. Medved: Nikoli duša plemenita
dobrot storjenih ne očita.

Besedna uganka. Konec, Praga,
repar, sluga, mehač, pisar, napoj, ko-
rak, slava, novec, volja, bajka, glava,
lovec, vinar, greda, kosec, Mirko, Bre-
da, kočar, sloka. — Napuh spravlja
v nesrečo.

Številnica. Zamenjaj številke z
abecedo tako, da bo c = 1, č = 2, ...
b = 25; pa dobiš: Ni vse zlato, kar se
sveti.

Zemljevid. Začetne črke črno
označenih krajev, od leve proti desni,
dajo: Slovenska gruda.

Mesta. Prve številke pri prebival-
cih povedó vrstni red mest, druge pa
črko iz mesta. Dobiš: Ljubljana.

Računska naloga.

$$\frac{4}{4} + \frac{4}{4} + \frac{4}{4} + 4 = 7$$

Posetnica. Baletna plesalka.

Vremenska uganka za okto-
ber. Ko žerjav leti na tuje, zima že se
približuje.

Iv. Bl. Splošno — začetek ni slab. Samo vzemi — zares! Drugo je, če imaš sploh možnost, da se razviješ. Prepusti času! »Klic iz noči« je še dovolj dobra pesem, le tako grozno je žalostna.

Trenotek.

Tišina sveta krog in krog,
v srcu vihar,
za hrbtom slepar —
in zdi se mi, da umrl je — Bog.

Saj nisi nič povedal! Drzna misel, pobrana nekje iz tuje pesmi, a lastne vsebine nima! Ne tako! — »Jesen« je lep poskus, vaja v gledanju. Zaokrožen pa ni: »Tedad, ko po otavi zadiši, ko jabolka zdrava pokažejo lica in hruške zasmejejo zlato se izza listja, ko ajda na njivi zarjavi in sili proso iz luščin, ko se s podov začuje cepcev glas in se ves dan krohoče krompir, ki iz zabojev ga stresajo v kletí, ter se pozno v noč veselih mancev smeh razlega po vasi, ko roke do skrajnosti so trudne, iz težkega dna se prebudim...: Jesen! — Srce spozna jo in se užalosti, ker ve, da tako skrivnostno prihaja samo — Smrt...« Lepa impresija, le premalo je to za — celo črtico.

Leopold P. Kar tako naprej! Čez čas bo morda kaj zrelega. Izpelji nekaj svojih načrtov in pošlji obdelano, potem bom mogoč povedati sodbo o tebi. Ti začetki so kar zdravi. Verz ti gre, le lep mora biti bolj!

Lojze. Ena bo, drugi dve sta jezikovno in poetično slabi. Močnejše naj bi bile vaše pesmi!

Utrgal sem trobentico,
trobentico rumeno,
zasviral z njo sem pesmico,
že dolgo pozabljeno.

Gibčna je ta pesem, le v celoti ni tako preprosta in lahkotna. Naglasi drugod motijo.

Horvat. Vsebine ni mnogo! Rima vas zavede v nejasen ali nemogoč verz:

Kako je na vasi lepo,
ko mesec zasveti,
ko z zvezdami niha nebo,
gorijo posveti
po hišah domačih.

Nizate, nizate reči in besede, prerazkošni ste, pa premalo ugnete. Struno na trdo napnite! In kritično. Te pesmi berite čez čas znova, boste najboljše sami spoznali, kaj ni prav. Le ena je dobra.

Jereb J. Sam oče Koseski bi se v grobu obrnil, če bi moral brati tvoje junaške verz. Zmešal bi se človek, preden bi razumel ta pokvečeni in zlorabljeni jezik in to brezmiselnó kolobocijo. Drugi, ki hočejo biti po sili pesniki, vsaj lepe besede spravijo v urejeno jato verzov, ti pa še besedam strižeš peroti in jih skubeš, da so »pesmi« potem dovršeno — strašilo. Samo majhen primer za spomin:

Dobrdob.

Dobrdob grmiš in bučiš,
stresa vihar te, orjak ječiš — — —
Dviga prek mrtvih se ranjen rob:
— rešni pokrik iz davnih dob.
Ali si naš Doberdob?
Krepki in čvrsti so pali v smrt,
bil jim pogled v bolečini zastrt.
Bran naših prsi zida v grob
nevero v slutnost uniči rob.
A nad nami Doberdob.

Navedel bi lahko še hujše primere. Dragi, pusti pesem, ne gnjavi je!

REŠILCI UGANK V OKTOBRSKI ŠTEVILKI

Za I. nagrado: Benedičič Jakob, Kmecl Edmund, Kržišnik Tone, Bufon Anica, Volk Slavko, Trebše Alojzij, Jug Franjo, Imperl Peter, Sancin Anton, dr. Knific Ivan, Bobnar Janez, Bobnar Marija, Moder Janko, Padar Jože, Perčič Stanko, Seljak Vojnimir, Jeglič Stanko.

Za II. nagrado: Šušteršič Fran, Kumar Marija, Radoš Martin, Sodja Franc, Mlakar Jožef, Kladenšek Jernej, Zagradišnik Franc, Zupančič Anika, Žibert Marjeta, Koželj Anton, Jan Lovro, Žakelj Vladimir, Lukovšek Ivanka, Eržen Anica, Rakovec Josip, Lipoglavšek Slava, Modrinjak France, Bulovec Ivo, Mravlje Anton, Izobraž društvo, Stična; Zorec Alojzij, Samostan Stična, Trpin J., Kalan Minka.

Za III. nagrado: Vode Tone, Skalar M., Papler Julka.

Izžrebani so bili: Za I. nagrado: Bufon Anica, uradnica, Ljubljana, Bleiweisova 18. — Za II. nagrado: Lukovšek Ivanka, Javorje. (Pošljite upravi »Mladike« v Celju svoj natančni naslov in naznanite, katero knjigo želite.) — Za III. nagrado: Lipoglavšek Slava, stud. phil., Ljubljana, Sv. Petra nasip 71.

Opozoritev. Ponovno prosimo, da vsak reševavec ugank napiše svoj natančni naslov in pove, kakšno knjigo želi za primer izžrebanja kot nagrado.

Milica Grafenauerjeva:

IZ DUHOVNEGA ŽIVLJENJA DRUŽINE

Ta prekorientna knjižica (42. zvezek Mohorjeve knjižnice) podaja zanimive razprave o zakonu, vzgoji, čistosti in rasti v duhovnost. Broširana stane Din 18.— (24.—), vezana Din 27.— (36.—).

JETNIK V GORAH MESECA

Angleški spisal Bridges, prevel A. Anžič. Napeto pisana povest, ki se godi v Afriki. Pové, kako se je trmast in len fant v trpljenju izučil za življenje. Broširano Din 15.— (20.—), vez. Din 24.— (32.—).

MED ŽIVLJENJEM IN SMRTJO

Dnevnik krmarja Albanova. Iz ruščine prevel B. Vdovič. Ilustrirana knjiga, najznamenitejša te vrste. Izmed 24 ljudi sta se iz ledú otela samo dva. Šeststo kilometrov daleč sta hodila peš po ledu. Broširano Din 27.— (36.—), vez. Din 36.— (48.—).

Za naše odre!

Za naše odre!

Ali ste že uprizorili Jalenovo igro:

= B R A T J E =

Drama v štirih dejanjih. Spisal Janez Jalen. Dejanje se vrši tik po svetovni vojni, ko je treba iti reševat Koroško. Ob tem razpletu pa se pokažejo značaji idealisti, ki so pripravljeni vse žrtvovati za dom v širšem pomenu, in buržuji, prvaki, ki hočejo voditi, a nočejo žrtvovati, hočejo le dobiti in nočejo nič dajati. V drami je ostro želo, na povojne razmere naperjeno. Drama je čisto sodobna in bo močno učinkovala, kjerkoli bo igrana. Broš. Din 15.— (20.—), vez. Din 21.— (28.—).

Ali ste že uprizorili igro:

R D E Č A S U K N J A

Drama. Francoski spisal Brioux, prevel Jakob Šolar. Tóžite, da ni iger. Ta je za vsak oder. Umetniško delo, pa preprosto! Povsod jo lahko igrate. Broš. Din 15.— (20.—), vez. Din 24.— (32.—).

**KUSNO, POCENI IN V NAJKRAJŠEM
ČASU IZVRŠIMO VSAKOVRSNE TISKOVINE,
TAKO: RAZNE KNJIGE — ZNANSTVENE IN
LEPOSLOVNE, ČASOPISE, REVIJE, CENIKE,
LEPAKE, LETAKE, VABILA, RAZNE VSTOP-
NICE, NAROČILNICE, RAČUNE, KUVERTE IN
PISEMSKI PAPIR, RAZGLEDNICE ITD., SPLOH
VSE TISKOVINE ZA OBRTNIKE IN TRGOVCE,
INDUSTRIJO, DENARNE ZAVODE, DRUŠTVA
IN ZASEBNIKE • VEZAVA LIČNA V LASTNI
NAJMODERNEJE UREJENI KNJIGOVEZNICI**

Mohorjeva tiskarna

v Celju
Prešernova ulica 17
Telefon števil. 175
Tekoči račun
pri ljudski posojilnici
v Celju